

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE
SARAJEVO

Save the Children

PRIRUČNIK ZA VANPRAVOSUDNE ORGANE

**o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i
postupanju sa djecom i maloljetnicima u
krivičnom postupku u FBiH i Brčko distriktu**

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE
SARAJEVO

Save the Children

PRIRUČNIK ZA VANPRAVOSUDNE ORGANE

**o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i
postupanju sa djecom i maloljetnicima u
krivičnom postupku u FBiH i Brčko distriktu**

Elmedin Muratbegović

*Univerzitet u Sarajevu,
Šef Katedre za kriminologiju*

Dragan Uletilović

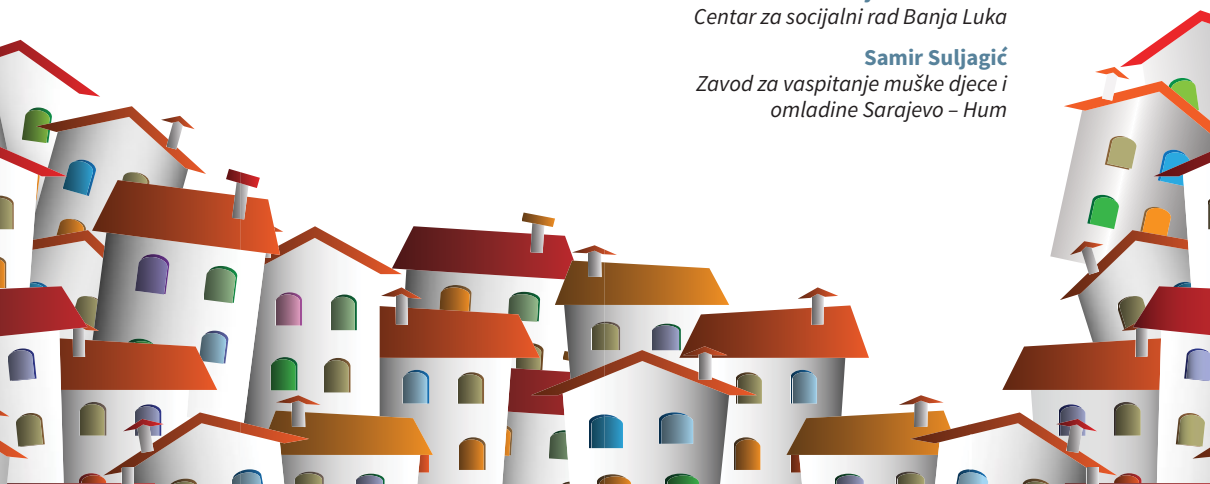
*Osnovni sud Banja Luka,
Predsjednik Odjeljenja za maloljetnike*

Snježana Vuksan

Centar za socijalni rad Banja Luka

Samir Suljagić

*Zavod za vaspitanje muške djece i
omladine Sarajevo – Hum*

IMPRESSUM

Izdavač:

Save the Children

Autori:

**Elmedin Muratbegović, Dragan Uletilović,
Snježana Vuksan i Samir Suljagić**

Koordinator projekta:

Alen Zaimović

Lektura:

Agencija Facilitate, Sarajevo

Grafički dizajn:

Triptih, Sarajevo

Štampa:

Amos Graf, Sarajevo

Tiraž: **820**

ISBN **978-9958-0998-6-1**

PRAVDA ZA SVAKO DIJETE

Publikacija je omogućena uz pomoć UNICEF-a i Save the Children, odnosno, kroz projekat Pravda za svako dijete koji je podržan od Vlade Švicarske i Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Sadržaj publikacije nužno ne oslikava stajališta UNICEF-a, Vlade Švicarske i Sida-e.

Izradu i objavu Priručnika za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH i BD je podržalo Federalno ministarstvo pravde i Pravosudna komisija Brčko Distrikta BiH.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Sadržaj

PREDGOVOR	15
1. UVODNA RAZMATRANJA O MALOLJETNIČKOM PRAVOSUĐU . . .	19
1.1. Pojam maloljetničkog pravosuđa	19
1.2. Cilj sistema maloljetničkog pravosuđa	20
1.3. Definicija djeteta	21
1.4. Najbolji interesi djeteta i izražavanje njegovog mišljenja	22
2. PRIMJENA POLICIJSKOG UPOZORENJA IZ PERSPEKTIVE POLICIJE I TUŽILAŠTAVA	25
2.1. Uvod	25
2.2. Međunarodne smjernice	25
2.3. Osnov i uslovi primjene.	26
2.4. Svrha i ciljevi primjene	27
2.5. Principi primjene.	27
2.6. Pribavljanje odobrenja tužioca za izricanje mjere policijskog upozorenja (sa primjerom iz prakse)	27
2.7. Izricanje mjere policijskog upozorenja (sa primjerom iz prakse)	29
3. ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U PROVEDBI MJERE POLICIJSKOG UPOZORENJA	31
2.1. Uopće o organu starateljstva	31
3.2. Međunarodni standardi	31
3.3. Saradnja policije i organa starateljstva	32
4. ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA PRIMJENE NAČELA OPORTUNITETA	33
4.1. Uopće o principu oportuniteta (cjelishodnosti)	33
4.2. Međunarodni standardi i domaće zakonodavstvo	33
4.3. Slučajevi primjene principa oportuniteta	34
4.4. Socijalna anamneza	34
4.5. Mišljenje organa starateljstva o primjeni principa oportuniteta	36
4.6. Princip oportuniteta kod nepokretanja pripremnog postupka (sa primjerom iz prakse)	37

4.7.	Princip oportuniteta prilikom izvršenja krivične sankcije (sa primjerom iz prakse)	40
5.	ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA IZRICANJA “ODGOJNIH PREPORUKA”	43
5.1.	Uvod	43
5.2.	Kratak prikaz postupka posredovanja (medijacije)	44
5.3.	Koraci u procesu posredovanja	45
5.3.1.	<i>Prvi razgovor sa maloljetnikom</i>	45
5.3.2.	<i>Prvi razgovor sa oštećenim licem</i>	46
5.3.3.	<i>Zajednički razgovor oštećene strane i maloljetnika</i>	47
5.4.	Redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao	49
5.5.	Uključivanje u rad, bez naknade, u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja	51
5.6.	Liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (bolničko ili ambulantno)	52
5.7.	Uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman vaspitnih, obrazovnih, psiholoških ili drugih savjetovališta	53
6.	REDOVNO POHAĐANJE ŠKOLE (kao “odgojna preporuka” i kao “posebna obaveza”)	55
7.	ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA “NAREDBE O POKRETANJU PRIPREMNOG POSTUPKA”	59
8.	ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJU PRAĆENJA I PROVOĐENJA VASPITNIH/ODGOJNIH MJERA.	63
8.1.	Uvod	63
8.2.	Posebne obaveze	63
8.2.1.	<i>Posebna obaveza – redovno pohađanje nastave.</i>	64
8.2.2.	<i>Neizostajanje sa posla</i>	66
8.2.3.	<i>Oposobljavanje za odgovarajuće zanimanje</i>	66
8.2.4.	<i>Obavljanje određenog rada ili posla – uključivanje u humanitarni rad</i>	67
8.2.5.	<i>Uzdržavanje od posjete lokalima, priredbama, društvu i osobama koje mogu štetno uticati na maloljetnika</i>	67
8.2.6.	<i>Podvrgavanje stručnom medicinskom postupku ili odvikavanju od zavisnosti</i>	68
8.2.7.	<i>Uključivanje u odgovarajući pojedinačni ili grupni tretman</i>	68
8.2.8.	<i>Pohađanje kurseva ili priprema za polaganje ispita</i>	69

8.2.9.	<i>Uključivanje u sportsko-rekreativne aktivnosti</i>	69
8.2.10.	<i>Zabrana napuštanja mjesta boravišta ili prebivališta</i>	70
8.3.	Odgojna mjera upućivanja u odgojni/vaspitni centar	72
8.4.	Mjere pojačanog nadzora	73
8.4.1.	<i>Odgojna mjera - Pojačan nadzor roditelja, usvojitelja ili staratelja</i>	73
8.4.2.	<i>Odgojna mjera - Pojačan nadzor u drugoj porodici/obitelji</i>	73
8.4.3.	<i>Odgojna mjera- Pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja</i>	74
8.5.	Zavodske mjere – upućivanje maloljetnika u odgojnu/vaspitnu ustanovu	74
8.6.	Upućivanje u odgojno/vaspitno - popravni dom	76
8.7.	Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje	76
9.	ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U FAZI IZMJENE ODLUKE O OBUSTAVI IZVRŠENJA	79
10.	ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA IZRICANJA “MJERA SIGURNOSTI/BEZBJEDNOSTI”	83
10.1.	Obavezno psihijatrijsko liječenje	83
10.2.	Obavezno liječenje od ovisnosti/zavisnosti	87
10.3.	Obavezno ambulantno liječenje na slobodi	88
10.4.	Zabrana upravljanja motornim vozilom	90
10.5.	Oduzimanje predmeta	91
11.	ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U OKVIRU POST-PENALNOG TRETMANA	93
12.	GLOSARIJ STRUČNIH POJMOVA KORIŠTENIH U SVAKODNEVNOJ PRAKSI ZAŠTITE DJECE U KONTAKTU SA ZAKONOM	99
13.	BIBLIOGRAFIJA	117
PRILOZI		119
Prilog 1:	Poziv maloljetniku	119
Prilog 2:	Poziv oštećenom	120
Prilog 3:	Sporazum o ličnom izvinjenju oštećenom	121
Prilog 4:	Sporazum o naknadi štete oštećenom	122
Prilog 5:	Izvršenje sporazuma o naknadi štete oštećenom	123

Prilog 6:	Policijsko upozorenje - Zahtjev za dostavljanje socijalne anamneze.	124
Prilog 7:	Prijedlog za izricanje mjere policijsko upozorenje	125
Prilog 8:	Izricanje mjere policijskog upozorenja.	126
Prilog 9:	Odluka o izricanju mjere policijskog upozorenja	127
Prilog 10:	Obavještenje o izrečenoj mjeri policijskog upozorenja	128
Prilog 11:	Izveštaj stručnog tima o izvršenju odgojne/vaspitne mjere . . .	129
Prilog 12:	Individualni plan i program realizacije odgojne/vaspitne mjere .	131
Prilog 13:	Evaluacioni listovi za program realizacije odgojne/ vaspitne mjere	137

PRATEĆI HODOGRAMI

Hodogram 1:	Policijsko upozorenje	143
Hodogram 2:	Obrazovne institucije - redovno pohađanje škole.	144
Hodogram 3:	OST u provedbi mjere policijskog upozorenja i slučajevima primjene principa oportuniteta	145
Hodogram 4:	OST u slučajevima izricanja odgojnih/vaspitnih preporuka . . .	146
Hodogram 5:	OST u slučajevima “naredbe o provođenju pripremnog postupka” i praćenju provedbi “odgojnih mjera”	147
Hodogram 6:	OST u fazi izmjene “odluke o obustavi izvršenja”, u slučajevima izricanja “mjera bezbjednosti” i u okviru “post-penalnog prihvata”	148

Prof. Dr. **Almir Maljević** Univerzitet u Sarajevu
Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
Sarajevo, 22.11.2015.

RECENZIJA za rukopis:

“Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”

autori: Elmedin Muratbegović, Dragan Uletilović, Snježana Vuksan i Samir Suljagić

“Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH” (u daljem tekstu “Priručnik”), autora: Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića, napisan je na 99 stranica teksta (formata A4, jednostrukog proreda), a podijeljen je na 13 samostalnih poglavlja. Radi se o rukopisu koji na vrlo praktičan način, sa naučnog i stručnog stanovišta, obrađuje sadržinu Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH. Suštinu ovog zakona čine postupci (prava i obaveze) policijskih službenika i organa starateljstva, kada postupaju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Stoga se Priručnik, opravdano, fokusira na pitanja kao što su primjena policijskog upozorenja; uloga organa starateljstva u slučajevima izricanja odgojnih preporuka; redovno pohađanje škole; uloga organa starateljstva u slučajevima naredbe o pokretanju pripremnog postupka; uloga organa starateljstva u slučaju praćenja i provođenja odgojnih mjera; uloga organa starateljstva u slučajevima izricanja “mjera bezbjednosti; i uloga organa starateljstva u okviru post-penalnog tretmana.

Ovim rukopisom, autori uposlenima u vanpravosudnim institucijama, a prije svega policijskim službenicima i uposlenicima organa staranja, nude narativni pregled hodograma (vizuelno predstavljenih procedura), koje su sačinili 2014. godine, sa ciljem olakšanog razumijevanja i primjene odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH. Obradujući svaku od sedam navedenih tematskih cjelina jedinstvenom metodologijom, a koja podrazumijeva pojmovno određenje teme, podsjećanje na međunarodne standarde, prezentaciju domaćeg zakonodavstva, i davanje konkretnih uputa za postupanje u praksi, autori kontekstualiziraju sadržinu Vodiča, te ga čine razumljivim i za praktičare koji, u pravilu, nemaju pravničko obrazovanje. U tom smislu, poseban značaj imaju hodogrami, koji su sastavni dio vodiča, primjeri iz sudske prakse, glosar stručnih pojmova, i prilozi. Ovakvim metodološkim pristupom, kombinujući dostignuća nauke i iskustva iz prakse, autori su od Vodiča načinili svojevrsan “mali komentar” Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH” i u značajnoj mjeri olakšali primjenu

zakona koji, za niz institucija, uvodi nove pravne institute i procedure postupanja sa djecom.

Posebna odlika Priručnika ogleda se u tome što je rukopis multidisciplinaran. Kao takav, Priručnik je primjenjiv kako za edukaciju praktičara koji već rade na poslovima i zadacima koje definiše ovaj zakon, tako i za edukaciju studenata kriminalistike, kriminologije, sigurnosnih studija, prava, socijalnog rada, pedagogije itd.

Nesporna je činjenica da djeca i maloljetnici u krivičnom postupku mogu imati različite uloge (svjedok, oštećeni, izvršilac krivičnoga djela), te da se, bez obzira na to u kojoj se ulozi u postupku dijete ili maloljetnik pojavljuje u postupku, mora voditi računa o najboljem interesu djeteta/maloljetnika i zaštiti svih njenih/njegovih prava. U tom je smislu odgovarajuća primjena važećih propisa od izuzetne važnosti. Imajući u vidu sve rečeno o Priručniku, može se konstatovati da je “Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”, autora: Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića prvi pokušaj u bosanskohercegovačkoj literaturi kojim se na sistematizovan način obrađuju odredbe, a time omogućuje i olakšava primjena, pomenutog zakona.

Na kraju, u potpunosti sam ubjeđen da će ovaj Priručnik predstavljati neizbježni “alat” u rukama profesionalaca i studenata koji kao predmet svoga rada i interesovanja imaju dijete i maloljetnu osobu u viktimološko-kriminološkom fokusu. Imajući u vidu da rukopis u potpunosti usvaja i kombinuje aktuelna dostignuća nauke i stručna iskustva, i kao takav u potpunosti prevazilazi sadržinu “priručnika” kao stručnog djela, preporučujem da se naslov rukopisa “Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”, autora: Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića, promjeni u “Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH” i objavi kao naučno-stručno djelo – priručnik za praktičare.

Prof. Dr. Almir Maljević

Doc.dr. **Marija Lučić-Čatić**

Katedra za kriminalistiku

Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu

RECENZIJA rukopisa pod nazivom:

“Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”

autora: Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića

Sarajevo, 17. novembar, 2015.

Rukopis: **“Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”**, autora: Dr. Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića, objavljen je 2015. godine. Rukopis je saopćen na 99 stranica teksta (formata A4) i podijeljen je u trinaest potpuno odvojenih i samostalnih poglavlja. Napisan je na jezicima konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini. Od pomenutih trinaest poglavlja za našu analizu bi se nominalno moglo izdvojiti sedam strukturalnih dijelova, i to: (2) (3) (4) primjena policijskog upozorenja; (5) Uloga organa starateljstva u slučajevima izricanja “odgojnih preporuka”; (6) Redovno pohađanje škole (kao “odgojna preporuka” i kao “posebna obaveza”); (7) Uloga organa starateljstva u slučajevima “naredbe o pokretanju pripremnog postupka”; (8) Uloga organa starateljstva u slučaju praćenja i provođenja odgojnih mjera; (10) Uloga organa starateljstva u slučajevima izricanja “mjera sigurnosti”; (11) Uloga organa starateljstva u okviru post-penalnog tretmana; u kojima se precizno apostrofiraju problemi koje rukopis tretira. Ovi dijelovi će i biti predmet recenzije koju iznosim u narednim redovima teksta.

Mnoge državne zajednice su već u najranijim fazama svog povijesnog razvoja prepoznale da period odrastanja pruža iznimne mogućnosti za odgoj i socijalizaciju, ali i da je mlada i nedovoljno izgrađena osoba u ovoj životnoj fazi prilično osjetljiva na utjecaje koji njezino ponašanje i razvoj mogu usmjeriti u asocijalnom i kriminalnom smjeru. Stoga se pravni položaj djece u sukobu sa zakonom odvijek razlikovao od pravnog statusa punoljetnih počinitelja kaznenih djela, što se najprije očitovalo u blažem kažnjavanju, odnosno primarnom primjenjivanju vanskudskih modaliteta i slabije formalne reakcije tužilaštva i policije, pa tek onda izricanja kaznene sankcije u vidu posebnih sankcija za maloljetnike. Evidentno je

da se u prošlom stoljeću razvoj kaznenog prava za maloljetnike kretao u pravcu sve većeg razlikovanja i postupnog odvajanja od općeg kaznenog prava, pa se tako danas već može govoriti o maloljetničkom kaznenom pravu kao posebnoj grani kaznenog prava.

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku u FBiH nastao je kao rezultat razumijevanja složenosti pojave maloljetničkog prestupništva i potrebe da se na ovu pojavu odreauguje na odgovarajući način, kako bi se dugoročno spriječile njene razorne posljedice. Naime, nadležne institucije u BiH prepoznale su da su djeca u sukobu sa zakonom članovi društva kojima je potrebna posebna briga. Stoga je fokus Zakona da alternativnim modelima postupanja, tzv. diverzionim postupcima, dijete u sukobu sa zakonom preuzme odgovornost za ono što je učinilo i da shvati značaj neprihvatljivog ponašanja, te da se nakon adekvatnog prevaspitanja i preodgoja, vrati u društvo kao njegov koristan član. Ovakvo postupanje je omogućeno kako uvođenjem u cijelosti novog instituta "policijskog upozorenja", tako i modificiranjem postojećih instituta kao što su odgojne preporuke, načelo oportuniteta i dr.

Uvođenjem novih i modeliranjem postojećih rješenja, propisane su i nove nadležnosti organa starateljstva, policije, tužiteljstva, suda te nadležnih ministarstava. Organi starateljstva dobijaju širok dijapazon nadležnosti, jer se, između ostalih, shodno pravilima koja se primjenjuju prilikom izricanja odgojnih preporuka, oni pojavljuju kao organi posredovanja, praćenja i izvršenja odgojnih preporuka, u situaciji kada su u cijelosti neadekvatno osposobljeni, kako u pogledu kadrova, tako i sa materijalnog i tehničkog aspekta.

Upravo reagirajući na apostrofirane probleme, autori 2014. godine pristupaju izradi hodograma kojima je vizualizirana procedura za tzv. "vanpravosudne institucije" u provedbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku čiji je ovaj rukopis logičan slijed. Naime, Priručnik predstavlja narativni dio hodograma sa detaljnim postupovnim pojašnjenjima u čijem fokusu se nalaze organi starateljstva, te njihove obveze i potrebito postupanje prilikom primjene odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku u FBiH. Vodeći nas kroz navedene strukturalne dijelove, autori jasno i koncizno u svakoj od navedenih logičkih cjelina daju pojmovno određenje, međunarodne standarde i domaće zakonodavstvo, konkretne načine postupanja i primjere iz odnosne prakse.

Temeljem navedenog, neophodno je konstatirati da se po svom metodološkom i konceptualnom pristupu, ovaj rukopis razlikuje od većine dosadašnjih analiza i studija koje su se bavile problematikom primjene odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku u FBiH. Naime, dosadašnje publikacije sa ovom tematikom prvenstveno su se ticale, odnosno

bile bazirane na analizi pravne regulative i njene usklađenosti sa međunarodnim standardima, te razlozima njenog uvođenja ne dajući konkretne i jasne smjernice za primjenu propisanih mjera. Autori u ovom rukopisu narativno, ali i slikovito, putem šematskih prikaza, hodograma postupanja u pojedinim situacijama, na vrlo jednostavan i shvatljiv, ali ujedno i egzaktn način podsjećaju na određene odredbe i postupke propisane novim zakonskim rješenjima. Upravo to ovaj rukopis čini novumom u tretiranoj oblasti i iznimno pogodnim za permanentne obuke stručne javnosti iz domena “djece u viktimološko-kriminološkom fokusu”.

Ovaj rukopis primarno je namijenjen organima starateljstva, ali i svim stručnjacima i praktičarima koji se bave problematikom djece i maloljetnika u kaznom postupku u Bosni i Hercegovini.

Zaključimo, u rukopisu koji je pred nama, autori su obradili navedenu problematiku nude i iznimno praktičnu publikaciju sa višestrukom primjenjivom vrijednošću. Korišteni multidisciplinarni diskurs, ovom rukopisu daje dodatni kvalitet. Vodeći računa da se radi o rukopisu koji može poslužiti za edukaciju kako praktičara, tako i studenata zainteresiranih za oblasti socijalnog, obiteljskog prava, socijalne skrbi, te organa formalne socijalne kontrole, autori su veoma precizno složili tematske cjeline, vodeći računa o akademski prihvatljivoj kombinaciji teorijskih postavki i praktičnih analiza. Ono što ovom rukopisu daje poseban kvalitet je upravo poseban stil pisanja, namijenjen već pomenutim kategorijama.

Zbog svega iznesenog, možemo konstatirati da je “Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”, autora: Dr. Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića, jedan je od prvih naslova u bosanskohercegovačkoj znanstvenoj i stručnoj literaturi, koji se na sveobuhvatan način bavi lepezom pomenutih problema. Ovaj rukopis je iznimno vrijedan i u dovoljnoj mjeri originalan koautorski doprinos. Njegova sistematiziranost, preglednost, te informativnost, zajedno sa jednostavnošću jezika na kojem se autori obraćaju čitatelju, njega čini praktično nezaobilaznim praktikumom svih onih koji na bilo koji način u svoj fokus interesovanja imaju “djecu u viktimološko-kriminološkom fokusu”.

Zbog svega izrečenog, slobodna sam preporučiti ovaj rukopis kao značajno štivo za pomenute profesionalce. Stoga, na kraju predlažem da se rukopis “Priručnik za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH”, autora: Dr. Elmedina Muratbegovića, Dragana Uletilovića, Snježane Vuksan i Samira Suljagića, objavi kao znanstvena monografija.

Doc.dr. Marija Lučić-Čatić

PREDGOVOR

Mnoge državne zajednice su već u najranijim fazama svog civilizacijskog razvoja gledale na djecu kao na zalag budućnosti svog postojanja i osiguranja svoje egzistencije. Danas, u savremenim uslovima života, nerijetko slušamo konstatacije koje graniče sa pretpostavkama, o sve izraženijem raskoraku između ubrzanog fizičkog i relativno zakašnjelog psihološkog sazrijevanja djece i mladih. Ova konstatacija se u teoriji i praksi najčešće pokušava objasniti prvenstveno faktorima **tehničke civilizacije** koji pomjeraju čak i granice **reflektivnog mišljenja** kod mladih. Ono je danas uveliko izraženo već u dobi od 12 godina i u potpunosti korespondira odraslom svijetu u pogledu stavova i općih društvenih spoznaja. Vjerovatno se pitamo, zašto tako brzo?

Poštovanje principa i standarda ljudskih prava je u srži funkcionisanja vladavine zakona, uključujući i pravosuđe za djecu. U svim aktivnostima koje se tiču djece, bez obzira da li ih poduzimaju sudovi, administrativni ili drugi organi, uključujući i nedržavne, najbolji interes djeteta mora biti od prvenstvenog značaja. Ovaj princip bi se trebao primjenjivati i kad se donose odluke o pojedinom djetetu i djeci kao grupi. Ovim principom se mora rukovoditi cijeli proces (pravosudni, administrativni ili drugi) ali bi trebao biti i primaran u određivanju treba li dijete, prije svega, učestvovati u procesu ili ne.

Pored navedenog, svakako je izuzetno važno da princip nediskriminacije podržava razvijanje programiranja pravosuđa za djecu i programa podrške za pristup sve djece pravosuđu. Posebna pažnja se mora obratiti na najugroženije grupe djece, uključujući – ali ne ograničavajući se samo na – djecu u naoružanim grupama, djecu bez roditeljskog staranja, djecu sa posebnim potrebama, djecu pripadnike manjinskih grupa, djecu migrante, djecu rođenu nakon ratnog silovanja... Ovo također podrazumijeva da djeca lišena slobode i djeca uključena u ratna događanja (koja se obično smatraju “manje zaslužnim”) imaju ista prava kao i druga djeca.

Ovdje je svakako jako bitan i “gender senzibiliziran pristup”. Naime, ovaj pristup treba se uvažavati u svim intervencijama. Specifične potrebe djevojčica u (maloljetničkim) pravosudnim sistemima koji se uglavnom temelje na muškim modelima, također treba uzeti u obzir. Usluge koje se nude ne trebaju biti sputane stereotipima i trebaju nuditi čitav niz opcija i za dječake i za djevojčice.

Jesmo li spremni saslušati djecu?

Veoma je važno naglasiti da djeca imaju posebno pravo da ih se sasluša u svakom sudskom ili administrativnom postupku, ili direktno ili posredstvom predstavnika ili odgovarajućeg tijela, na način dosljedan proceduralnim pravilima državnih

zakona. To podrazumijeva, naprimjer, da dijete treba dobiti adekvatne informacije o procesu, o opcijama i mogućim posljedicama tih opcija; i da metodologija koja se koristi za ispitivanje djece, kao i kontekst (npr. gdje se djeca ispituju, ko ih ispituje i kako) trebaju biti po mjeri djeteta i prilagođeni svakom djetetu. Sadržajno učešće djece u državnim i nedržavnim pravosudnim postupcima obično iziskuje značajne promjene zakona, pravnih praksi i stavova. Posebno treba udovoljiti djevojčicama koje nailaze na prepreke pri tome da se čuje i njihov glas, kao što su nedostatak samopouzdanja ili iskustva u tome da ih neko sluša i shvata ozbiljno.

Posebnu pažnju neophodno je posvetiti djeci u dodiru sa zakonom. Naime, ona se trebaju zaštititi od poteškoća dok prolaze kroz državne i nedržavne pravosudne postupke, ali i nakon procesa, što je vrlo bitno. Zbog toga moramo prilagoditi sve procedure ovom zahtjevu, te uspostaviti odgovarajuće zaštitne mjere, uz uvažavanje da se rizici sa kojima se suočavaju djevojčice i dječaci međusobno razlikuju.

U okviru politika maloljetničkog pravosuđa, većina savremenih država naglasak stavlja na strategije prevencije koje omogućavaju uspješnu socijalizaciju i integraciju sve djece, naročito kroz porodicu, zajednicu, vršnjačke grupe, škole, stručnu obuku i svijet rada. Preventivni programi se posebno trebaju fokusirati na podršku najugroženijoj djeci i porodicama. Stoga treba omogućiti restorativno pravosuđe, mehanizme odvratanja i alternative lišavanju slobode, kako bi se sto više razgovaralo s djecom. Iz istog razloga, programiranje pravosuđa za djecu treba se nadograđivati na neformalne i tradicionalne pravosudne sisteme sve dok oni poštuju principe i standarde osnovnih ljudskih prava, kao što je rodna ravnopravnost.

S druge strane, naša realnost je, nažalost, veoma surova. Nekadašnje podjele na tipične kategorije krivičnih djela koje najčešće vezemo za određeni uzrast danas nemaju nikakvog smisla.

Međutim, iako se u fenomenološkom smislu sve više briše vododijelnica između krivičnih djela odraslih i maloljetnika i u tom pogledu izjednačuje njihov modus operandi, u materijalnom i procesno-pravnom smislu neophodno je odražavati postojeće razlike.

Upravo stoga, moramo konstatovati da je novi set propisa u oblasti “djece i mladih u kontaktu sa zakonom” u Bosni i Hercegovini zaista na tragu stvarne zaštite prava djeteta. Sam naziv zakona: “Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i mladima u krivičnom postupku”, sugerise da je dijete stavljeno u potpuni fokus. Naime, zakonom se tretira pluralna uloga djeteta u krivičnom postupku. Naime, odredbe ovog zakona se primjenjuju na dijete žrtvu, dijete svjedoka i dijete izvršioca krivičnog djela. Stoga, možda možemo zaključiti da je duh pomenutog propisa ustvari stavio dijete u “viktimološko-kriminološki fokus”.

Veoma je važno da stručna javnost prihvati ovakav način “podsjećanja” na određene odredbe, naročito u slučajevima kada imamo jedan sasvim novi pristup rješavanju svakodnevnih problema.

Upravo ovim priručnikom, imamo namjeru otvoriti jedan sasvim novi način permanentne obuke stručne javnosti iz domena “djece u viktimološko-kriminološkom fokusu”.

UVODNA RAZMATRANJA O MALOLJETNIČKOM PRAVOSUĐU

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku (u daljem tekstu: Zakon) je sistemski zakon i kao takav predstavlja “lex specialis” u ovoj oblasti.¹ Zakon se temelji na rješenjima savremenog krivičnog zakonodavstva, međunarodnim standardima i iskustvima i primjerima “dobre prakse” drugih zemalja. Ovaj zakon svojim rješenjima stvara temelje sistema maloljetničkog pravosuđa, u čijem je središtu dobrobit djeteta. Na ovaj način domaće zakonodavstvo slijedi primjere drugih država koje su donijele odvojena zakonodavstva za maloljetnike. Osim toga, ne treba zaboraviti ni na obavezu vlasti koja proizlazi iz međunarodnih dokumenata za stalnim prilagođavanjem domaćeg zakonodavstva sa savremenim rješenjima. Na kraju, ovaj zakon treba shvatiti i kao novi vid društvene reakcije na uvijek aktuelnu pojavu maloljetničkog prestupništva.

1.1.

POJAM MALOLJETNIČKOG PRAVOSUĐA

Maloljetničko pravosuđe u užem smislu podrazumijeva tretman djece (dječaka i djevojčica mlađih od 18 godina) koji su došli u sukob sa zakonom, a u širem smislu odnosi se na tretman djece od trenutka kada dođu u sukob sa zakonom, uzroke činjenja prekršaja te prevenciju takvog ponašanja.²

Sistem maloljetničkog pravosuđa obuhvata različite subjekte iz domena pravosudnog i nepravosudnog sektora. Oba sektora uprkos svojim razlikama čine jednu cjelinu u čijem je središtu dobrobit djeteta. Primjena posebnih pravila je ono po čemu je ovaj sistem prepoznatljiv u odnosu na načina postupanja sa odraslim licima. Prepoznatljivost se ogleda u tome kako subjekti ovog sistema postupaju, koje procedure primjenjuju, kako se djeca u sukobu sa zakonom lišavaju slobode i ispituju, kakav je postupak donošenja mjera i sankcija, način provođenja tretmana u institucijama, te u tome kakvi su programi rehabilitacije i reintegracije.

Izraz “djeca u sukobu sa zakonom” je termin koji pokazuje da je riječ o djeci koja su u kontaktu sa krivičnopravnim sistemom bilo da su osumnjičena, optu-

- 1 Op. Predmet ovog vodiča su rješenja iz zakonskih tekstova Federacije BiH i Brčko Distrikta BiH; važno je napomenuti da između ovih rješenja, kao i rješenja iz zakona u Republici Srpskoj postoje određene razlike.
- 2 Nikhil Roj, Mabel Wong, “Maloljetničko pravosuđe, savremeni koncepti rada sa djecom u sukobu sa zakonom” Save the Children UK, 2004. god.

žena ili osuđena za krivično djelo. Kako u ovaj sistem pod određenim uslovima mogu biti uključena i mlađa punoljetna lica, to se onda pod terminom “mladi u sukobu sa zakonom” podrazumijeva i ova kategorija lica, jer riječ: “mladi” nema jasno određenu dobnu granicu. Treba napomenuti da se za maloljetnika (op. djeteta ili mlada osoba) koji ima status osumnjičeni, optuženi ili osuđeni koriste i izrazi “maloljetni učinilac krivičnog djela”, “maloljetnik u sukobu sa zakonom” odnosno “maloljetni prestupnik”. Pod prestupom se u smislu Pekinških pravila smatra svako ponašanje (postupanje ili propuštanje) kažnjivo zakonom u odgovarajućem pravnom sistemu.³ Sa pravnog aspekta ovakvo deliktno ponašanje može biti kvalifikovano kao krivično djelo ili prekršaj.

Rad u oblasti sistema maloljetničkog pravosuđa obuhvata dva pravca aktivnosti: prevenciju i zaštitu.⁴ Cilj prevencije je da se stvore uslovi da djeca ne dođu u sukob sa zakonom, odnosno sa formalnim sistemom krivičnog pravosuđa a što je faktički obaveza nepravosudnih organa sistema maloljetničkog pravosuđa. Preveniranje različitih uzroka kršenja zakona rješava se nizom nepravosudnih aktivnosti (socijalne, ekonomske, obrazovne, radne, porodične i sl.). Zaštitom djece koja su već izvršila krivično djelo preduzimaju se mjere da djeca ne dođu ponovo u sukob sa zakonom. Ove mjere su u nadležnosti kako pravosudnih tako i nepravosudnih organa sistema maloljetničkog pravosuđa i time se ostvaruje svrha njihove rehabilitacije i reintegracije u društvo.

1.2.

CILJ SISTEMA MALOLJETNIČKOG PRAVOSUĐA

Sistem maloljetničkog pravosuđa zasnovan je na sljedećim principima:

- najbolji interesa djeteta,
- pravo na život,
- opstanak i razvoj,
- nediskriminacija,
- odvajanje od roditelja,
- zaštita od zlostavljanja i zanemarivanja,
- prava djece sa razvojnim poteškoćama,
- obrazovanje,
- zabava, rekreacija i kulturne aktivnosti i
- poštivanje mišljenja djeteta.

³ V. Pekinško pravilo 2.2

⁴ Nikhil Roj, Mabel Wong, “Maloljetničko pravosuđe, savremeni koncepti rada sa djecom u sukobu sa zakonom” Save the Children UK, 2004. god.

Ostvarivanjem navedenih principa osigurava se dobrobit djeteta kao krajnji cilj sistema maloljetničkog pravosuđa. Konvencija o pravima djeteta (u daljem tekstu: KPD) i Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe iz 1985. godine (tzv. Pekinška pravila) naglašavaju neophodnost vođenja računa o dobrobiti djeteta i postupanja sa djecom na način koji je srazmjeran okolnostima koje se tiču prestupnika i počinjenom djelu (član 40. stav 4. KPD, Pekinško pravilo 5).⁵ Radi ostvarenja ovog cilja jedan od zadataka maloljetničkog pravosuđa je i donošenje mjera da dijete bude izdvojeno iz sudskog postupka.⁶

1.3.

DEFINICIJA DJETETA

Odredbom člana 1. KPD pod pojmom dijete podrazumijeva se svako lice koje je mlađe od 18 godina, izuzev ako se zakonom konkretne zemlje punoljetstvo ne stiče ranije.⁷ KPD izjednačava pojam “dijete” sa pojmom “maloljetnik”, a pojam “odraslo lice” sa pojmom “punoljetno lice”. Pekinška pravila definišu da je maloljetnik “dijete ili mlada osoba prema kojoj se u odgovarajućem pravnom sistemu postupa drugačije nego prema odrasloj osobi”, ostavljajući mogućnost da se licima starosti od 18 ili više godina može suditi pred sudovima koji nisu za odrasle.⁸ Zavisno od toga kako nacionalna zakonodavstva utvrđuju krivičnu odgovornost maloljetnika, Pekinška pravila pod pojmom “maloljetnik” obuhvataju maloljetna lica uzrasta od sedam do 18 i više godina, čime daju viši standard jer obuhvataju i kategoriju mlađih punoljetnih lica. U definisanju pojma “maloljetnik” najpreciznija su Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode koja pod ovim pojmom podrazumijevaju lice koje je mlađe od 18 godina.⁹

Slijedom navedenih principa, domaće zakonodavstvo je uskladilo svoja rješenja sa međunarodnim standardima, pa se tako pod pojmom dijete podrazumijeva svako lice koje nije navršilo 18 godina. Prema djetetu koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo 14 godina ne mogu se izreći krivične sankcije niti primijeniti druge mjere predviđene zakonom. Maloljetnik je dijete koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina života i prema kome se mogu izreći krivične sankcije i druge mjere predviđene zakonom. Za lica od 18 do 21 godine koristi se termin mlađe punoljetno lice i za njih je predviđena zakonska mogućnost da im se izrekne sankcija koja se izriče prema maloljetnicima. Osnovni razlog što se pod određenim uslovima mogu primijeniti zakonske odredbe koje se odnose na maloljetnike i na lica uzrasta između 18 i 21 godine

5 Nevena Vučković Šahović, “Prava deteta i međunarodno pravo”, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd, 2000. godina

6 V. član 40. stav 3 t. b KPD i Pekinško pravilo 11

7 V. član 1.KPD

8 V. Pekinško pravilo 2.2

9 V. Pekinško pravilo 11

je taj što njihov razvoj nije na tom nivou da se mogu smatrati punoljetnim licima. Da li je razvoj ovih lica na nivou maloljetnih lica, iako su ista kalendarski postala punoljetna lica, utvrđuje se odgovarajućim vještačenjima. Sudska praksa pokazuje da se u tim slučajevima obično radi o licima koja su tek navršila 18 godina i nekoliko mjeseci.

1.4.

NAJBOLJI INTERESI DJETETA I IZRAŽAVANJE NJEGOVOG MIŠLJENJA

Pekinška pravila upućuju na to da se postupak vodi u najboljem interesu maloljetnika i da mu se omogući da u postupku aktivno učestvuje i slobodno se izrazi.¹⁰ Ovo pravo garantuje i KPD, jer obavezuje države-potpisnice da u “svim akcijama u vezi s djecom... najbolji interesi djeteta bit će od prvenstvenog značaja”¹¹ i da se “osigura djetetu koje je u stanju da oblikuje svoje vlastite stavove pravo da slobodno izražava takve stavove po svim pitanjima koja se tiču djeteta... u skladu s uzrastom i zrelošću djeteta”... odnosno “da će dijete posebno dobiti priliku da bude saslušano u bilo kakvom sudskom ili upravnom postupku koji se tiče djeteta, bilo direktno, preko predstavnika ili odgovarajućeg tijela, na način koji je u skladu s proceduralnim pravilima nacionalnog zakona”.¹²

Važno je napomenuti da domaće zakonodavstvo nizom odredaba u zakonu daje mogućnost maloljetniku da pred različitim organima postupka jasno izrazi svoje stavove povodom određenih pitanja koji se njega tiču. Kroz ovakva zakonska rješenja omogućava se direktna primjena međunarodnih standarda i postiže cilj da dijete ne bude objekat postupka, već njegov aktivni učesnik. U pogledu pristupa prema maloljetniku tokom postupka domaće zakonodavstvo upućuje organe koji vode postupak da vode računa o njihovom posebnom statusu. Organi koji ispituju maloljetnika kao izvršioca krivičnog djela postupaju obazrivo, vodeći računa o zrelosti, drugim ličnim svojstvima i zaštiti privatnosti maloljetnika kako vođenje krivičnog postupka ne bi štetno uticalo na njegov fizički, mentalni i kognitivni razvoj. Slično rješenje je predviđeno i pri saslušanju djeteta ili maloljetnika na čiju štetu je učinjeno krivično djelo: vodi se računa o njegovom uzrastu, osobinama ličnosti, obrazovanju i prilikama u kojima živi, kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njegov budući život, vaspitanje i razvoj. U oba slučaja ovo ispitivanje, odnosno saslušanje, može se obaviti uz pomoć stručnog lica.

Slijedom navedenog može se zaključiti da je zakon jasno odredio potrebu saradnje svih subjekata sistema maloljetničkog pravosuđa od početka pa do kraj

10 V. Pekinško pravilo 14.2

11 V. član 3 KPD

12 V. član 12. KPD

postupka, jer se samo na taj način može ostvariti njegov cilj, a koji se odnosi na dobrobit djeteta kako bi dijete bilo u središtu ovog sistema. Stvaranjem što boljih uslova za primjenu zakona moguće je realizovati njegov krajnji cilj. Praksa u primjeni zakona će pokazati koliko se se stiglo u realizaciji ovog cilja, koji na kraju treba biti imperativ za njegovo provođenje.

2 PRIMJENA POLICIJSKOG UPOZORENJA IZ PERSPEKTIVE POLICIJE I TUŽILAŠTAVA

#vidjeti prilog: **HODOGRAM I** #

2.1.

UVOD

Domaće zakonodavstvo poznaje dvije mjere kojima se postupak prema maloljetniku može preusmjeriti od redovnog krivičnog postupka. Prva je mjera policijskog upozorenja, koju izriče policijski službenik sa posebnim znanjima, a druge su odgojne preporuke koje su u nadležnosti tužioca, odnosno sudije. Mjera policijskog upozorenja je novina u domaćem zakonodavstvu i predstavlja primjer iskustva i “dobre prakse” drugih zemalja, jer se efikasno primjenjuje u zemljama anglosaksonskog pravnog sistema.

2.2.

MEĐUNARODNE SMJERNICE

Za djecu koja dođu u sukob sa zakonom policija je obično prva tačka kontakta u okviru formalnog sistema krivičnog pravosuđa. Aktivnosti policijskog službenika koji privodi ili hapsi dijete mogu promijeniti njegov život na pozitivan način, ali to će zavisiti od samog policijskog službenika koji je zadužen za konkretni slučaj, odnosno od njegovih stavova, znanja, vještina i sposobnosti koje posjeduje. Pekinška pravila su međunarodni dokument koji se bavi kontaktom između djece i policije. Pravila upućuju na to da će “kontakti između organa za provođenje zakona i maloljetnog prestupnika biti obavljeni na način da se poštuje pravni status maloljetnika, unapređuje njegova dobrobit i izbjegavaju štetne posljedice po maloljetnika, uz puno uvažavanje okolnosti dotičnog slučaja”.¹³ Međunarodni standardi upućuju na to da se odgovarajućim zakonodavstvom u cilju pomoći policiji trebaju dati ovlaštenja da djecu u sukobu sa zakonom preusmjeravaju od formalnog sistema krivičnog pravosuđa. Pekinško pravilo 11.2. preporučuju da, između ostalog, policija treba biti ovlaštena da rješava slučajeve maloljetnika po svom nahođenju, bez pribjegavanja formalnim raspravama, a u skladu sa kriteri-

13 V. Pekinško pravilo 10.3

jumima utvrđenim za te potrebe u dotičnim pravnim sistemima, kao i skladu sa principima utvrđenim ovim pravilima.¹⁴

2.3.

OSNOV I USLOVI PRIMJENE

Pored međunarodnih standarda, mjera policijskog upozorenja svoj osnov za primjenu ima i u domaćim propisima, i to u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku i Pravilniku o primjeni mjere policijskog upozorenja.¹⁵ Policijsko upozorenje predstavlja mjeru kojom se policiji daje zakonsko ovlaštenje da maloljetnika odvraća od redovne krivične procedure. Policijsko upozorenje kao formalna mjera predstavlja “drugu šansu” koja se pruža maloljetnicima za najlakša krivična djela i koji se prvi put pojavljuju u sukobu sa zakonom. Preusmjeravanje od redovnog krivičnog postupka u mnogim pravnim sistemima praktikuje se na formalnom i neformalnom nivou. Očigledno je da se domaće zakonodavstvo opredijelilo za primjenu policijskog upozorenja kao formalne mjere.

Mjera policijskog upozorenja primjenjuje se ukoliko je maloljetni učinilac krivičnog djela počinio krivično djelo za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine, odnosno do tri godine¹⁶, ako su ispunjeni uslovi iz člana 88. Zakona¹⁷ i ako je to srazmjerno okolnostima i težini učinjenog krivičnog djela u skladu sa članom 9. Zakona. Da bi se primijenila ova mjera, potrebno je da su kumulativno ispunjeni sljedeći uslovi:

- da maloljetnik priznaje krivično djelo,
- da je priznanje dato slobodno i dobrovoljno,
- da postoji dovoljno dokaza da je maloljetnik učinio krivično djelo i
- da prema maloljetniku nije ranije izricano policijsko upozorenje, odgojna preporuka ili druga krivična sankcija.

Pekinška pravila govore i o specijalizaciji u okviru policije na način da: “Policijski službenici koji se često ili isključivo bave maloljetnicima ili oni koji su primarno angažovani na prevenciji maloljetničkog prestupništva bit će posebno obučeni i upućeni, kako bi na najbolji način obavljali svoje funkcije. Ova pitanja su, između ostalog, obrađena i programom specijalističke obuke za policiju, koji

¹⁴ V. Pekinško pravilo 11.2.

¹⁵ Podzakonski akti doneseni su u Brčko Distriku Bosne i Hercegovine i nedavno u Federaciji Bosne i Hercegovine.

¹⁶ Op. mjera policijskog upozorenja se u FBiH i Republici Srpskoj primjenjuje za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine, a u Brčko Distriktu BiH do jedne godine.

¹⁷ Op. član 88. zakona je identičan za sva tri zakonska teksta (FBiH, BD BiH, RS); ovaj član detaljnije reguliše, između ostalog, pravila procedure i način primjene mjere policijskog upozorenja.

program ima za cilj sticanje odgovarajućeg certifikata kao preduslova za postupanje prema maloljetnicima.”

2.4.

SVRHA I CILJEVI PRIMJENE

Svrha mjere policijskog upozorenja je:

- da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetniku i
- da se primjenom mjere policijskog upozorenja utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti da ubuduće ne bi činio krivična djela.

Cilj mjere je da se izbjegnu sve negativne posljedice vođenja formalnog postupka na maloljetnika (npr. stigmatizacija, osuda i sl.).

2.5.

PRINCIPI PRIMJENE

Primjena mjere policijskog upozorenja zasniva se na principima:

- dobrovoljnosti,
- nepristrasnosti,
- neposrednosti,
- srazmjernosti i
- poštivanju građanskih i ljudskih prava, a u interesu maloljetnika.

2.6.

PRIBAVLJANJE ODOBRENJA TUŽIOCA ZA IZRICANJE MJERE POLICIJSKOG UPOZORENJA (SA PRIMJEROM IZ PRAKSE)

Mjeru policijskog upozorenja izriče policijski službenik sa posebnim znanjima iz oblasti prava djeteta i maloljetničkog prestupništva uz odobrenje tužioca. Nakon što dobije odobrenje tužioca, policijski službenik pribavlja i izjašnjenje maloljetnika i njegovih roditelja na okolnosti ima li izabranog branioca sa posebnim znanjima. Ukoliko maloljetnik nema izabranog branioca, onda sudija za maloljetnike na prijedlog policije postavlja branioca sa posebnim znanjima, nakon čega se može pristupiti ispitivanju maloljetnika u policijskoj stanici. Važno je napomenuti da tužilac vodi evidenciju o datom odobrenju za ispitivanje maloljetnika, dok policija sačinjava službenu zabilješku o dobivenom odobrenju odnosno izjašnjenju maloljetnika i njegovih roditelja o tome ima li izabranog branioca. Ispitivanju maloljetnika prisustvuju: branilac, roditelj, staralac ili usvojilac i predstavnik organa

starateljstva. Izuzetno, ukoliko nema roditelja ili staraoca/usvojioca, prisustvuje predstavnik ustanove za smještaj maloljetnika. Nakon što pribavi dokaze na teret i u korist maloljetnika u roku od 24h, policija mora pribaviti i mišljenje od organa starateljstva o primjeni mjere "policijskog upozorenja".¹⁸ Policija mora pribaviti i podatke o ranijoj evidenciji o sukobu sa zakonom, i to podatke o ranije izrečenim vaspitnim preporukama od organa starateljstva, kao i podatke o ranije izrečenim vaspitnim mjerama od suda i tužilaštva.

Policijski službenik sa posebnim znanjima uz izvještaj o počinjenom krivičnom djelu predlaže tužiocu da se maloljetniku izrekne mjera policijskog upozorenja. Uz izvještaj o krivičnom djelu dostavlja se i socijalna anamneza iz koje proizilazi zaključak da u konkretnom slučaju nije cjelishodno pokretanje krivičnog postupka i da je opravdano primijeniti mjeru policijskog upozorenja. Podaci iz socijalne anamneze odnose se na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je počinjeno, raniji život maloljetnika i njegove lična svojstva. S obzirom na zamišljeni koncept istrage, policijski službenik ne može po vlastitom nahođenju primijeniti ovu mjeru, pa mu je za njeno izricanje neophodno odobrenje tužioca. Obrazloženi prijedlog sa prikupljenim dokazima dostavlja se tužiocu u roku od 24 sata od ispitivanja maloljetnika. Kad tužilac iz svih podataka iz spisa utvrdi da pokretanje krivičnog postupka ne bi bilo cjelishodno, daje odobrenje i predmet dostavlja policijskom službeniku da maloljetniku izrekne mjeru policijskog upozorenja. Ako tužilac ne odobri primjenu mjere policijskog upozorenja, o tome obavještava policijskog službenika i postupak se nastavlja u redovnoj proceduri.

Primjer iz prakse:

Izvod iz Odluke Okružnog tužilaštva Banja Luka, broj XXXXXX, od 12. juna 2012. godine (odobrenje za izricanje mjere policijskog upozorenja)

Predmet: Maloljetni D.B. i L.S. - Odobrenje za izricanje mjere policijskog upozorenja

Dana 19. aprila 2012. godine zaprimili smo vaš izvještaj broj YYYY, od 11. aprila 2012. godine protiv maloljetnih D.B. i L.S., zbog krivičnog djela krađe iz člana 231/I, zajedno sa prijedlogom za izricanje mjere policijskog upozorenja.

Nakon što sam izvršila uvid u dostavljeni izvještaj i priloge, obavještavam vas da sam saglasna da se prema imenovanim izrekne predložena mjera policijskog upozorenja, a u skladu sa članom 88. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

¹⁸ Op. U RS je također predviđen isti vremenski rok

2.7.

IZRICANJE MJERE POLICIJSKOG UPOZORENJA (SA PRIMJEROM IZ PRAKSE)

Policijski službenik sa posebnim znanjima najdalje u roku od tri dana od dostavljanja predmeta maloljetniku izriče mjeru policijskog upozorenja. Policijski službenik tokom primjene ove mjere mora imati pedagoški pristup prema maloljetniku kojom prilikom objašnjava maloljetniku da je njegova radnja bila nedozvoljena i da predstavlja neprihvatljivo društveno ponašanje uz pouku da se od njega očekuje da ubuduće ne ponavlja krivična djela jer u suprotnom više neće moći koristiti ovu blagodat zakona. Odluka se bilježi u spisu i izrađuje u pisanoj formi. Odluku o izrečenoj mjeri policijskog upozorenja dostavlja se: tužiocu, maloljetniku, braniocu, zakonskom zastupniku maloljetnika, organu starateljstva, oštećenom. Policija također obavezno vodi evidenciju o izrečenim "mjerama policijskog upozorenja".

Primjer iz prakse:

Izvod iz odluke Policijske stanice XXXXXXXX, broj XXXXXXXXXXXXXXXX, od 19. decembra 2011. godine (izricanje mjere policijskog upozorenja)

#

Maloljetniku M.(M.)Đ., JMB... , rođen.....godine u P....., s prebivalištem u P....., mjestoB, zbog učinjenog krivičnog djela iz člana 231. stav 1. Krivičnog zakona Republike Srpske izriče se mjera policijskog upozorenja, shodno odobrenju tužioca da se ista izrekne, jer djelo nije dovelo do težih posljedica, opasnosti ili veće štete po druga lica i jer maloljetniku nije do sada izricana odgojna preporuka ili krivična sankcija.

#

Maloljetniku M.Đ. je ukazano na neprihvatljivost i štetnost njegovog ponašanja, posljedice koje takvo ponašanje može izazvati za njega, kao i na mogućnost vođenja krivičnog postupka i izricanja krivične sankcije u slučaju ponovnog izvršenja krivičnog djela.

#

Smatra se da će se ovim upozorenjem ostvariti svrha izrečene sankcije, te da maloljetnik ubuduće neće činiti ovakva ili druga krivična djela.

POLICIJSKO UPOZORENJE

Save the Children

Izvršeno krivično
djelo od strane
maloljetnika

DA

Da li je za to djelo propisana novčana
kazna ili kazna zatvora do 1 godine
(Brčko distrikt BiH) ili do 3 godine
(Republika Srpska, Federacija BiH)?

NE

Redovna procedura:
Podnosi se izvještaj
o izvršenom
krivičnom djelu

NE

Ispitivanje maloljetnika
(tražiti usmeno odobrenje tužioca (UOT) i o tome
sastaviti: „službenu zabilješku o datom odobrenju“
Tužilac također vodi evidenciju o datoj usmenoj
naredbi i istu ulaže u spis

Maloljetnika pozivamo u policiju zajedno sa
zakonskim zastupnikom da se izjasne o
tome: „da li maloljetnik ima izabranog
branioca“?

NE

Da li maloljetnik
ima izabranog
branioca?

DA

Policija se obraća
sudu sa
prijedlogom da se
postavi branilac uz
dostavu 2
službene
zabilješke:
Službene zabilješke
o usmenom
odobrenju tužioca
(UOT) i Službene
zabilješke o
izjašnjenju
maloljetnika o
braniciu

Ispitivanje maloljetnika:
policija je pribavila dokaze na teret
i u korist maloljetnika; u roku od
24h policija mora pribaviti
mišljenje od organa starateljstva o
primjeni mjere „policijskog
upozorenja“. Policija mora pribaviti
i informacije o ranijoj evidenciji o
sukobu sa zakonom tog
maloljetnika

**Policijski službenik pribavlja:
SOCIJALNU ANAMNEZU I
PODATKE O RANIJEM
IZREČENIM VASPITNIM
MJERAMA (zahtjevom od organa
starateljstva), kao i PODATKE O
RANIJEM IZREČENIM VASPITNIM
PREPORUKAMA (zahtjevom od
suda i tužištva)

Ispitivanje prisustvo: branila, roditelj, staratelj ili
osvojitelj i predstavnik organa starateljstva. Izuzetno,
ukoliko nema roditelja ili staratelja/osvojitelja, prisustvoje
predstavnik udruge za zaštitu maloljetnika

Da li:
(1) maloljetnik priznaje krivično djelo?
(2) da li je priznanje dato slobodno i dobrovoljno?
(3) da li postoji dovoljno dokaza da je učinio KD-ilo?
(4) prema maloljetniku nije ranije izricano policijsko
upozorenje, vaspitna preporuka ili krivična sankcija?

Da li su ispunjena sva četiri uslova?

Policija podnosi prijedlog
TUŽIOCU

DA

TUŽILAC za maloljetnike daje
odobrenje o izricanju mjere
„policijskog upozorenja“

NE

DA

Izriče se mjera
policijskog
upozorenja

Obavezno vođenje
policijske evidencije o
„mjerama policijskog
upozorenja“

Dostavi Odluku o izrečenju mjere policijskog
upozorenja: tužiocu, maloljetniku, braniciu,
zakonskom zastupniku maloljetnika, organu
starateljstva, oštećenom

1. Primjena
principa
oportuniteta
2. Izricanje
vaspitnih
preporuka
3. Donošenje
naredbe o
pokretanju
pripremnog
postupka

3 ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U PROVEDBI MJERE POLICIJSKOG UPOZORENJA

#vidjeti prilog: **HODOGRAM 3** #

2.1.

UOPĆE O ORGANU STARATELJSTVA

Prema zakonu, organ starateljstva nije stranka u krivičnom postupku, ali zato jeste pomoćni organ koji ima brojna prava i obaveze. Organ starateljstva je centar za socijalni rad, a gdje nema centra za socijalni rad odgovarajuća općinska služba socijalne zaštite, koja ima ista prava i dužnosti prema djeci u sukobu sa zakonom i sprečavanju društveno neprihvatljivog ponašanja. Prema zakonu, osim organa starateljstva, izvještaj o ocjeni ličnosti i prilika u kojima živi maloljetnik mogu dati i stručni savjetnici tužilaštva i suda koji posjeduju odgovarajuća znanja iz područja socijalnog rada, psihologije, pedagogije, kriminologije.

3.2.

MEĐUNARODNI STANDARDI

Međunarodni standardi, prije svega Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za alternativne kaznene mjere (Tokijska pravila)¹⁹ upućuju na to da prije suđenja i prije donošenja presude nadležno sudsko tijelo treba pribaviti izvještaje o socijalnoj situaciji od strane nadležnog ovlaštenog službenika ili agencije. Prema ovim pravilima, izvještaj o socijalnoj situaciji mora sadržavati:

- informacije o počiniocu relevantne za njegove ranije presteupe i aktuelna počinjena djela i
- informacije i preporuke relevantne za donošenje presude.

Prikupljene činjenice, odnosno izvještaj treba da bude objektivna i nepristrana sa jasno identifikovanim stavovima, ako takvi postoje.

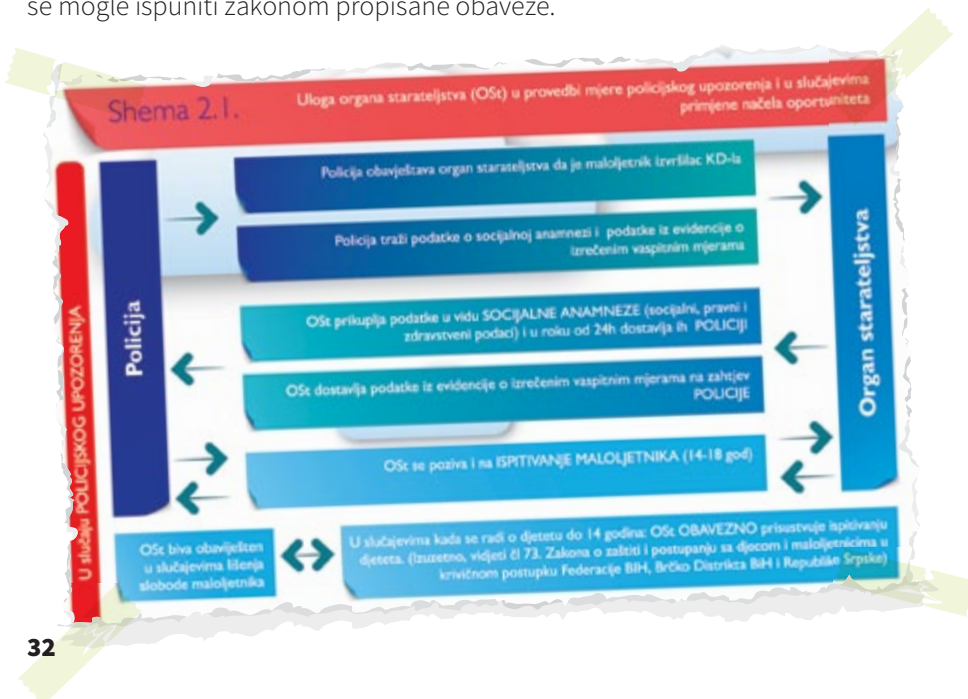
19 V. Pravilo 7.1

3.3.

SARADNJA POLICIJE I ORGANA STARATELJSTVA

Izbor mjere policijskog upozorenja vrši se u saradnji sa nadležnim organom starateljstva, koje policijskom službeniku sa posebnim znanjima u toku pretpripremnog postupka pribavlja podatke koji se tiču uzrasta, zrelosti i drugih osobina ličnosti maloljetnika, kao i podatke o sredini i prilikama u kojima živi (socijalna anamneza) da bi tužilac dao odobrenje da se konkretni slučaj riješi primjenom mjere policijskog upozorenja. Uz izvještaj o krivičnom djelu dostavlja se i socijalna anamneza iz koje proizlazi zaključak da u konkretnom slučaju nije cjelishodno pokretanje krivičnog postupka i da je opravdano primijeniti mjeru policijskog upozorenja. Podaci iz socijalne anamneze odnose se na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je počinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva.

Primjena mjere policijskog upozorenja zahtijeva od policije u praksi dobru povezanost sa svim učesnicima postupka, a posebno sa organom starateljstva kao pomoćnim organom. Saradnja sa organom starateljstvom je bitna ne samo zbog njihovog prisustva ispitivanju maloljetnika nego i zbog blagovremenog dostavljanja socijalne anamneze o opravdanosti primjene mjere, odnosno podataka o tome da maloljetniku ranije nije izrečena vaspitna mjera. Treba naglasiti da se pred organ starateljstva nameće obaveza koja se ogleda u tome da policiji blagovremeno dostavi socijalnu anamnezu s obzirom na to da se kompletan izvještaj o počinjenom krivičnom djelu mora dostaviti tužiocu u roku od 24 sata od ispitivanja maloljetnika. Dakle, sve radnje koje treba obaviti policijski službenik u pripremi izvještaja o počinjenom krivičnom djelu nameću potrebu dobre organizacije policije, njihove saradnje i umreženosti sa drugim učesnicima postupka kako bi se mogle ispuniti zakonom propisane obaveze.

4 ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA PRIMJENE NAČELA OPORTUNITETA

#vidjeti prilog: **HODOGRAM 3** #

4.1.

UOPĆE O PRINCIPU OPORTUNITETA (CJELISHODNOSTI)

U skladu sa principom legaliteta krivičnog gonjenja tužilac je dužan preduzeti krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, osim ako zakonom nije drugačije propisano. Izuzetak od ovog principa je načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u postupku prema maloljetnicima koje tužiocu za maloljetnike (u daljem tekstu: tužilac) daje pravo da ne preduzme krivično gonjenje, iako su ispunjeni stvarni i pravni razlozi za gonjenje. Prema ovom načelu, tužilac prvo cijeni postojanje stvarnih i pravnih razloga za pokretanje postupka, pa tek onda cjelishodnost krivičnog gonjenja. Princip oportuniteta ne daje pravo tužiocu da proizvoljno odlučuje hoće preduzeti krivično gonjenje. U donošenju odluke o nepreduzimanju krivičnog gonjenja trebaju se uzeti u obzir razlozi cjelishodnosti sa aspekta javnog interesa. U svakom konkretnom slučaju tužilac treba procijeniti je li u javnom interesu da se učinilac goni ili ne. U procesnoj teoriji se načelo oportuniteta definiše kao obaveza organa krivičnog gonjenja “da vrši funkciju krivičnog gonjenja, ako su ispunjeni zakonom predviđeni uslovi i ako je to u konkretnom slučaju svrsishodno s obzirom na javni interes”.²⁰

4.2.

MEĐUNARODNI STANDARDI I DOMAĆE ZAKONODAVSTVO

Preporuka br. P(87)18 Komiteta ministara Vijeća Evrope²¹, koja se odnosi na pojednostavljenje krivičnog pravosuđa, u jednom dijelu reguliše i pitanje diskrecionog krivičnog gonjenja, odnosno princip oportuniteta. Ova preporuka je pravni standard i treba da je poštuju sve zemlje članice Vijeća Evrope. Pekinško pravilo

20 Snežana Cigler, “Načelo legaliteta i oportuniteta krivičnog gonjenja” (magistarski rad), Pravni fakultet, Novi Sad, 1992. god.

21 Preporuka usvojena na 410. sjednici Komiteta ministara Vijeća Evrope, održanoj 17.09.1987. god. na nivou zamjenika ministara. Tekst preporuke objavljen je u knjizi “Zbirka odabranih preporuka Savjeta Evrope”, Savjet Evrope, Beograd, 2004. god., str.9-20.

11.2. upućuje na to da, između ostalog, i tužilaštvo treba biti ovlašteno da rješava slučajeve maloljetnika, po svom nahođenju, bez pribjegavanja formalnim raspravama, a u skladu sa kriterijima utvrđenim za te potrebe u dotičnim pravnim sistemima, kao i skladu sa principima utvrđenim ovim pravilima.²² Kada se ima u vidu sadržaj ovih dokumenata, vidljivo je da je domaće zakonodavstvo u potpunosti ispoštovalo međunarodne standarde koji se odnose na aspekt diskrecionog krivičnog gonjenja.

4.3.

SLUČAJEVI PRIMJENE PRINCIPA OPORTUNITETA

Princip oportuniteta prema zakonu faktički se može primijeniti na sva krivična djela što smatramo da je dobro rješenje, jer je u funkciji zaštite ličnosti maloljetnika. Možemo slobodno reći da u domaćem zakonodavstvu postoje tri slučaja oportuniteta, i to:

- oportunitet kod nepokretanja pripremnog postupka,
- oportunitet prilikom izvršenja krivične sankcije i
- tzv. uslovni oportunitet (odgojne preporuke).

4.4.

SOCIJALNA ANAMNEZA²³

Prema zakonskoj definiciji, socijalna anamneza je nalaz i mišljenje organa starateljstva koji sadrži podatke o identitetu i ličnosti maloljetnika, analizi prikupljenih podataka, podatke o porodici, socijalnu dijagnozu i prognozu, kao i prijedlog mjera koje treba preduzeti. Podaci o ličnosti maloljetnika odnose se na njegov identitet, duševnu razvijenost, lična svojstva i sklonosti, zdravstveno stanje, njegov dosadašnji život s akcentom na događaje koji su u uzročnoj vezi sa sadašnjim ponašanjem, eventualne promjene sredine, tok školovanja, školski uspjeh, odnos prema drugovima i vršnjacima. Podaci o porodici obuhvataju podatke o roditeljima, bračnim, porodičnim i roditeljskim odnosima, procesu vaspitanja, ekonomskom statusu porodice, eventualnim sociopatološkim pojavama u porodici i recidivizmu.

Podaci iz socijalne anamneze trebaju se prikupiti na osnovu krivičnog spisa iz kojeg će biti vidljivo krivično djelo koje mu se stavlja na teret. Nakon toga, predstavnik organa starateljstva obavlja razgovore sa maloljetnikom, članovima porodice, školom i drugim licima koji mogu pružiti podatke o maloljetniku i nje-

²² V. Pravilo 11.2.

²³ Sličan dokument se pribavlja od organa starateljstva u različitim fazama postupka kod primjene mjera ili krivičnih sankcija.

govom ponašanju. Na kraju izvještaja daje se obrazloženo mišljenje o vaspitnoj mjeri koja bi bila najbolja za dijete, uzimajući prvenstveno u obzir najbolji interes djeteta. U praksi se javlja dilema treba li mišljenje organa starateljstva sadržavati konkretan prijedlog. Smatramo da je pogrešan stav pojedinih zagovornika iz prakse da je predlaganje konkretne mjere ili krivične sankcije faktički prejudiciranje ishoda krivičnog postupka. Kako organi koji vode postupak nemaju potrebnih stručnih znanja koji se odnose na ličnost maloljetnika, smatramo sasvim opravdanim da organ starateljstva u svom mišljenju da konkretan prijedlog koji prvenstveno ima za cilj određivanje adekvatnog tretmana u svrhu resocijalizacije maloljetnika. Dakle, vidljivo je da je obaveza organa starateljstva zaista velika i da je neophodno da kvalitet socijalne anamneze bude na odgovarajućem nivou, jer od mišljenja organa starateljstva umnogome zavisi opredjeljenje organa u kom će pravcu teći postupak.

Prikupljeni podaci iz socijalne anamneze trebaju biti relevantni i objektivni. Za svaki podatak iz izvještaja mora postojati njegov izvor da bi se ovaj podatak po potrebi mogao provjeriti u dokaznom postupku. Izvještaj može sadržavati stavove, zaključke i ocjene samo ako su prethodno navedene činjenice iz kojih se ti zaključci izvode. Izvještaj ne može sadržavati ocjene koje su u nadležnosti vještaka, ali može sadržavati prijedlog da se određene činjenice provjere kroz određena vještačenja. Izvještaj treba biti jasno i pregledno sistematizovan kako bi iz njega bila vidljiva ličnost maloljetnika, sredina i prilike u kojima živi. Izvještaj ne treba biti opterećen nepotrebnim činjenicama i šabloniziranim rečenicama tako da se uz male promjene može primijeniti na bilo koji drugi slučaj. Organ koji vodi postupak mora izbjegavati navođenje dijela nalaza i mišljenja koji se odnosi na ličnost maloljetnika i njegove porodične prilike a što može imati negativan uticaj na razvoj ličnosti maloljetnika.

Bilo bi poželjno da se izvještaji organa starateljstva rade timski i da se radi kompletna obrada ličnosti. Timski rad je značajan radi utvrđivanja različitih faktora koji imaju uticaj na pojavu i razvoj poremećaja u ponašanju. Ovakav način rada treba da bude osnovna metoda rada organa starateljstva, jer omogućava svestranost ispitivanja, dijagnostiku i izbor tretmana. Bilo bi dobro da u organu starateljstva postoji stručni tim (socijalni radnik, pedagog-specijalni pedagog, psiholog), koji s maloljetnikom radi procjenu, dijagnostiku i provodi mjeru. Važno je i spomenuti da se u većim centrima za socijalni rad o izvještajima različitih stručnjaka raspravlja na posebnom stručnom sastanku pod rukovodstvom organa starateljstva kako bi se uskladili pojedinačni nalazi i mišljenja. Ovo je bitno pogotovo kada predstavnici organa starateljstva iznose svoje prijedloge na koji način pružiti zaštitu i pomoć u daljem vaspitanju maloljetnika.

4.5.**MIŠLJENJE ORGANA STARATELJSTVA O PRIMJENI PRINCIPA OPORTUNITETA**

Pribavljanje mišljenja organa starateljstva o cjelishodnosti pokretanja postupka prema maloljetniku je radnja koja je obaveznog karaktera. Kada organ starateljstva dostavlja tužiocu mišljenje, dužan ga je dostaviti što hitnije. Pribavljanje podataka u vidu socijalne anamneze putem organa starateljstva je najčešća situacija u praksi. Postavlja se opravdano pitanje čime će se rukovoditi organ starateljstva u svom mišljenju koje dostavlja tužiocu. Mišljenja smo da bi socijalna anamneza trebala pružiti one podatke koji će opredijeliti tužioca da li je svrsishodno pokretati postupak prema maloljetniku. Predstavnici organa starateljstva, odnosno stručni savjetnici tužilaštva, mogu najbolje procijeniti ima li potrebe da se ne pokreće postupak. Kakvo će biti mišljenje organa starateljstva zavisi od okolnosti slučaja. Pored toga što bi se u izvještaju ocjenjivali: lična svojstva i raniji život maloljetnika, sredina i prilike u kojim maloljetnik živi, uslovi za vaspitno djelovanje na njega, ne treba gubiti iz vida i mogućnosti koje organu starateljstva stoje u okviru nadležnosti organa socijalne zaštite (op. preduzimanje određenih mjera koje nisu krivične sankcije). Ako se radi o ličnosti maloljetnika koja je nestabilnog ponašanja, koja ne prihvata mjere socijalne zaštite, može se očekivati da će mišljenje organa starateljstva biti da je svrsishodno pokrenuti postupak radi njegovog pravilnog vaspitanja. Napomene radi, tužilac u svakom slučaju traži od organa starateljstva socijalnu anamnezu kako bi odlučio o daljem toku postupka. Mišljenje organa starateljstva može biti takvo da će tužilac nakon toga donijeti odluku da nije cjelishodno pokretati pripremni postupak, da će primijeniti neku od diverzionih mjera (odgojne preporuke), odnosno da je potrebno pokrenuti formalnu proceduru (naredba za pokretanje pripremnog postupka). Ukoliko dođe do pokretanja određenog postupka (diverzionog ili formalnog), ti podaci se tokom postupka mogu dopunjavati da bi se što detaljnije ispitala ličnost maloljetnika. Iako je tužilac primijenio oportunitet, organ starateljstva mora preduzeti potrebne mjere iz svoje nadležnosti u smislu pružanja: pomoći, brige i zaštite u skladu sa odredbama drugih zakona iz njihove nadležnosti.

4.6.

PRINCIP OPORUNITETA KOD NEPOKRETANJA PRIPREMNOG POSTUPKA (SA PRIMJEROM IZ PRAKSE)

Princip oportuniteta je moguće primijeniti:

- za krivična djela gdje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri/pet godina,²⁴
- za krivična djela sa propisanom kaznom zatvora preko tri/pet godina ako je takvo postupanje u skladu sa principom srazmjernosti (člana 9. Zakona).

Vidljivo je da u ovom drugom slučaju pored apstraktno propisane kazne zakonodavac postavlja i dodatni uslov za primjenu ovog principa, a koji se odnosi na to da takvo postupanje bude u skladu sa principom srazmjernosti. Princip srazmjernosti može se odnositi na različite okolnosti kao npr. na težinu učinjenog krivičnog djela i na prava oštećenog lica.

Prema zakonu, princip oportuniteta se faktički može primijeniti na sva krivična djela bez obzira na propisanu kaznu zatvora. Proširivanje principa oportuniteta na sva krivična djela je u skladu sa Preporukom br. P(87)18 Komiteta ministara Vijeća Evrope, koja predviđa da se načelo diskrecionog gonjenja treba "proširivati kad god historijski razvoj i ustav zemalja članica to omogućava; inače treba donijeti mjere koje imaju isti cilj".

Primjena principa oportuniteta (cjelishodnosti) moguća je ako su kumulativno ispunjena dva uslova, i to :

- okolnosti objektivnog karaktera (priroda krivičnog djela i okolnosti pod kojima je učinjeno),
- okolnosti koje se odnose na ličnost maloljetnika (raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva).

Dakle, pored apstraktne težine počinjenog djela tužilac treba utvrditi postoje li dokazi da je maloljetnik počinio krivično djelo. U konkretnom slučaju trebaju se steći obilježja određenog krivičnog djela, da se ono može staviti na teret maloljetniku, ali da je tužilac ipak mišljenja da ne treba pokretati postupak. Tumačenjem ove zakonske odredbe dolazi se do zaključka da primjena ovog instituta nije uslovljena priznanjem krivičnog djela od strane maloljetnika. To onda znači da će, u suprotnom, ako nema dokaza da je maloljetnik izvršio određeno krivično djelo, tužilac donijeti naredbu o nepokretanju postupka.

24 Op. u Federaciji Bosne i Hercegovine princip oportuniteta se odnosi na krivična djela do tri godine, a u Brčko Distriku Bosne i Hercegovine do pet godina.

Radi utvrđivanja neophodnih uslova za nepokretanje postupka prema maloljetniku, tužiocu stoje na raspolaganju sljedeće mogućnosti:

- može tražiti obavještenja od roditelja, staraoca maloljetnika, drugih lica i ustanova,
- po potrebi, može ova lica i maloljetnika pozvati u tužilaštvo radi neposrednog obavještanja,
- može predložiti sudu smještaj maloljetnika u specijalizovanu ustanovu (prihvatilište za djecu i omladinu ili vaspitnu ustanovu), najduže do 30 dana radi ispitivanja njegovih ličnih svojstava.

Prema zakonu, osim tužioca ova obavještenja može prikupljati i stručni savjetnik tužilaštva. Radnje koje se preduzimaju nisu procesne radnje i nemaju karakter dokaza jer se preduzimaju prije pokretanja postupka i više imaju karakter izviđaj-

Primjer iz prakse

Izvod iz obrazloženja Odluke Okružnog tužilaštva..... , broj XXXXX..... od ... godine (odluka o nepokretanju krivičnog postupka)

Ovo tužilaštvo je izvršilo analizu Izvještaja SJB Prijedor, broj XXXXXX, od 10. jula 2010. godine i utvrdilo da je maloljetni T.D., počinio krivično djelo krađe iz člana 231/1 KZRS na štetu B.S., na taj način što je 07. Jula .2010. godine, u XXXXX, opština XXXXX, iskoristivši odsustvo oštećene iz vitrine u dnevnom boravku uzeo kutiju za nakit u kojoj se nalazio zlatni lančić sa privjeskom u obliku krsta i zlatne naušnice sa bijelim cirkonom, na koji način je oštetio oštećenu za iznos od 290,00 KM, a za predmetno djelo je zapriječen novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Maloljetni T.D. u cijelosti priznaje izvršenje krivičnog djela i kaje se, te navodi da je zlatne naušnice vratio oštećenoj, dok je lančić odbacio u travu i isti nije nađen. Takođe navodi da se imenovanj izvinio, a sa njenim sinovima je najbolji drug. Njegovo priznanje potvrđeno je iskazom oštećene B.S., u kome se potvrđuje da su joj naušnice vraćene, te da je maloljetnik sa ocem dolazio kod nje, izvinio joj se i bio je spreman nadoknaditi štetu, ali je to ona odbila. Naprijed navedeno potvrđeno je i materijalnim dokazima - potvrdom o privremenom oduzimanju predmeta od maloljetnika kao i potvrdom o vraćanju privremeno oduzetih predmeta oštećenoj.

Prema odredbama člana 89. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku za krivična djela s propisanom novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina, tužilac može odlučiti da ne pokrene krivični postupak iako postoje dokazi da je maloljetnik učinio

nih radnji radi utvrđivanja određenih okolnosti koje su od uticaja na dalji tok postupka. Mišljenja smo da, ako se formalno ne sačinjavaju zapisnici o obavljenim radnjama, onda bi bilo sasvim opravdano da tužilac ova obavještenja prikupi u formi službene zabilješke.

Kada se radi o složenijim predmetima, a tužilac ne može dobiti potrebna obavještenja od navedenih lica i ustanova, tada mu stoji na raspolaganju mogućnost da predloži sudu da se maloljetnik radi ispitivanja njegovih ličnih svojstava smjesti u specijalizovanu ustanovu (prihvatilište za djecu i omladinu ili vaspitnu ustanovu) najduže do 30 dana. Po svom sadržaju ova mjera nije izdvajanje maloljetnika iz sredine u kojoj živi, već se može koristiti radi ispitivanja ličnosti maloljetnika i vremenski je ograničena.

krivično djelo, ako smatra da ne bi bilo cjelishodno da se vodi postupak prema maloljetniku, s obzirom na prirodu krivičnog djela i okolnosti pod kojima je učinjeno, raniji život maloljetnika i njegova lična svojstva.

Uvidom u socioanamnestičke podatke Centra za socijalni rad YYYYYY broj XXXXXXXXX, od 28. Maja 2012. godine, za maloljetnog T.D. utvrđeno je da imenovani potiče iz vanbračne zajednice, koju je majka napustila i djeca su povjerena na dalju brigu i vaspitanje ocu. Međutim, kako se imenovani nije snašao u ulozi i oca i majke, djeca su bila zapuštena, neuhranjena i Centar za socijalni rad ih je u tom periodu oduzeo i smjestio u Dom za djecu bez roditeljskog staranja "Rada Vranješević" u Banjoj Luci, u kome su bili smješteni do prije 3-4 godine, ali su zbog problematičnog ponašanja otpušteni. Maloljetnik je trenutno učenik prvog razreda srednje XXXXXXXXXXXXXXXX, smjer YYYYYY i prema navodima Centra primjetan je napredak u njego-

vom ponašanju u pozitivnom smislu. Prema imenovanom do sada nisu izricane vaspitne mjere i predmetno krivično djelo je situacionog karaktera, tako da se maloljetnik od spornog događaja više nikada nije pojavljivao kao počinilac krivičnih djela. U zaključku se navodi da je stručni tim Centra sa maloljetnikom sprovodio intenzivan psiho-socijalni i savjetodavni tretman uključujući ga u grupni i individualni rad, za koji je maloljetnik pokazivao saradnju, pa je ostvaren i određeni nivo napretka u ponašanju, zbog čega se predlaže primjena načela oportuniteta. U skladu sa navedenim, a cijeneći prirodu predmetnog krivičnog djela, okolnost da je dio otuđenih predmeta vraćen oštećenoj, te raniji život, neporočnost i lična svojstva maloljetnika, pri čemu iskazuje kajanje i obećanje da se ovakva ponašanja neće ponoviti, Tužilaštvo je prihvatilo prijedlog stručnog tima Centra i donijelo odluku kao u dispozitivu ove naredbe.

4.7.

PRINCIP OPORTUNITETA PRILIKOM IZVRŠENJA KRIVIČNE SANKCIJE (SA PRIMJEROM IZ PRAKSE)

Drugi osnov za primjenu principa oportuniteta je kada maloljetnik u toku izvršenja kazne maloljetničkog zatvora ili vaspitne mjere izvrši krivično djelo ili se otkrije djelo za koje se nije znalo u toku vođenja krivičnog postupka. Ako izvršenje neke od krivičnih sankcija nije započelo, smatra se da nisu ispunjeni uslovi za primjenu ovog principa. I u ovom slučaju potrebno je prethodno utvrditi da je maloljetnik počinio krivično djelo, odnosno moraju postojati dokazi za osnove sumnje, ali da tužilac ipak nalazi da nije svrsishodno preduzimati krivično gonjenje. Tužilac bi trebao biti uvjeren da se novim postupkom ne može ništa izmijeniti i da bi vođenje postupka bilo kontraproduktivno po maloljetnika. U ovom slučaju dovode se u uzajamnu vezu dvije okolnosti:

- težina novog krivičnog djela i
- izrečena krivična sankcija koja se izvršava prema maloljetniku.

Postavlja se pitanje šta znači težina krivičnog djela, da li ona obuhvata visinu propisane kazne ili i okolnosti pod kojima je djelo izvršeno. Postoje shvatanja da pri procjeni težine krivičnog djela treba uzeti u obzir obje stvari, jer krivično djelo može biti teško iako je propisana niska kazna, ako su okolnosti pod kojima su izvršene teške i obrnuto. Nasuprot tome, krivično djelo može biti lako iako je za njega propisana visoka kazna, ali su okolnosti pod kojima je izvršeno, lake.²⁵

Ako procjenjujući ove dvije okolnosti tužilac ocijeni da vođenje novog postupka i izricanje krivične sankcije ne bi bilo svrsishodno, može se odlučiti na primjenu principa oportuniteta. Sličnost sa prvim slučajem principa oportuniteta je ta da se i u ovom slučaju zakonodavac nije rukovodio apstraktnom težinom novog djela, što znači da se u konkretnom slučaju ovo odnosi na sva krivična djela. Praktično bi bilo moguće primijeniti oportunitet ako maloljetnik već izdržava kaznu maloljetničkog zatvora, a učinio je krivično djelo za koje se ne stiču uslovi za njegovo kažnjavanje, jer vođenje novog postupka ne bi izmijenilo situaciju s obzirom na odredbe materijalnog prava. Nadalje, ako se prema maloljetniku već primjenjuje zavodska mjera upućivanje u vaspitno-popravni dom kao “najteža vaspitna mjera” a za novo djelo nije moguće izreći ništa drugo do vaspitne mjere, onda se može očekivati da vođenje postupka i izricanje vaspitne mjere ne bi bilo svrsishodno. Međutim, u situaciji kada se prema maloljetniku primjenjuje neka od mjera iz “otvorenog sistema” socijalne zaštite (npr. vaspitne mjere pojačanog nadzora) a za novo krivično djelo je moguće izreći zavodsku vaspitnu mjeru ili

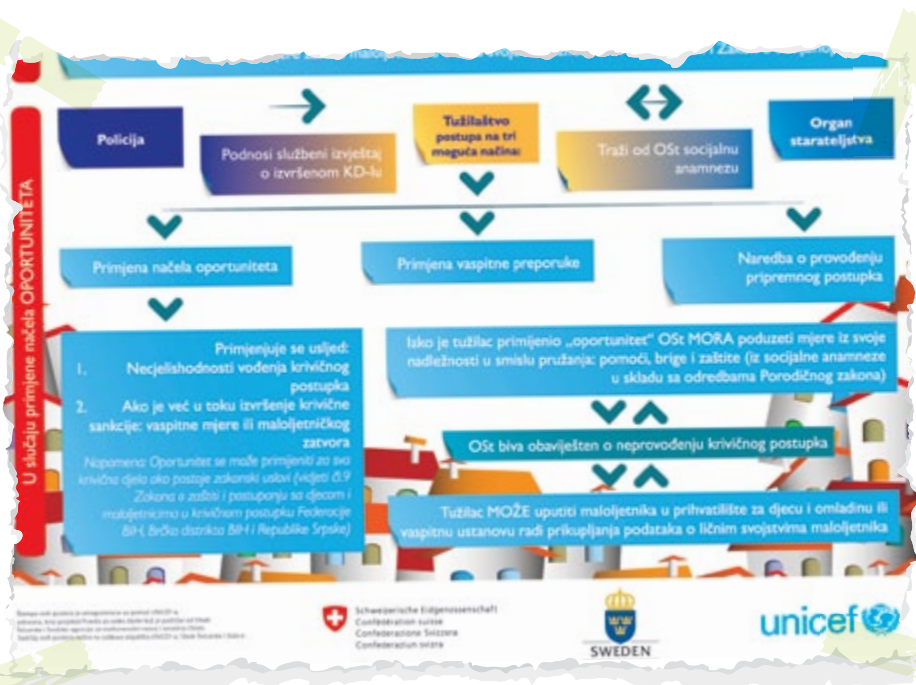
25 Prof.dr. Đorđe Lazin, Pravni fakultet u Beogradu, “Princip oportuniteta u pokretanju krivičnog postupka prema maloljetnicima”, Međunarodni naučni skup “Krivičnopravna pitanja maloljetničke delikvencije”, Beograd, 2008.god.

kaznu maloljetničkog zatvora, tada se može očekivati da je u konkretnoj situaciji svrsishodno pokrenuti postupak. Prema zakonu, princip oportuniteta se može primijeniti samo do donošenja naredbe za pokretanje pripremnog postupka. Jedini izuzetak od ovog pravila je odredba kojom vijeće za maloljetnike nakon neslaganja sudije sa prijedlogom tužioca za izricanje krivične sankcije predmet vrati tužiocu da postupak obustavi zbog primjene principa oportuniteta iz član 89. stav 3. zakona. Ovakvo rješenje je po našem mišljenju opravdano i moglo bi se desiti u situaciji da se prema maloljetniku izvršava određena krivična sankcija a da nije primijenjen princip oportuniteta. Treba također naglasiti da postoji mogućnost i da sudija obustavi krivični postupak primjenom principa cjelishodnosti nakon što postupi po prijedlogu tužioca za izricanje krivične sankcije u sjednici ili na glavnom pretresu. Rješenje kojim se predviđa obustava postupka u svim fazama postupka predviđaju i drugi pravni sistemi uviđajući štetne posljedice vođenja postupka po ličnost maloljetnika i njegovu resocijalizaciju.

Primjer iz prakse

Izvod iz obrazloženja odluke Okružnog tužilaštva..... broj XXXXXXXX, od godine (odluka o nepokretanju krivičnog postupka zbog izvršenja krivične sankcije)

Iz izvještaja SJB XXXXXXXXXX, br. YYYYYYYYYY, od 28. avgusta 2012. godine, dostavljenih priloga i samog priznanja mldb. P.D. utvrđeno je postojanje osnovane sumnje da je imenovani počinio predmetno krivično djelo. Nadalje je utvrđeno da je Osnovni sud u XXXXXXXXXX 18. januara 2012. godine donio rješenje broj XXXXXXXXXX o izricanju vaspitne mjere – pojačan nadzor organa socijalnog staranja i sa njenim izvršenjem se tek započelo, tako da se još uvijek ne mogu sagledati rezultati izrečene vaspitne mjere, a posebno kada se ima u vidu da je u ranije dostavljenoj anamnezi Centra za socijalni rad XXXXXXXXXX utvrđeno da kod maloljetnika postoji djelimična vaspitna zapuštenost, iz čega proizilazi da je neophodno kontinuirano i u dužem vremenskom periodu raditi sa maloljetnikom i ukazati mu na društvenu neprihvatljivost i štetnost njegovog ponašanja. Takođe otuđeni predmeti su vraćeni oštećenom A.J., što je i konstatovano u potvrdi o vraćanju privremeno oduzetih predmeta oštećenom, pa u skladu sa navedenim Tužilaštvo smatra da ne bi bilo cjelishodno vođenje ovog postupka, s obzirom na već izrečenu mjeru. Dakle, slijedom izloženog, a shodno odredbi člana 89/3 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u konkretnom slučaju valjalo je donijeti odluku kao u dispozitivu ove naredbe.

5 ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA IZRICANJA “ODGOJNIH PREPORUKA”

#vidjeti prilog: **HODOGRAM 4** #

5.1.

UVOD

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u BD²⁶, pod određenim uslovima, predviđa primjenu odgojnih preporuka, kao alternativu sudskom postupku. Njih ima 6, a to su:

- lično izvinjenje oštećenom
- naknada štete oštećenom
- redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao
- uključivanje u rad, bez nakande, u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja
- liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (bolničko ili ambulantno)
- uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman vaspitnih, obrazovnih, psiholoških ili drugih savjetovališta

Alternativni pristup se definiše i kao restorativni, a njegovi ciljevi su:

- a) odgovornost počinitelja (za vlastito ponašanje i za preduzimanje aktivnosti u svrhu nadoknade i popravljjanja prouzročene štete)
- b) razvoj vještina/kompetencija/karaktera počinitelja (kroz razne aspekte formalnog i neformalnog sistema)
- c) zaštita zajednice (kroz razumijevanje i uspostavu pravde i pravičnosti, njegovati međuljudske odnose)

“Lično izvinjenje oštećenom” i “Naknada štete oštećenom” su odgojne preporuke koje direktno provodi organ starateljstva u postupku posredovanja ili medijacije. Nakon što je tužilac prihvatio prijedlog organa starateljstva za primjenu ove odgojne preporuke, on pribavlja pismenu saglasnost oštećene strane, te maloljetnika i njegovih roditelja. Cjelokupan tužilački spis se dostavlja organu stara-

26 Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u RS

teljstva na izvršenje. Prva obaveza je odrediti stručno lice koje je osposobljeno i koje će voditi postupak posredovanja. On se, po mogućnosti, vodi izvan prostorija Centra za socijalni rad, kako bi se osigurao i ispoštovao princip neutralnosti.

5.2.

KRATAK PRIKAZ POSTUPKA POSREDOVANJA (MEDIJACIJE)

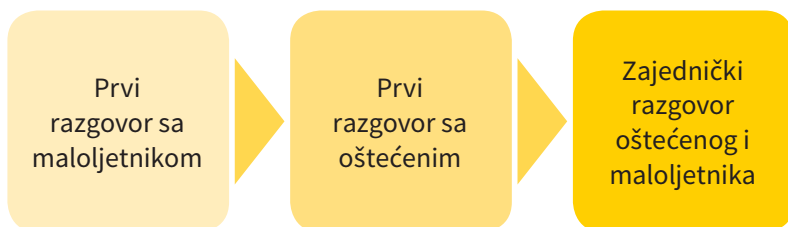
- posrednik proučava spis, stvara sliku o situaciji i uključenim osobama, šalje poziv (prema zadanom obrascu) maloljetniku (preko roditelja).
- Uz poziv se prilaže “letak” u kojem je jasno objašnjen postupak.

Krenimo sada na proceduru koja teče na sljedeći način (9 koraka):

- prvo se poziva maloljetnik sa roditeljima, te ga se upoznaje sa procesom i traži pristanak za nastavak postupka. Nakon prvog susreta roditelji više ne moraju prisustvovati, ali ih se o svemu obavještava.
- ako maloljetnik pristane na postupak, posrednik poziva oštećenog poziv prema zadanom obrascu). Uz poziv takođe prilaže “letak”.
- u razgovoru sa oštećenim, posrednik objašnjava proces i dogovara pristanak.
- ako oštećeni ne pristaje na proces posredovanja, potrebno je provjeriti njegove razloge, te obavijestiti tužioca o spremnosti maloljetnika, odnosno nepriistanku oštećenog
- ako obje strane pristanu na postupak, nakon što su dobile sve potrebne upute, informacije i sl., posrednik zakazuje zajednički susret.
- ako je na prvom zajedničkom susretu postignut dogovor o načinu rješavanja “spora” i otklanjanju nastalih posljedica, posrednik s obje strane utvrđuje dogovorene zadaće i unosi ih u zapisnik, odnosno potpisuje sporazum (o ličnom izvinjenju oštećenom ili o naknadi štete oštećenom).
- nakon izvršenih dogovorenih zadaća (isplate štete, rad u korist oštećenog ili drugi način kojim se obeštećuje oštećena strana) potpisuje se “izvršenje sporazuma o naknadi štete”
- “sporazum o ličnom izvinjenju oštećenom” ili “izvršenje sporazuma o naknadi štete oštećenom”, potpisani od strane oštećenog, maloljetnika i njegovih roditelja se uz popratni akt i tužilački spis, dostavlja tužiocu
- tužilac donosi naredbu/odluku o izrečenoj vaspitnoj preporuci i obustavlja postupak

5.3.

KORACI U PROCESU POSREDOVANJA

5.3.1.

Prvi razgovor sa maloljetnikom

1. Predstavljanje, pozdravljanje i najava trajanja razgovora od 1 sat
2. Osnovne informacije o posredovanju
 - Konstatacija da su dobili letak – **jeste li ga pročitali i razumjeli?**
 - Zakonski okvir “posredovanja” (objašnjenje)
 - Razlike između posredovanja i sudskog postupka
 - Pojašnjenje uloga (posrednik, maloljetnik i oštećeni), toka postupka, naglašavajući princip dobrovoljnosti
 - Davanje mogućnosti da maloljetnik postavlja pitanja o onome što ga zanima
 - **Želiš li učestvovati u takvom postupku?**
3. Objašnjenje pravila
 - Posrednik je obavezan čuvati tačnost podataka do kojih je došao tokom razgovora
 - Posrednik mora biti nepristran
 - Posrednik mora paziti kako se stranke međusobno odnose, da sve bude korektno
4. Razgovor o počinjenom djelu
 - Čitanje iz spisa - šta se dogodilo – prepričavanje događaja – uzroci i pozadina
 - Šta bi u sličnoj situaciji mogao napraviti?
 - Staviti ga u ulogu oštećenog
 - Kako se osjeća s tim šta je napravio?
 - Je li spreman preuzeti odgovornost za to svoje ponašanje i osjeća li se krivim?
 - Pitati maloljetnika “zašto je to napravio”?

- Koliko je sigurno i vjerovatno da se to neće ponoviti?
 - Pitati – kako je taj događaj doživio? (potaknuti izražavanje osjećaja)
 - Istražiti boji li se čega?
 - Šta mu je posebno smetalo?
- 5.** Razgovor o spremnosti za nadoknadu štete, mogućim načinima. Navesti ga da sam razmišlja o mogućim oblicima i načinima popravljjanja nastale štete
- Postaviti pitanje - je li mu poznato koje je posljedice imao oštećenik?
 - Postaviti pitanje - postoje li potraživanja od strane oštećenika?
 - Je li uspostavio kontakt s oštećenim i pokušao nešto preduzeti?
 - Da (tražiti potvrdu), Ne – zašto nije
 - Postaviti pitanje - ima li predstavu kako bi on to mogao popraviti?
 - Potaknuti ga da u tom bude kreativan
 - Pitati maloljetnika je li spreman na to, ima li novca, je li spreman štedjeti, raditi?
 - Savjetovati ga kome se može obratiti za to
- 6.** Priprema maloljetnika na razgovor sa oštećenim
- Objašnjavanje daljnjeg postupka
 - Najava zajedničkog razgovora, objasniti da ovaj postupak obavezno uključuje susret maloljetnika i oštećenog
 - Pitanje maloljetniku da li će sve što je čuo u ovom razgovoru izložiti u zajedničkom razgovoru?
 - Objasniti da je cilj postupka posredovanja pismeni sporazum o načinu popravljjanja štete
- 7.** Razgovor završava pozdravljanjem sa maloljetnikom i informisanjem da će pismenim putem dobiti obavijest o terminu zajedničkog razgovora sa oštećenim

5.3.2.

Prvi razgovor sa oštećenim licem

- 1.** Priprema prostora, predstavljanje i pozdravljanje
- 2.** Osnovne informacije o posredovanju
 - Dobiti za oštećeno lice (vansudsko poravnanje)
 - Dobiti za počinioca krivičnog djela (KD)
 Pitanje: **Želite li učestvovati u ovakvom postupku?**
- 3.** Objašnjenje pravila
 - Čuvanje tajnosti
 - Nepristranost
 - Korektnost stranaka

4. Razgovor o počinjenom krivičnom djelu
 - Zamoliti oštećeno lice da prikaže događaj
 - Kako je to doživljeno?
 - Bojite li se?
 - Šta vas je posebno povrijedilo?
 - Koji su razlozi prijavljivanja KD i šta očekujete?
5. Razgovor o spremnosti za nadoknadu štete
 - Visina štete
 - Da li potražujete štetu?
 - Jeste kontaktirani ili ste ih vi kontaktirali?
 - Moguća rješenja nadoknade štete...
6. Zaključni dio razgovora
 - Daljnji tok procesa (pojašnjenje)
 - Objasniti potrebu razgovora sa maloljetnikom
 - Postoje li strahovi
 - Šta od iznesenog možemo iznijeti na zajedničkom razgovoru?
7. Dogovor o zajedničkom susretu **(pismenim putem ćemo vas obavijestiti o terminu zajedničkog razgovora sa maloljetnikom)**

5.3.3.

Zajednički razgovor oštećene strane i maloljetnika

1. Uvod
 - Pozdravljanje
 - Dogovaranje pravila (nepristranost, korektnost, tajnost podataka, imaju pravo prekinuti postupak)
 - Pojašnjenje postupka posredovanja
2. Ponovno pričanje priča
 - Na molbu posrednika obje strane ponavljaju svoju priču sa pojedinačnih razgovora
 - Posrednik ponavlja ukratko
3. Razgovor
 - Posrednik započinje pitanjem **ko želi početi?** (Ako započnu samostalno, posrednik se drži po strani i prati)
 - Ako ne počinju sami, prednost se daje oštećenom
 - Tokom razgovora voditi brigu o korektnom odnosu
 - Zajednička definicija problema (oštećeni je uvrijeđen, maloljetnik ima

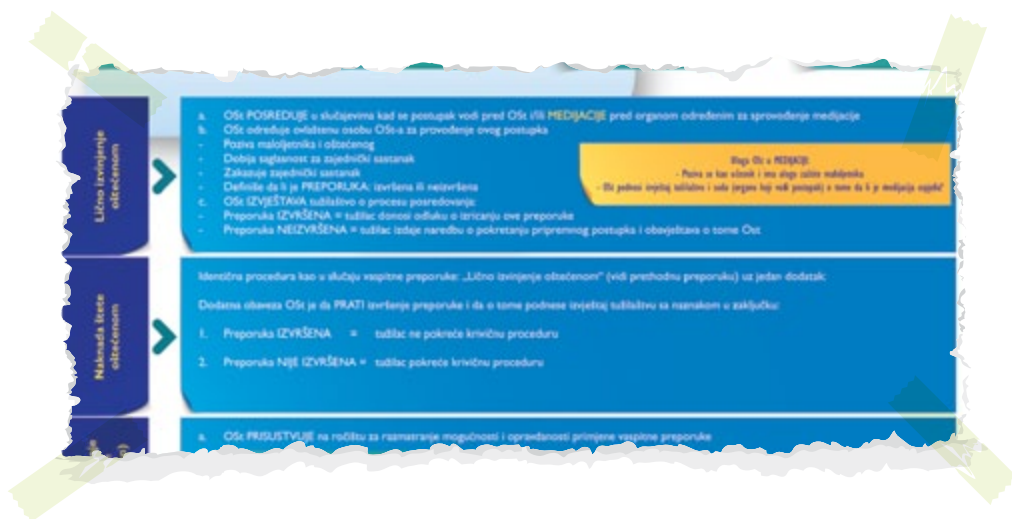
srama i veliku neugodu) tj. saznati očekivanja i potrebe obiju strana – posrednik usmjerava razgovor

- Pojašnjenje subjektivne slike djela – doživljaj obiju strana
- Komentar obiju strana – razmjena mišljenja o onome što su jedni od drugih čuli
- Međusobno postavljanje pitanja kako bi se razjasnila situacija

4. Traženje mogućih rješenja

- Posrednik potiče na iznošenje prijedloga rješenja (oštećenik govori o zahtjevima, a maloljetnik o mogućnostima)
- Posrednik potiče razgovor o očekivanjima (oštećenik očekuje da maloljetnik ponudi rješenje, odnosno način kako bi nadoknadio štetu)
- Ako postoji više rješenja, posrednik pita koje je rješenje najbolje za svakog od njih
- Šta bi druga strana trebala uraditi da budete zadovoljni

5. Pisani sporazum

5.4.**REDOVNO POHAĐANJE ŠKOLE ILI REDOVNO ODLAŽENJE NA POSAO**

Primjenu odgojne preporuke “redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao” prati organ starateljstva o čemu redovno obavještava tužioca ili sudiju.

Po prijemu zahtjeva od strane tužioca u kojem traži dostavljanje socioanamnestičkih podataka, stručni radnik organa starateljstva provodi postupak socijalne dijagnostike tokom kojeg sagledava i procjenjuje kvalitet maloljetnikovog funkcionisanja, kroz sve bitne aspekte. Jedan od njih je “školski status” unutar kojeg su važni: kontinuitet školovanja, način školovanja (redovan ili vanredan), školska postignuća, stepen usvojenosti radnih navika, vladanje, prisutnost nastavi (u slučajevima izbjegavanja ili bježanja, detaljno opservirati načine i eventualno utvrditi uzrok), odnos unutar učeničkog kolektiva i odnos prema nastavnicima.

Prijedlog za izricanje ove odgojne preporuke mora biti utemeljen u Izvještaju stručnog radnika, opravdanim razlozima koji prvenstveno štite najbolji interes djeteta, kao i činjenici da će se time otkloniti ili u velikoj mjeri smanjiti rizik u kojem je dijete trenutno. Najčešći se predlaže:

- a)** ukoliko je maloljetnik sklon čestom, prekomjernom i neopravdanom izostajanju sa nastave, a i krivično djelo je počinjeno u to vrijeme;
- b)** ukoliko kontinuirano i intenzivno odsustvuje iz škole, a s obzirom na druge aspekte cijenimo da to predstavlja visoki rizik za njegovo daljnje funkcionisanje.

Nakon dostavljenog Izvještaja, stručni radnik obavezno prisustvuje ročištu, gdje se razmatra opravdanost prijedloga organa starateljstva, a time i primjene odgojne preporuke. Ukoliko tužilac ili sudija prihvate prijedlog, donose odluku o njenom izricanju i dostavljaju je organu starateljstva. Po primitku odluke o izrečenoj vaspitnoj preporuci “redovno pohađanje škole”, stručni radnik ostvaruje kontakt sa direktorom odnosno pedagogom škole koju maloljetnik pohađa, te se u okviru njihove stručne službe imenuje lice koje će provoditi izrečenu preporuku. U cilju sprečavanja etiketiranja djeteta, te poštivanja njegovog najboljeg interesa, za provedbu ove preporuke mogu znati direktor, stručni saradnici (pedagog, psiholog, socijalni radnik) i razredni starješina.

Stručni radnik organa starateljstva je obavezan u što kraćem roku kontaktirati sa zaduženim stručnim licem škole, kako bi ga upoznao sa svim pojedinostima o ličnosti i životu djeteta, a koji su važni za efikasnije provođenje preporuke. Nakon toga obavezno je sačiniti Individualni program rada provođenja izrečene preporuke. Osim ličnih podataka o maloljetniku, potrebno je da sadrži: inicijalno stanje zbog kojeg je preporuka izrečena, planirane aktivnosti, zadaci svih učesnika u izvršenju, vrijeme revizije plana.

Odgovorno stručno lice je obavezno pratiti:

- redovnost maloljetnikovog (učenikovog) prisustva na nastavi o kojim pojedinostima će voditi posebnu dnevnu evidenciju; naročitu pažnju obratiti na dinamiku i intenzitet izostanaka, kao i predmete sa kojih najčešće izostaje;
- ukupno maloljetnikovo ponašanje u školi, od odnosa prema nastavnom osoblju i poštivanju njihovog autoriteta, odnosa prema učenicima do poštivanja pravila i kućnog reda škole, kao i odnosa prema imovini;
- vladanje na svim nastavnim i vannastavnim aktivnostima, a posebno ako se radi o maloljetniku koji je sklon ispadima i izazivanju ekscesa;
- uspješnost u svladavanju nastavnog gradiva i uočavati eventualne poteškoće.

Sve prethodno navedeno i sva zapažanja vezana za to, stručno lice škole će voditi kroz svoje zabilješke na sedmičnoj bazi, a potom sačinjavati mjesečni izvještaj i dostavljati organu starateljstva. Konačni izvještaj tužiocu/sudiji sačinjava stručni radnik organa starateljstva u kojem predočava tok i efikasnost provedene odgojne preporuke. Na osnovu toga, tužilac/sudija odlučuju o konačnom rješenju. Sve vrijeme provođenja izrečene preporuke, odgovorno lice škole obavezno je kontaktirati sa razrednim starješinom, a posebno u slučajevima kad je nužna njegova aktivnija uključenost. U slučaju da su utvrđena značajnija odstupanja na bilo kojem planu (školski uspjeh, vladanje, izostanci), a poštujući najbolji interes djeteta, u rad s njim uključiti i ostale radnike stručne službe škole (psiholog, socijalni radnik). O svim nastalim promjenama, a posebno većim i ozbiljnijim, unutar školskog funkcionisanja i okolnostima vezanim za život djeteta izvan škole, odgovorno lice škole će obavijestiti organ starateljstva. U tom slučaju stručni radnik organa starateljstva će u skladu sa tim informacijama preduzimati sve raspoložive mjere zaštite.

Ukoliko je maloljetnik zaposlen, organ starateljstva tokom dijagnostičkog postupka, umjesto školskog statusa, procjenjuje njegovu prisutnost na radnom mjestu, intenzitet i razloge eventualnog izostajanja s posla, zalaganje i odnos prema radu, ponašanje unutar kolektiva, odnos prema radnim kolegama, odnos prema pretpostavljenima. Ukoliko se utvrdi odstupanje koje može predstavljati značajan rizik za njegovo daljnje funkcionisanje ili da je krivično djelo počinio u vrijeme odsustvovanja s posla, a ispunjeni su ostali zakonski uslovi, stručni radnik organa starateljstva će predložiti izricanje ove odgojne preporuke.

Nakon prijema odluke kojom se izriče spomenuta odgojna preporuka, organ starateljstva će u što kraćem roku ostvariti kontakt sa poslodavcem i predočiti mu daljnje obaveze. Poslodavac je dužan odrediti lice koje će pratiti primjenu ove odgojne preporuke, a potom sa stručnim radnikom organa starateljstva sačiniti Individualni program rada provođenja izrečene odgojne preporuke. Osim ličnih podataka o maloljetniku, potrebno je da sadrži: inicijalno stanje zbog kojeg je pre-

poruka izrečena, planirane aktivnosti, zadaci svih učesnika u izvršenju, vrijeme revizije plana.

Sva zapažanja, odgovorno lice će voditi kroz svoje zabilješke na sedmičnoj bazi, a potom sačinjavati mjesečni izvještaj i dostavljati organu starateljstva. O svim nastalim promjenama vezanim za ličnost i život maloljetnika, odgovorno lice je obavezno i prije toga odmah obavijestiti organ starateljstva. Konačni izvještaj tužiocu/sudiji sačinjava stručni radnik organa starateljstva u kojem predložava tok i efikasnost provedene odgojne preporuke.

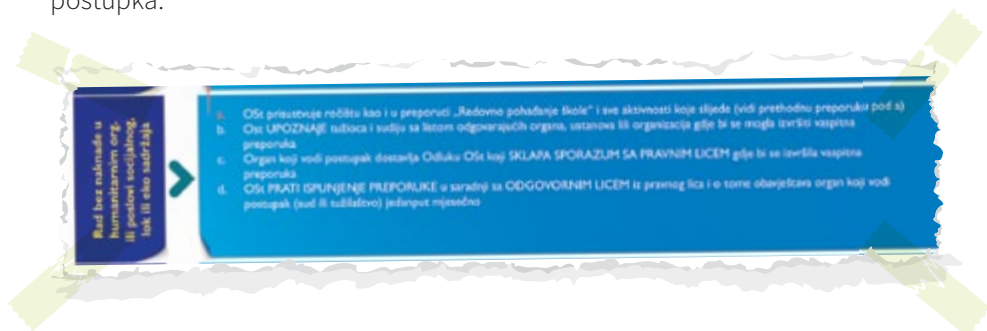
5.5.

UKLJUČIVANJE U RAD, BEZ NAKNADE, U HUMANITARNE ORGANIZACIJE ILI POSLOVE SOCIJALNOG, LOKALNOG ILI EKOLOŠKOG SADRŽAJA

Osnovna prepostavka za primjenu ove odgojne preporuke je postojanje liste odgovarajućih organa, ustanova ili organizacija u kojima će se ona provoditi. Nakon što je organ starateljstva proveo postupak dijagnostike, te utvrdio da je s obzirom na osobine ličnosti maloljetnika, količinu i način provođenja slobodnog vremena, stepen usvojenosti radnih navika, izricanje ove odgojne preporuke najbolji interes maloljetnika, a posebno kada se time otklanja štetna posljedica krivičnog djela, sačinjava Izvještaj stručnog radnika i dostavlja tužiocu. Na ročištu na kojem se razmatra mogućnost primjene obavezno je prisustvo organa starateljstva, a nakon prihvatanja prijedloga od strane tužioca/sudije, organ starateljstva ih upoznaje sa listom odgovarajućih ustanova. Odluka, u kojoj se jasno definišu pojedinosti, od mjesta provođenja do dinamike i ukupnog trajanja preporuke, dostavlja se organu starateljstva koji potpisuje sporazum sa pravnim licem (organ, ustanova ili organizacija) gdje će se preporuka primjenjivati. Rukovodilac (direktor) rješenjem imenuje adekvatno lice za rad sa maloljetnikom, vodeći računa o njegovim ličnim osobinama, sklonostima i eventualnim ranijim iskustvima u radu sa djecom. Poštujući princip povjerljivosti, informaciju o izrečenoj odgojnoj preporuci prema maloljetniku mogu imati samo navedene dvije osobe, rukovodilac i “zaduženo lice”. Organ starateljstva je obavezan održavati kontakt sa “zaduženim

licem”, te pratiti tok primjene odgojne preporuke i upoznavati se sa eventualnim poteškoćama. Zajedno i u saradnji sa maloljetnikom, pokušavat će otkloniti sve prepreke u primjeni izrečene preporuke. “Zaduženo lice” će voditi sedmične zabilješke, na osnovu koji će sačinjavati izvještaje i dostavljati organu starateljstva.

Stručni radnik organa starateljstva ima obavezu jednom mjesečno izvještavati tužioca/sudiju o uspješnosti provođenja izrečene odgojne preporuke. Ukoliko se odgojna preporuka ne provede i ne postigne svoj cilj, organ starateljstva može u svom izvještaju predložiti obustavu njene primjene i pokretanje pripremnog postupka.

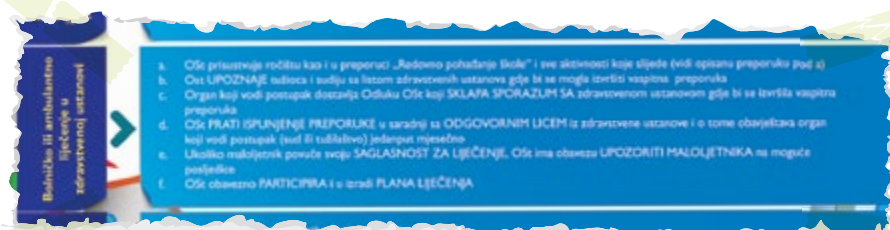
5.6.

LIJEČENJE U ODGOVARAJUĆOJ ZDRAVSTVENOJ USTANOVI (BOLNIČKO ILI AMBULANTNO)

Osnovna prepostavka za primjenu ove odgojne preporuke je postojanje liste odgovarajućih zdravstvenih ustanova u kojima će se ona provoditi. Nakon što je organ starateljstva proveo postupak dijagnostike, te utvrdio značajna odstupanja u ličnosti maloljetnika izazvana eventualnom sumnjom na uživanje alkohola ili opojnih droga, gotovo bez izuzetka se traži dodatna procjena/vještačenje kliničkog psihologa i neuropsihijatra. Ukoliko njihov nalaz potvrdi pretpostavke organa starateljstva i činjenicu da je i krivično djelo učinjeno pod uticajem konzumiranja alkohola ili opojnih droga, onda će stručni radnik organa starateljstva u svom prijedlogu tražiti primjenu ove odgojne preporuke. Na ročištu na kojem se razmatra mogućnost primjene obavezno je prisustvo organa starateljstva, a nakon prihvatanja prijedloga od strane tužioca/sudije, organ starateljstva ih upoznaje sa listom odgovarajućih ustanova. Sudija/tužilac se odlučuje za određenu organizaciju ili zdravstvenu ustanovu koja se bavi odvikavanjem od zavisnosti, nakon čega im dostavljaju svoju Odluku, kao i organu starateljstva.

Organizacija ili zdravstvena ustanova ovlašćuju lice koje prati primjenu ove odgojne preporuke. Ono vodi zabilješke, kontaktira organ starateljstva, izvještava i po potrebi aktivnije uključuje u rad sa maloljetnikom. Ovlašteno lice je obavezno izraditi Individualni program rada sa maloljetnikom i to u saradnji sa

organom starateljstva i roditeljima. U okviru praćenja uspješnosti provođenja odgojne preporuke, stručni radnik organa starateljstva je dužan obratiti pažnju na zaštitu ličnog dostojanstva maloljetnika, njegove privatnosti i intergjiteta ličnosti, kako bi se u cjelosti zaštitio djetetov psihički i fizički razvoj. Ukoliko se dogodi da maloljetnik odustane od primjene odgojne preporuke, ovlašteno lice i organ starateljstva će mu predložiti posljedice njegove odluke. Ovlašteno lice je obavezno podnositi izvještaj o uspješnosti primjene ove odgojne preporuke organu starateljstva i to jednom mjesečno i po završetku njene primjene. Organ starateljstva po završetku trajanja preporuke, dostavlja konačni izvještaj sudu. Ukoliko se odgojna preporuka djelomično ispuni ili se uopće ne provede, tužilac/sudija će odlučiti poštujući mišljenje organa starateljstva.

5.7.

UKLJUČIVANJE U POJEDINAČNI ILI GRUPNI TRETMAN VASPITNIH, OBRAZOVNIH, PSIHOLOŠKIH ILI DRUGIH SAVJETOVALIŠTA

Ova odgojna preporuka se predlaže i izriče u dva slučaja:

1. Nakon što je organ starateljstva proveo postupak dijagnostike, te utvrdio značajna odstupanja u ličnosti maloljetnika izazvana eventualnom sumnjom na uživanje alkohola ili opojnih droga, te uočio indikacije na druga psihička stanja ili duševnu bolest, obavezno se zahtijeva dodatna procjena/vještačenje kliničkog psihologa i neuropsihijatra. Ukoliko njihov nalaz potvrdi pretpostavke organa starateljstva i činjenicu da je i krivično djelo učinjeno pod uticajem konzumiranja alkohola ili opojnih droga, nekog psihičkog stanja ili duševne bolesti, onda će stručni radnik organa starateljstva u svom prijedlogu tražiti primjenu ove odgojne preporuke.
2. Ukoliko se tokom dijagnostičkog postupka utvrdi da je maloljetnik prekinuo školovanje i da nema dovoljno obrazovanja, a da je ta edukativna zapuštenost i neuključenost u obrazovni proces faktor rizika za njegovo daljnje ponašanje, organ starateljstva će predložiti izricanje ove odgojne preporuke

Na ročištu na kojem se razmatra mogućnost njene primjene, obavezno je prisustvo organa starateljstva, a nakon prihvatanja prijedloga od strane tužioca/sudije i pristanka maloljetnika i njegovih roditelja, tužilac/sudija donosi odluku o izricanju odgojne preporuke i dostavlja je organu starateljstva. Organ starateljstva u skladu sa nalazom vještaka bira adekvatno psihološko savjetovalište, gdje upućuje maloljetnika. Organ starateljstva vrši odabir i vaspitno-obrazovnih savjetovališta gdje će maloljetnik pohađati različite kurseve za stručno osposobljavanje. U oba slučaja, organ starateljstva sa odgovornim licem u savjetovalištu sačinjava Individualni program rada koji u skladu sa potrebama i najboljim interesom djeteta jasno definiše aktivnosti i ko je zadužen za njihovu realizaciju. Organ starateljstva prati provođenje izrečene preporuke, putem redovnih kontakata sa odgovornim lice, a nakon toga jednom mjesečno izvještava tužioca/sudiju. Ukoliko se odgojna preporuka djelimično ispuni ili se uopće ne provede, tužilac/sudija će odlučiti poštujući mišljenje organa starateljstva.

6 REDOVNO POHAĐANJE ŠKOLE (kao “odgojna preporuka” i kao “posebna obaveza”)

#vidjeti prilog: **HODOGRAM 2** #

Prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, u FBIH i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u BD, “redovno pohađanje škole” se može izricati kao odgojna preporuka i vaspitna mjera – posebna obaveza. Kao posebna obaveza, izriče se samostalno i uz mjere pojačanog nadzora.

Po prijemu zahtjeva od strane tužioca u kojem traži dostavljanje socioanamnističkih podataka, stručni radnik organa starateljstva provodi postupak socijalne dijagnostike tokom kojeg sagledava i procjenjuje kvalitet maloljetnikovog funkcionisanja, kroz sve bitne aspekte. Jedan od njih je “školski status” unutar kojeg su važni: kontinuitet školovanja, način školovanja (redovan ili vanredan), školska postignuća, stepen usvojenosti radnih navika, vladanje, prisutnost nastavi (u slučajevima izbjegavanja ili bježanja, detaljno opservirati načine i eventualno utvrditi uzrok), odnos unutar učeničkog kolektiva i odnos prema nastavnicima.

Prijedlog za izricanje ove odgojne preporuke ili mjere mora biti utemeljen u Izvještaju stručnog radnika, opravdanim razlozima koji prvenstveno štite najbolji interes djeteta, kao i činjenici da će se time otkloniti ili u velikoj mjeri smanjiti rizik u kojem je dijete trenutno.

Najčešće se predlaže:

- ukoliko je maloljetnik sklon čestom, prekomjernom i neopravdanom izostajanju sa nastave, a i krivično djelo je počinjeno u to vrijeme;
- ukoliko kontinuirano i intenzivno odsustvuje iz škole, a s obzirom na druge aspekte, cijenimo da to predstavlja visoki rizik za njegovo daljnje funkcionisanje.

Nakon dostavljenog Izvještaja, stručni radnik obavezno prisustvuje ročištu, gdje se razmatra opravdanost prijedloga organa starateljstva, a time i primjene odgojne preporuke ili mjere. Ukoliko tužilac ili sudija prihvate prijedlog, donose odluku o njenom izricanju i dostavljaju je organu starateljstva. Po primitku odluke o izrečenoj vaspitnoj preporuci/mjeri “redovno pohađanje škole”, stručni radnik ostvaruje kontakt sa direktorom odnosno pedagogom škole koju maloljetnik pohađa, te se u okviru njihove stručne službe imenuje lice koje će provoditi izrečenu preporuku/mjeru. U cilju spriječavanja etiketiranja djeteta, te poštivanja njegovog najboljeg interesa, za provedbu ove preporuke/mjere mogu znati direktor, stručni saradnici (pedagog, psiholog, socijalni radnik) i razredni starješina.

Stručni radnik organa starateljstva obavezan je u što kraćem roku kontaktirati sa zaduženim stručnim licem škole, kako bi ga upoznao sa svim pojedinostima o ličnosti i životu djeteta, a koji su važni za efikasnije provođenje preporuke/mjere. Nakon toga obavezno je sačiniti Individualni program rada provođenja izrečene mjere/preporuke. Osim ličnih podataka o maloljetniku, potrebno je da sadrži: inicijalno stanje zbog kojeg je mjera/preporuka izrečena, planirane aktivnosti, podatke svih učesnika u izvršenju, vrijeme revizije plana.

S tim u vezi, odgovorno stručno lice je obavezno pratiti:

- redovnost maloljetnikovog (učenikovog) prisustva na nastavi o kojim pojedinostima će voditi posebnu dnevnu evidenciju; naročitu pažnju obratiti na dinamiku i intenzitet izostanaka, kao i predmete sa kojih najčešće izostaje;
- ukupno maloljetnikovo ponašanje u školi, od odnosa prema nastavnom osoblju i poštivanju njihovog autoriteta, odnosa prema učenicima do poštivanja pravila i kućnog reda škole, kao i odnosa prema imovini;
- vladanje na svim nastavnim i vannastavnim aktivnostima, a posebno ako se radi o maloljetniku koji je sklon ispadima i izazivanju ekscesa;
- uspješnost u svladavanju nastavnog gradiva i uočavati eventualne poteškoće.

Sve prethodno navedeno i sva zapažanja vezana za to, stručno lice škole će voditi kroz svoje zabilješke na sedmičnoj bazi, a potom sačinjavati mjesečni izvještaj i dostavljati organu starateljstva. Konačni izvještaj tužiocu/sudiji sačinjava stručni radnik organa starateljstva u kojem predočava tok i efikasnost provedene odgojne preporuke/mjere. Na osnovu toga, tužilac/sudija će odlučiti o konačnom rješenju.

Sve vrijeme provođenja izrečene preporuke/mjere, odgovorno lice škole obavezno je kontaktirati sa razrednim starješinom, a posebno u slučajevima kad je nužna njegova aktivnija uključenost. U slučaju da su utvrđena značajnija odstupanja na bilo kojem planu (školski uspjeh, vladanje, izostanci), a poštujući najbolji interes djeteta, u rad s njim uključiti i ostale radnike stručne službe škole (psiholog, socijalni radnik). O svim nastalim promjenama, a posebno većim i ozbiljnijim, unutar školskog funkcionisanja i okolnostima vezanim za život djeteta izvan škole, odgovorno lice škole će obavijestiti organ starateljstva. U tom slučaju stručni radnik organa starateljstva će u skladu sa tim informacijama preduzimati sve raspoložive mjere zaštite.

“Redovno pohađanje škole” se, kao posebna obaveza, može izreći i uz neku od vaspitnih mjera pojačanog nadzora. Proviđa se na isti način, ali je ispred organa starateljstva prati voditelj pojačanog nadzora. U okviru Plana za provođenje pojačanog nadzora uvrštava se i praćenje posebne obaveze, a u slučaju dodatnog angažovanja u pravcu njenog provođenja, revizijom plana to definiše kao novu aktivnost.

Odgovorno stručno lice u školi (pedagog, psiholog ili socijalni radnik...) prati izvršenje vaspitne preporuke ili posebne obaveze koja predviđa
REDOVNO POHAĐANJE ŠKOLE

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** redovnost prisustva nastavi od strane maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka / vaspitna mjera (posebna obaveza) i o tome vodi posebnu dnevnu evidenciju

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** i analizira poštovanje autoriteta nastavnika i pravila škole od strane maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka / vaspitna mjera (posebna obaveza) i sve to unosi u **MJESEČNI IZVJEŠTAJ**

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** ponašanje i vladanje maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka / vaspitna mjera (posebna obaveza) i svoja zapažanja na sedmičnoj bazi (svakih 7 dana) unosi u **MJESEČNI IZVJEŠTAJ**

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** savladavanje nastavnog gradiva maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka / vaspitna mjera (posebna obaveza) i u tu svrhu razgovara sedmično sa razrednim starješinom učenika

VRLO VAŽNO!

U cilju osiguranja najboljeg interesa djeteta i sprečavanja stigmatizacije djeteta za provedbu ove preporuke / mjere u školi **moglu znati samo: direktor, pedagog (psiholog, socijalni radnik i sl.) i razredni starješina**

Odgovorno stručno lice u školi u kontekstu provođenja ove vaspitne preporuke / vaspitne mjere (posebne obaveze) pruža i **SAVJETODAYNE USLUGE** nadležnom organu starateljstva

Jednput mjesečno **OBAVJEŠTAVA** nadležni organ starateljstva o **PROVOĐENJU** ove vaspitne preporuke / vaspitne mjere (posebne obaveze) putem **STRUČNOG MIŠLJENJA** koji potpisuje direktor škole

Odgovorno stručno lice u školi ima **OBAVEZU SARADNJE SA ORGANOM STARATELJSTVA** u provođenju vaspitne preporuke/mjere (posebne obaveze) „Redovno pohađanje škole“

(Čl. 147. u vezi sa čl. 1. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH; Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srbije i čl. 148. u vezi sa čl. 1. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije BiH)

7 ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA “NAREDBE O POKRETANJU PRIPREMNOG POSTUPKA”

*#vidjeti prilog: **HODOGRAM 5#***

Svaka aktivnost organa starateljstva u pogledu zaštite djece u sukobu sa zakonom započinje postupkom dijagnostike. Unutar njega, stručni tim (socijalni pedagog, socijalni radnik, psiholog) radi temeljitu procjenu kroz sljedeće aspekte: stambene prilike, struktura porodice i odnosi, opservacija maloljetnika tokom ispitivanja, rani psihomotorni razvoj, školski status, slobodno vrijeme i odnos prema krivičnom djelu. Ukoliko se tokom ispitivanja uoče neka ozbiljnija odstupanja na planu ličnosti, za koja su potrebne dodatne procjene, maloljetnik se upućuje u zdravstvenu ustanovu.

U skladu sa utvrđenim stanjem, te zakonskim pretpostavkama, današnja praksa je da stručni tim organa starateljstva daje mišljenje i prijedlog daljnjeg postupanja. Pokretanje pripremnog postupka se najčešće predlaže u slučajevima:

- kad maloljetnik ne priznaje izvršenje krivičnog djela, čime je eliminisan osnovni uslov za primjenu neke od alternativnih mjera;
- povrata, a ranije su već primjenjene alternativne mjere ili policijsko upozorenje;
- izrečenih vaspitnih mjera koje se provode otežano i čiji je efekat zanemariv;
- neprihvatanja primjene odgojne preporuke, uglavnom od strane oštećenog;
- neuspješno provedene odgojne preporuke (u dosadašnjoj praksi rjeđe).

U pripremnom postupku, organ starateljstva ima bitnu i aktivnu ulogu, sve vrijeme njegovog trajanja, a odnosi se na:

- provođenje dodatnog postupka dijagnostike, dostavljanje socioanamnestičkih podataka sa prijedlogom vaspitne mjere;
- aktivno učešće tokom trajanja pripremnog postupka.

VRLO VAŽNO !!!

Postupak dijagnostike se okončava dostavljanjem socioanamnestičkih podataka tužiocu i to nakon primitka njegove naredbe. Ukoliko se radi o “naredbi za pokretanje pripremnog postupka”, organ starateljstva pokreće ponovni postupak “socijalne dijagnostike u svrhu pokretanja pripremnog postupka”. Budući da je od prethodnog kontakta sa maloljetnikom obavezno proteklo izvjesno vrijeme, moguće je da su se desile neke izmjene u njegovom funkcionisanju, stoga organ starateljstva ostvaruje ponovni kontakt sa maloljetnikom i njegovom porodicom, te radi novu procjenu. Uvidom u prethodnu anamnezu i u sadašnje stanje, ako je potrebno sačinjava dopunu ili rijetko novi Izvještaj stručnog radnika (socijalna anamneza) sa prijedlogom vaspitne mjere, koji se dostavlja tužiocu.

(Ukoliko su se desile bitne promjene, rizične za maloljetnikovo odrastanje, organ starateljstva odmah preduzima adekvatne mjere zaštite, bez obzira na sudski postupak i buduću vaspitnu mjeru).

Prijedlog određene vaspitne mjere mora biti temeljno obrazložen, opravdan i logičan slijed svega što je u anamnezi navedeno. Kao najadekvatniji oblik zaštite, predložena mjera treba da obuhvati sva disfunkcionalna područja i da je prepoznatljiva kao najbolji interes djeteta. Ako se prema maloljetniku već provodi neka od vaspitnih mjera, organ starateljstva je obavezan, na traženje tužioca, dostaviti izvještaj.

VRLO VAŽNO !!!

Tokom trajanja pripremnog postupka, organ starateljstva se često poziva, ali ne i obavezno. Potrebu za prisustvom organa starateljstva isključivo procjenjuje tužilac, a najčešće se dešava kad se maloljetnik, iz opravdanih razloga ispituje bez prisustva roditelja. Stručni radnik organa starateljstva treba da:

- ima potpuni uvid u tok postupka;
- održava stalni kontakt sa tužiocem;
- da prati sve aktivnosti unutar njega (ispitivanje maloljetnika, svjedoka, iznošenje dokaza);
- ukazuje na nove okolnosti (uglavnom iz domena ličnosti i života maloljetnika);
- predlaže nove dokaze (psihološka ili psihijatrijska vještačenja, testiranja na psihoaktivne supstance itd.);
- ostvariti uvid u sve preduzete radnje (npr. nalaz vještaka);
- po potrebi predlaže neku od mjera sigurnosti;
- tokom postupka dopunjava, koriguje ili mijenja svoj prijedlog.

Sve navedene aktivnosti organa starateljstva su sa ciljem donošenja najbolje odluke za maloljetnika. U praksi se često dešava da se nakon završenog pripremnog postupka stekne potpunija slika o maloljetniku u cjelini, te dodatno u pogledu odnosa prema krivičnom djelu, preuzimanja odgovornosti, stepena krivnje, te učešća i načina izvršenja. To najzad može imati veliku ulogu u konačnom prijedlogu, zbog čega se u dogovoru sa tužiocem on modifikuje ili potpuno mijenja. Prijedlog tužioca upućen sudiji ne mora biti usaglašen sa prijedlogom organa starateljstva.

Naredba o pokretanju pripremnog postupka:
Tužilac traži od OŠ "socijalnu anamnezu", a OŠ učestvuje u radovima pripremnog postupka i PREDLAŽE DOKAZE.

Prijedlog tužioca za izricanje krivične sankcije prema SUDU (uloga OŠ):
OŠ prisustvuje sjednici OŠ i glavnom pretresu i predlaže dokaze u toku postupka

**VASBITNE
MJERE**

8 ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJU PRAĆENJA I PROVOĐENJA VASPITNIH/ODGOJNIH MJERA

#vidjeti prilog: **HODOGRAM 5#**

8.1.

UVOD

Maloljetnicima se za učinjena krivična djela u skladu sa zakonom mogu izreći odgojne/vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i sigurnosne/bezbjedonosne mjere.

Odgojne/vaspitne mjere koje se mogu izreći prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela su:

- mjere upozorenja i usmjeravanja: sudski ukor, posebne obaveze i upućivanje u odgojni/vaspitni centar;
- mjere pojačanog nadzora: pojačani nadzor od strane roditelja, usvojitelja ili staratelja, pojačan nadzor u drugoj porodici i pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja;
- zavodske mjere: upućivanje maloljetnika u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojno-popravni dom i upućivanje maloljetnika u ustanovu za liječenje i osposobljavanje.

Obzirom da je organ starateljstva subjekt koji je uključen u svim radnjama koje se odnose na maloljetnika u smislu samog postupka pa sve do izvršenja, samim tim isti ima određene obaveze i odgovornosti i vrlo bitnu ulogu prilikom izvršenja odgojnih/vaspitnih mjera.

8.2.

POSEBNE OBAVEZE

Kod mjere upozorenja i usmjeravanja odnosno posebnih obaveza organ starateljstva dužan je pratiti tok izvršenja mjere te o istome obavještavati nadležni sud koju vrši nadzor nad izvršenjem iste. Također, organ starateljstva će po zahtjevu suda dostaviti i stručno mišljenje vezano za provođenje navedene mjere.

Sud može izreći maloljetniku jednu ili više posebnih obaveza. Navedene obaveze koje može izreći sud su sljedeće:

- da redovno pohađa nastavu
- da ne izostaje sa posla
- da se osposobi za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima
- da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili poslova socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja
- da se uzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredbi i izbjegava društva i određene osobe koje na njega mogu štetno uticati.
- da se maloljetnik uz saglasnost zakonskog zastupnika podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih vrsta ovisnosti.
- da se uključi u pojedinačni i grupni rad u savjetovalištu za mlade
- da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili se priprema i polaže ispite na kojima se provjerava određeno znanje
- da se uključi u određene sportske i rekreativne aktivnosti
- da se bez saglasnosti suda ne može napustiti mjesto prebivališta

VRLO VAŽNO !!!

Za svaku od navedenih izrečenih obaveza organ starateljstva ima svoju ulogu

8.2.1.

Posebna obaveza – redovno pohađanje nastave

Organ starateljstva zaprima rješenje od strane nadležnog suda o izrečenoj obavezi. Isti samostalno ili preko određenog stručnog lica prati njeno izvršenje i najmanje jednom mjesečno o tome izvještava sud za maloljetnike.

Odgovorna osoba i nastavno osoblje škole koju maloljetnik pohađa pruža asistenciju, pomoć i podršku organu starateljstva pri praćenju navedene obaveze. Organ starateljstva je dužan obavijestiti nadležni sud ukoliko se izrečena obaveza ne izvršava. Kada se zaprimi pravosnažno sudsko rješenje kojim se izriče ova posebna obaveza, tada organ starateljstva odnosno centar za socijalni rad ponovno određuje odgovornu osobu odnosno stručno lice koje prati cjelokupan postupak, dogovara, nadzire, obavještava.

Organ starateljstva/odgovorna stručna osoba ostvaruje kontakt i realizuje sastanak sa pedagoško-psihološkom službom škole (pedagog, psiholog, socijalni radnik) i dogovora način realizacije izrečene odgojne mjere, odnosno koji se parametri trebaju pratiti kod maloljetnika za vrijeme pohađanja nastave, kada će se održavati sastanci i koliko često, na koji način će se izvještavati i sl.

Nakon dogovora organa starateljstva sa predstavnicima pedagoško-psihološke službe škole organizuje se zajednički sastanak na kome prisustvuju organ starateljstva, pedagog, psiholog/soc. radnik škole, maloljetnik i njegov roditelj.

Tom prilikom maloljetniku se predstavi plan realizacije izrečene odgojne mjere na vrlo jasan, decidan i nedvosmislen način, da isti shvati sam značaj izrečene odgojne mjere odnosno posebne obaveze, kao i – ukoliko se obaveza ne bude izvršavala u skladu sa postavljenim planom – da će se obavijestiti sudija za maloljetnike.

Plan postupanja sačinjen od strane organa starateljstva trebao bi imati formu koja sadrži podatke o maloljetniku i izrečenoj posebnoj obavezi te vremensko trajanje obaveze.

Pored navedenog plan postupanja bi trebao imati definisanu i svrhu i cilj postupanja, odnosno način njegove realizacije u kojem će decidan stajati; period u kojem će predstavnik organa starateljstva kontaktirati školu i vršiti posjete školi sa napomenom da će se pored planiranih posjeta vršiti i nasumične posjete kao faktor iznenađenja.

Prilikom posjete školi u svrhu kontrole i nadzora izvršavanja aktivnosti iz plana postupanja organ starateljstva će uzimati u obzir sljedeće parametre koji se odnose na maloljetnika;

- redovnost dolazaka u školu i prisustvo na časovima;
- ponašanje maloljetnika za vrijeme nastavnog procesa,
- odnos maloljetnika prema nastavniku;
- odnos maloljetnika prema drugim učenicima;
- ocjene odnosno prolaznost maloljetnika.

Škola koju maloljetnik pohađa je dužna dostavljati informaciju o ponašanju maloljetnika imajući u vidu navedene parametre organu starateljstva o toku posebne obaveze. Na osnovu ostvarenih kontakata sa predstavnicima pedagoško-psihološke službe škole, zaprimljenih informacija, kroz ostvarene posjete kako ciljane tako i slučajne, uvidom u dnevnik kao i kroz obavljene razgovore kako sa maloljetnikom, tako i sa razrednim starješinom/razrednikom, odgovorna osoba odnosno stručno lice organa starateljstva sačinjava izvještaj koji dostavlja sudiji za maloljetnike.

8.2.2.**Neizostajanje sa posla**

Organ starateljstva zaprima rješenje od strane nadležnog suda o izrečenoj obavezi. Nadležni organ starateljstva samostalno ili preko određene stručne osobe prati izvršenje ove posebne obaveze i jednom mjesečno o tome izvještava sudiju za maloljetnike.

Odgovorna pravna ili fizička osoba, odnosno poslodavac maloljetnika pruža asistenciju, pomoć i podršku organu starateljstva pri praćenju izvršenja izrečene posebne obaveze. Naime, Centar za socijalni rad određuje odgovornu osobu-stručno lice koj prati cjelokupan postupak, dogovara, nadzire i obavještava. Odgovorna stručna osoba organa starateljstva stupit će u kontakt sa poslodavcem maloljetnika i istom predložiti način realizacije posebne obaveze. Odnosno, Centar za socijalni rad zajedno sa poslodavcem sačinjava plan realizacije ove odgojne mjere u kome se preciziraju određene varijable koje su bitne za praćenje izvršenja izrečene obaveze, kao i definiše termin vršenja obilazaka maloljetnika za vrijeme radnog angažmana. Također se definiše i način održavanja komunikacije. Varijable koje su od značaja, a vezane su za ovu odgojnu mjeru odnosno posebnu obavezu odnose se na:

- redovnost maloljetnika na poslu
- odnos prema radnim obavezama
- odnos prema radnim kolegama
- odnos prema autoritetu

Shodno navedenom, definiše se plan realizacije posebne obaveze koji se verifikuje potpisom kako od strane organa starateljstva tako i od strane poslodavca, te se sa istim upoznaje maloljetnik, nakon čega se otpočinje sa realizacijom posebne obaveze.

Na osnovu ostvarenih kontakata sa poslodavcem, kroz ostvarene posjete te obavljene razgovore kako sa maloljetnikom tako i sa poslodavcem, a imajući u vidu predhodno navedene varijable, odgovorna osoba odnosno stručno lice organa starateljstva sačinjava izvještaj koji dostavlja sudiji za maloljetnike.

8.2.3.**Osposobljavanje za odgovarajuće zanimanje**

Organ starateljstva zaprima rješenje od strane nadležnog suda o izrečenoj obavezi. Isti samostalno ili preko određenog stručnog lica prati njeno izvršenje i najmanje jednom mjesečno o tome izvještava sudiju za maloljetnike. Odnosno organ starateljstva će stupiti u kontakt sa pravnim subjektom ili NVO sektorom koji svojom djelatnošću mogu pružiti stručnu podršku u smislu osposobljavanja maloljetnika za određeno zanimanje. Nakon što je odabran pravni subjekt, sa

istim se sačinjava program rada za maloljetnika koji se verifikuje kako od strane pravnog subjekta tako i organa starateljstva i maloljetnika. Navedenim programom će se definisati prava, obaveze i odgovornosti maloljetnika, vremenski okvir trajanja određenog osposobljavanja, način informisanja, vršenje obilazaka odnosno kontrole i sl. Navedeni program predstavlja bazu na osnovu koje organ starateljstva podnosi izvještaj sudiji za maloljetnike o realizaciji ove posebne obaveze.

8.2.4.

Obavljanje određenog rada ili posla – uključivanje u humanitarni rad

Pravilnikom o primjeni odgojnih mjera posebnih obaveza prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela u Federaciji BiH utvrđeno je da kantonalna ministarstva pravde po pribavljenom prijedlogu centara za socijalni rad vrše izbor odgovarajućih ustanova i organizacija i sastavljaju listu ustanova ili organizacija na lokalnom nivou radi izvršenja posebnih obaveza, te o tome upoznaju nadležnog sudiju.

Organ starateljstva dostavlja stručno mišljenje sudiji koji na osnovu toga izriče izbor rada odnosno posla koji će obavljati maloljetnik.

Pravilnikom o primjeni odgojnih mjera posebnih obaveza prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela u Federaciji BiH utvrđeno je da organ starateljstva zaprima rješenje nadležnog suda i određuje predstavnika organa starateljstva odnosno drugu osobu koja posjeduje posebna znanja iz oblasti prava djeteta i prijestupništva mladih, a koji postupa pod nadzorom organa starateljstva.

Osoba koja nadzire maloljetnika dok traje ova posebna obaveza najmanje jednom mjesečno izvještava sudiju za maloljetnike o njenom izvršenju.

Posebna obaveza može trajati najduže 120 sati u periodu od šest mjeseci.

U Brčko Distriktu predsjedavajući pravosudne komisije sastavlja listu organizacija, a sam izbor vrši organ starateljstva koji i zaključuje sporazume. Organ starateljstva daje mišljenje o vrsti aktivnosti i izvještava sudiju o tome. Nakon što se odabere organizacija u kojoj će maloljetnik izvršavati ovu odgojnu obavezu sa istom se ostvaruje kontakt i dogovara način realizacije posebne obaveze, vrijeme realizacije odnosno termin izvršenja, kao i to koja su lica zadužena za maloljetnika u vrijeme izvršenja. Sve navedeno se definiše u programu o izvršenju ove posebne obaveze, a po izvršenju iste izvještaj se dostavlja nadležnom sudiji za maloljetnike.

8.2.5.

Uzdržavanje od posjete lokalima, priredbama, društvu i osobama koje mogu štetno uticati na maloljetnika

Sud izriče navedenu obavezu po predhodno pribavljenom mišljenju nadležnog organa starateljstva. Organ starateljstva zaprima rješenje i prati izvršenje navedene obaveze i najmanje jednom mjesečno o tome izvještava sudiju za maloljetnika.

Organ starateljstva će jasno i decidno informisati maloljetnika u čemu se zabrana ove posebne obaveze ogleda, a koju je maloljetnik dužan da ispoštuje.

Stručna osoba organa starateljstva će maloljetniku objasniti program odnosno plan postupanja na koji će vršiti provjere da li se maloljetnik pridržava datih upustava.

Organ starateljstva, odnosno stručno lice, u programu će definisati da će se nadzor vršiti putem slučajnih i namjernih obilazaka tog određenog mjesta, kroz kućne posjete, posjete školi koju maloljetnik pohađa, telefonske kontakte i sl.

Sa programom rada se svakako upoznaje i roditelj, usvojitelj ili staratelj maloljetnika.

Na osnovu predhodno navedenih intervencija i ponašanja maloljetnika, organ starateljstva odnosno stručno lice organa starateljstva sačinjava izvještaj koji dostavlja sudiji za maloljetnike.

8.2.6.

Podvrgavanje stručnom medicinskom postupku ili odvikavanju od zavisnosti

Rješenje o izricanju ove posebne obaveze vrši sud po osnovu pribavljenog mišljenja organa starateljstva, određuje se ustanova ili organizacija u kojoj se ova posebna obaveza izvršava. Organ starateljstva zaprima rješenje od strane nadležnog suda te prati izvršenje izrečene posebne obaveze, te jednom mjesečno o tome obavještava nadležni sud. Organ starateljstva stupa u kontakt sa nadležnom institucijom u kojoj će se navedena obaveza izvršavati. Organ starateljstva ustanovu ili organizaciju informiše u pisanom obliku, nakon čega dogovara sastanak sa stručnim licem navedene ustanove. Organ starateljstva zajedno sa stručnim licima ustanove ili navedene organizacije definiše program izvršenja navedene obaveze. Sa programom se upoznaje kako maloljetnik tako i njegovi roditelji, staratelji ili usvojitelji. Svi akteri koji su uključeni u program dužni su da se istog i pridržavaju. Stručna lica ustanove/organizacije u kojima se izvršava ova posebna obaveza dužni su da u pismenoj formi informišu organ starateljstva o ponašanju maloljetnika, a organ starateljstva će na osnovu dobivenih informacija, te kroz ostvarene posjete maloljetniku sačinjavati izvještaj i isti u skladu sa zakonskim rokovima dostavljati sudiji za maloljetnike.

8.2.7.

Uključivanje u odgovarajući pojedinačni ili grupni tretman

Rješenje o izricanju ove posebne obaveze po predhodno pribavljenom mišljenju nadležnog organa starateljstva, određuje se savjetovalište u kojem se ova posebna obaveza izvršava. Nadležni organ starateljstva zaprima rješenje od strane nadležnog suda.

Organ starateljstva prati izvršenje ove posebne obaveze o čemu jednom mjesečno izvještava sudiju za maloljetnike. Shodno navedenom, po zaprimljenom rješenju organ starateljstva stupa u kontakt sa stručnim licem savjetovaništa. Sa istim dogovara sastanak na kome se definiše način rada sa maloljetnikom.

Organ starateljstva upoznaje maloljetnika sa njegovim dužnostima tokom izvršenja ove posebne obaveze.

Zajedno sa stručnim licem savjetovaništa, organ starateljstva definiše program po kojem će se realizovati posebna obaveza. Stručno lice organu starateljstva dostavlja informacije o ponašanju i radu sa maloljetnikom na osnovu kojeg organ starateljstva sačinjava izvještaj o realizaciji navedene obaveze i isti dostavlja sudiji za maloljetnike.

8.2.8.

Pohađanje kurseva ili priprema za polaganje ispita

Rješenje o izricanju ove obaveze donosi sudija po predhodno pribavljenom mišljenju organa starateljstva.

Organ starateljstva zaprima rješenje i isti samostalno ili preko određenog stručnog lica prati njeno izvršenje i najmanje jednom mjesečno izvještava sudiju za maloljetnike.

Organ starateljstva može odrediti da maloljetnik pohađa kurseve shodno svojim intersovanjima i sklonostima, a u svrhu osposobljavanja; ili ukoliko maloljetnik ima određenih poteškoća prilikom savladavanja određenog nastavnog gradiva onda može realizovati aktivnosti u smislu njegovog savladavanja. Organ starateljstva navedenu obavezu može izvršiti u saradnji nevladinim organizacijama, školama i sl., s tim što mora imati program stručnog usavršavanja u smislu, da se zna koliko će isti trajati, ko su realizatori na koji način se realizuje pohađanje ili priprema ispita, u kojim terminima i sl.

8.2.9.

Uključivanje u sportsko-rekreativne aktivnosti

Rješenje o izricanju ove obaveze donosi sudija po predhodno pribavljenom mišljenju organa starateljstva. Organ starateljstva zaprima rješenje i isti samostalno ili preko određenog stručnog lica prati njeno izvršenje i najmanje jednom mjesečno izvještava sudiju za maloljetnike.

Organ starateljstva navedenu posebnu obavezu može realizovati u dogovoru sa određenim sportskim klubovima, nevladinim organizacijama/udruženjima ili pak sa školom koja posjeduje mogućnost za vannastavne školske aktivnosti koje imaju sportski sadržaj.

Organ starateljstva će samostalno ili u saradnji sa porodicom maloljetnika, po zaprimanju rješenja, odabrati pravni subjekt gdje će se izrečena obaveza izvršavati.

Organ starateljstva će sa navedenim pravnim subjektom definisati termine realizacije sportskih aktivnosti, realizatore i odgovorne osobe za provedbu istih.

Također se definiše i način ostvarivanja kontakata kao i dobivanje povratnih informacija o ponašanju maloljetnika.

Sportske aktivnosti ne mogu imati karakter borilačkih vještina što podrazumjeva bliski kontakt sa učesnicima (boks, kik-boks i sl), osim kada se procijene da su takve sportske aktivnosti podobne za razvoj ličnosti maloljetnika u konkretnom slučaju.

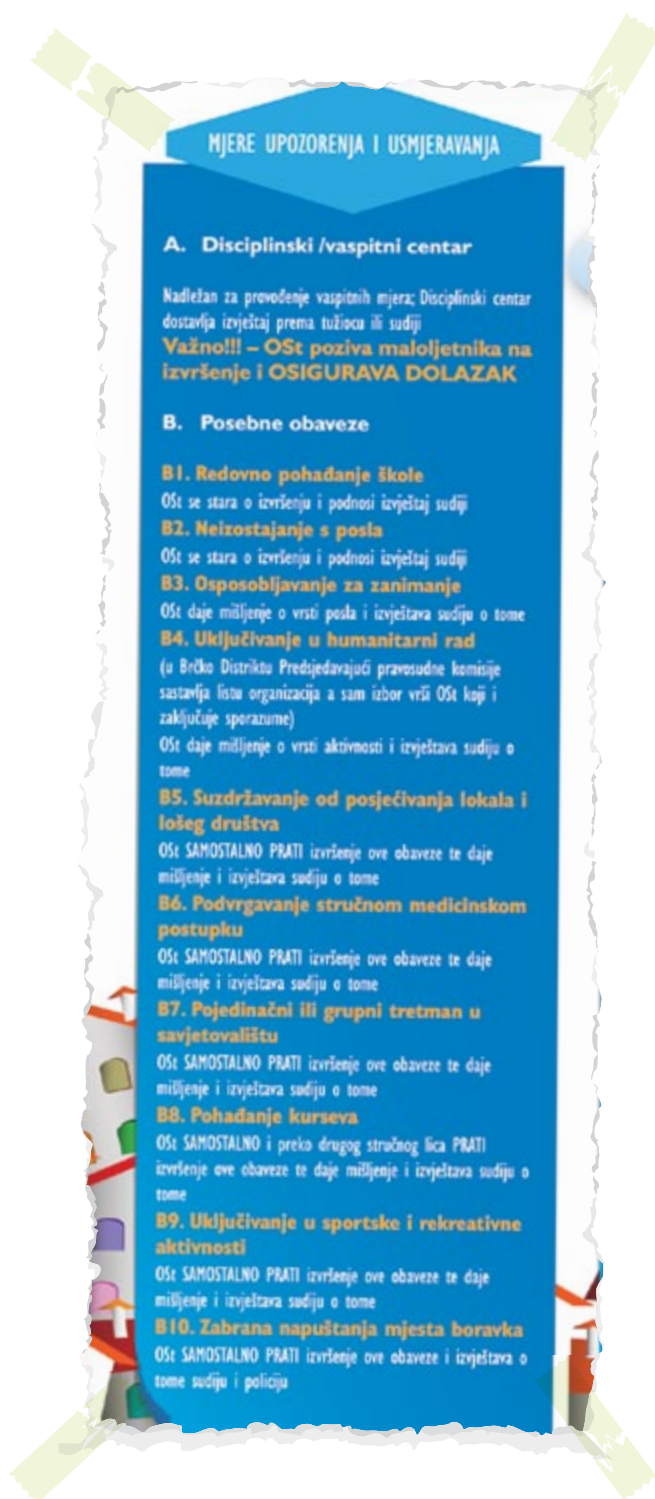
8.2.10.

Zabrana napuštanja mjesta boravišta ili prebivališta

Sud rješenjem izriče ovu posebnu obavezu o čemu obavještava nadležnu policijsku stanicu, a organu starateljstva dostavlja rješenje. Organ starateljstva prati izvršenje ove obaveze u pravilu sam, a u izuzetnim slučajevima i uz pomoć službenika policijske stanice i najmanje jednom mjesečno o tome izvještava sudiju za maloljetnike. Shodno navedenom, organ starateljstva će zadužiti stručno lice koje će ostvarivati kontakte sa maloljetnikom i njegovom porodicom, koji će vršiti posjete maloljetniku kako najavljene tako i nenajavljene, a sve u svrhu praćenju kretanje istog odnosno radi dobijanja povratne informacije – poštuje li maloljetnik izrečenu posebnu obavezu.

VRLO VAŽNO !!!

Sve izrečene posebne obaveze ne mogu trajati duže od jedne godine, izuzev posebne obaveze obavljanje određenog rada ili posla, odnosno uključivanje u humanitarni rad, koja može trajati najduže 120 sati u periodu od šest mjeseci. Također, sve posebne obaveze se mogu zamijeniti drugom posebnom obavezom, odnosno odgojnom mjerom ili se posebna obave za može obustaviti od daljeg izvršenja u skladu sa zakonskim i podzakonskim aktima.

8.3.

ODGOJNA MJERA UPUĆIVANJA U ODGOJNI/VASBITNI CENTAR

Nakon što je odgojni/vasbitni centar zaprimio sudsko rješenje kojim se maloljetnik upućuje u ovu ustanovu, isti stupaju u kontakt sa organom starateljstva. Organ starateljstva u dogovoru sa odgojnim/vasbitnim centrom poziva maloljetnika da se određenog dana i sata, u pratnji roditelja, usvojitelja ili staratelja javi u odgojni/vasbitni centar radi izvršenja odgojne mjere.

Organ starateljstva je dužan osigurati redovan dolazak maloljetnika u Centar a ukoliko maloljetnik odbija saradnju isti je dužan obavijestiti odgojni/vasbitni centar i sudiju za maloljetnike.

Na području Brčko Distrikta Organ starateljstva nadležan prema mjestu prebivališta ili boravišta maloljetnika u vrijeme kada je odluka kojom je izrečena mjera upućivanja u vasbitni centar postala izvršna, nadležan je i za izvršenje ove vasbitne mjere.

Organ starateljstva stara se o provođenju mjere dnevnog boravka u centru. Također i na području Federacije BiH tamo gdje nisu osnovani odgojni/vasbitni centri organ starateljstva je nadležan za izvršenje ove mjere. U tom slučaju organ starateljstva je u obavezi da sačini Individualni plan i program izvršenje izrečene mjere u kome će pored općih podataka o mldb. jasno definisati ciljeve rada sa maloljetnikom, teme i aktivnosti koje će se realizovati kroz koje intervencije i sa kojim stručnim profilom.

U programu je također neophodno inkorporirati i modele spoljne saradnje. Sa programom se upoznaju maloljetnik i roditelj, usvojitelj ili staratelj istog te se ostalja prilika navedenima da daju određene komentare, sugestije ili prijedloge.

Kada se svi akteri potpišu na program isti postaje obavezujući. Maloljetniku koji boravi na izvršenju ove odgojne mjere na period duži od četiri sata neophodno je obezbijediti odgovarajući broj obroka što je u slučaju kada ne postoji odgojni/vasbitni centar zadužen organ starateljstva. Ukoliko organ starateljstva izvršava navedenu mjeru ili u saradnji sa drugim subjektima/organizacijama, isti je po izvršenju mjere dužan dostaviti izvještaj nadležnom sudu.

U Bosni i Hercegovini su trenutno osnovana dva odgojna/vasbitna centra i to u Sarajevu i Tuzli te su pojedinosti u vezi sa izvršavanjem ove odgojne mjere bliže utvrđene zakonima o izvršenju sankcija na području ovih kantona, dok ostali kantoni u Federaciji BiH i entitetu Republika Srpska nemaju odredbe kojima se uređuje izvršenje ove odgojne/vasbitne mjere.

8.4.**MJERE POJAČANOG NADZORA****8.4.1.****Odgojna mjera - Pojačan nadzor roditelja, usvojitelja ili staratelja**

Pri izricanju ove mjere sud određuje da nadležni organ starateljstva provjerava izvršavanje ove obaveze i ukazuje pomoć, roditelju, staratelju ili usvojitelju. Organ starateljstva poziva maloljetnika i njegove roditelje, usvojitelje ili staratelje radi vođenja razgovora o pitanjima vezanim za izvršenje izrečene mjere. Organ starateljstva provjerava u saradnji sa školom ili preduzećem ili dr. pravnim licem, organizacijom u kojoj maloljetnik radi ili je uključen, odnos maloljetnika prema obavezama kao i prema drugim licima. Navedeni organ pruža pomoć maloljetniku putem saradnje sa drugim odgovarajućim ustanovama, kada roditelj, staratelj ili usvojitelj nije u stanju da postupi po stručnim uputama. Organ starateljstva se stara o provođenju navedene mjere i dostavlja izvještaj nadležnom suda svakih šest mjeseci i tužilaštvu. Ako organ starateljstva utvrdi da roditelj, staratelj ili usvojitelj ne postupi po uputama niti surađuje sa stručnom osobom o navedenom će obavijestiti tužitelja, a tada će tužitelj podnijeti sudu prijedlog za obustavu odgojne mjere ili zamjenom izrečene odgojne mjere drugom mjerom.

8.4.2.**Odgojna mjera - Pojačan nadzor u drugoj porodici/obitelji**

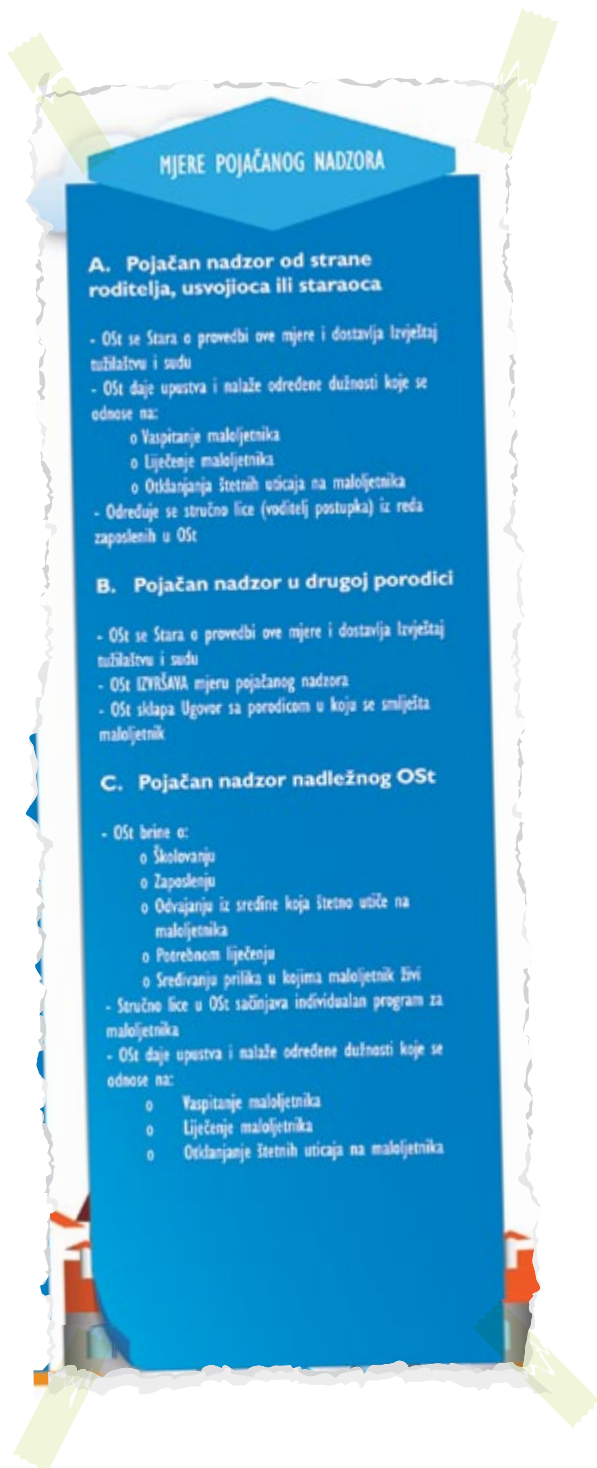
Organ starateljstva u saradnji sa nadležnim organima u mjesnim zajednicama na teritoriji Kantona, iznalazi porodice/obitelji koje su voljne da prime maloljetnika i koje imaju mogućnosti da nad njim vrše nadzor. Organ starateljstva iz spiska obitelji/porodica kod kojih se mogu smjestiti maloljetnici određuje porodicu u kojoj će maloljetnik biti smješten radi izvršenja mjere pojačanog nadzor u drugoj porodici/obitelji i o tome obavještava nadležni sud. Organ starateljstva sklapa Ugovor sa odabranom porodicom. Pri izricanju ove mjere sud određuje da nadležni organ starateljstva provjerava izvršavanje ove obaveze i ukazuje stručnu pomoć, porodici/obitelji koja je primila maloljetnika. Organ starateljstva vrši smještaj maloljetnika u drugu obitelj/poricu u kojoj će se izvršavati izrečena mjera u skladu sa propisima kojim se reguliše smještaj u drugu porodicu. Organ starateljstva se stara o provođenju navedene mjere i dostavlja izvještaj nadležnom sudu svakih šest mjeseci i tužilaštvu. Ukoliko organ starateljstva uoči da se u porodici ne izvršava izrečena mjera po uputama ili su se okolnosti toliko izmjenile sačinio će prijedlog sudu za smještaj maloljetnika u drugu porodicu/obitelj. Organ starateljstva je dužan za vrijeme izvršenja izrečene mjere utiče na sređivanje porodičnih prilika iz koje je maloljetnik izdvojen. Ako organ starateljstva utvrdi da porodica u kojoj je maloljetnik smješten ne postupi po uputama niti surađuje sa stručnom osobom o navedenom će obavijestiti

tužitelja, a tada će tužitelj podnijeti sudu prijedlog za obustavom odgojne mjere ili zamjenom izrečene odgojne mjere drugom mjerom.

8.4.3.

Odgojna mjera - Pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja

Organ starateljstva zaprima rješenje nadležnog suda kojim se maloljetniku izriče odgojna mjera pojačanog nadzora od strane nadležnog organa socijalnog staranja. Organ starateljstva ostvaruje neposredni kontakt sa maloljetnikom i njegovom porodicom putem razgovora, posjeta, obilazaka ili na drugi pogodan način. Organ starateljstva sačinjava Individualni plan i program izvršenja izrečene mjere gdje se jasno definiše na koji način se izvršava mjera, na koja područja će se usmjeriti pažnja tokom izvršenja mjere. Odnosno organ starateljstva brine o školovanju maloljetnika, njegovom zaposlenju, odvajanju iz sredine koja štetno utiče na njega, potrebnom liječenju i sređivanju prilika u kojima živi. Shodno navedenom, ovi segmenti bi morali biti obuhvaćen programom izvršenja. Programom izvršenja definisat će se i obaveze roditelja obzirom da se mjera realizuje na način da maloljetnik ostaje u porodici ili kod druge osobe koja se o njemu brine, a pojačan nadzor nad njim vrši određena stručna osoba organa starateljstva. Organ starateljstva se stara o provođenju navedene mjere i dostavlja izvještaj nadležnom sudu svakih šest mjeseci. Kada ovlaštena osoba zadužena za provođenje mjere

utvrdi da roditelj, staratelj ili usvojitelj, odnosno druga osoba koja se brine o maloljetniku ne postupa po stručnim uputama i ne sarađuje sa stručnim licem, o tome obavještava tužitelja i nadležni sud.

8.5.

ZAVODSKE MJERE – UPUĆIVANJE MALOLJETNIKA U ODGOJNU/VASBITNU USTANOVU

Odgojna/vaspitna ustanova zaprima pravosnažno rješenje suda sa dokumentacijom kojim se maloljetnik upućuje na izvršenje ove odgojne mjere.

Organ starateljstva ostvaruje kontakt sa odgojnom/vaspitnom ustanovom i dogovara termin započinjanja izvršenja mjere, ukoliko sud nije odredio termin svojim nalogom o izvršenju sankcije.

Organ starateljstva ima obavezu dovesti maloljetnika u odgojnu/vaspitnu ustanovu radi izvršenja ove zavodske mjere;

Ako se izvršenje odgojne/vaspitne mjere ne može započeti ili nastaviti zbog odbijanja maloljetnika organ starateljstva obavještava policiju koja dovodi maloljetnika u odgojnu/vaspitnu ustanovu. Također organ starateljstva postupa na isti način ukoliko maloljetnik samovoljno napusti ili ode iz ustanove.

Ukoliko se izrečena mjera ne može izvršiti organ starateljstva o tome obavještava nadležni sud uz obrazloženje. Organ starateljstva predlaže sudiji za maloljetnike premještaj maloljetnika u drugu ustanovu ukoliko se prvobitno izrečena mjera nije u mogućnosti izvršiti.

Organ starateljstva mora biti u kontinuiranom kontaktu sa odgojnom ustanovom posebno 90. dana prije izvršenja mjere kako bi pripremio sve neophodne pretpostavke za postpenalnu pomoć maloljetniku po izlasku iz ustanove.

Zavod za vaspitanje muške djece i omladine Sarajevo je trenutno jedina ustanova u Bosni i Hercegovini u kojoj se izvršava ova zavodska mjera u koju se od strane nadležnih sudova upućuju maloljetnici sa područja Federacije BiH i Brčko distrikta. U toku je parlamentarna procedura donošenja novog zakona kojim će se ovaj zavod transformisati u Zavod za prihvatanje i odgoj djece i maloljetnika u kojem će se otvoriti i poseban odjel za prijem i tretman maloljetnika.

U Republici Srpskoj još uvijek nije osnovana ustanova ovog tipa.

8.6.**UPUĆIVANJE U ODGOJNO/VASBITNO - POPRAVNI DOM**

Organ starateljstva tokom izvršavanja ove zavodske mjere održava kontakt sa odgojno/vaspitno popravnim domom u koji je maloljetnik upućen a radi pravovremenog interesovanja o terminu završetka izvršenja mjere te pružanju neophodne postpenalne pomoći maloljetniku i pripreme porodice za njegov prihvata.

U Bosni i Hercegovini trenutno funkcioniraju dva odgojno/vaspitno-popravna doma u Banja Luci i Tuzli koji funkcioniraju kao posebna odjeljenja pri tamošnjim zatvorima u koje se upućuju i maloljetnici sa područja Brčko distrikta na osnovu sporazuma Pravosudne komisije BD sa ministarstvima pravde entiteta.

U toku je procedura stavljanja u funkciju već izgrađenog odgojno/vaspitno-popravnog doma u Orašju.

8.7.**UPUĆIVANJE U POSEBNU USTANOVU ZA LIJEČENJE I OSPOSABLJAVANJE**

Nakon zaprimljenog pravosnažnog sudskog rješenja organ starateljstva upućuje maloljetnika u ustanovu specijaliziranu za liječenje i osposobljavanje. Organ starateljstva obavještava sud i policiju kada izvršenje ove mjere nemože započeti ili kada se ne može nastaviti zbog odbijanja maloljetnika ili iste informiše zbog bjekstva maloljetnika.

Nadležni organ starateljstva je dužan svakih šest mjeseci dostavljati izvještaj sudu i tužiteljstvu o izvršenju odgojnih/vaspitnih mjera i ponašanju maloljetnika, izuzev zavodskih mjera i kazne zatvora što rade ustanove u kojima se navedene mjere izvršavaju.

U Bosni i Hercegovini trenutno nema osnovana niti jedna ustanova u kojoj bi se izvršavala ova odgojna/vaspitna mjera.

VRLO VAŽNO !!!

Organ starateljstva vodi evidenciju o izrečenim odgojnim/vaspitnim mjerama na osnovu propisa koje donosi federalno ministarstvo rada i socijalne politike na području Federacije BiH, dok u Brčko distriktu evidenciju o izrečenim odgojnim/vaspitnim mjerama vode nadležni organi starateljstva na osnovu propisa koje donosi odjeljenje Vlade Brčko distrikta BiH nadležno za poslove socijalne zaštite.

Organ starateljstva je dužan da izvršenja odgojnih mjera za koje je nadležan i odgovoran zasniva na pojedinačnom programu postupanja prema maloljetniku.

Pojedinačni programi tretmana se sačinjavaju na osnovu cjelovitog sagledavanja psihofizičkih karakteristika maloljetnika, njegovog uzrasta, obrazovanja, vrste i oblika prisutnih poremećaja ponašanja, vrste krivičnog djela koje je počinio, socijalnih prilika u kojima je ranije obitavao, vrste odgojne mjere koja je izrečena i sl.

Pojedinačnim programom se posebno utvrđuje nivo zrelosti maloljetnika, mogućnost uključanja u proces obrazovanja ili osposobljavanja, struktura i organizacija slobodnog vremena.

U programu mora biti definisan rad sa roditeljem/usvojiteljem/starateljem, dužnosti i obaveze istih kao i svi drugi oblici pedagoško-psihološkog postupanja, psihosocijalne podrške i penološkog uticaja.

Važno je jasno i nedvosmisleno utvrditi koja vrsta programa se provodi, ko su realizatori aktivnosti iz programa odnosno intervencija unutar istog, na koji vremenski period će se isti provoditi, šta je cilj navedenog programa i koji su očekivani rezultati.

Imajući u vidu predhodno navedeno sasvima je jasno da organ starateljstva ima nezamjenjivu ulogu kada je riječ o izvršenju odgojnih mjera, i da je lepeza njihovog djelovanja šarolika a samim tim lanac obaveza i odgovornosti ogroman.

U tom smislu a svjesni nedostatka kako kadrovskih kapaciteta organa starateljstva tako i prostornih i materijalnih isti imaju obavezu surađivati sa organima vlasti, ustanovama i drugim pravnim licima u čijem djelokrugu rada je primjena zdravstvenih, socijalnih, edukacijskih i drugih mjera a koje bi bile od značaja za izvršenje odgojnih mjera.

ZAVODSKE MJERE

A. Upućivanje u vaspitnu ustanovu

- OST ima obavezu dovesti maloljetnika u vaspitnu ustanovu radi izvršenja zaviske mjere

- Ako se izvršenje vaspitne mjere ne može započeti ili nastaviti zbog odbijanja maloljetnika, OST obavještava POLICIJU koja dovodi maloljetnika u vaspitnu ustanovu

- Vrlo važno!!! – ovo vrijedi naročito kada maloljetnik „ode iz ustanove“ i ne vrati se u nju

- OST predlaže premještaj u drugu ustanovu iz zakonskih razloga

B. Upućivanje u vaspitno popravni dom

OST – nema obaveza

C. Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje

- OST UPUĆUJE MALOLJETNIKA u ovakvu ustanovu

- OST OBAVJEŠTAVA sud i policiju kada izvršenje ove mjere ne može započeti ili kada se ne može nastaviti zbog:

- o odbijanja maloljetnika ili
- o zbog bjekstva maloljetnika

9 ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U FAZI IZMJENE ODLUKE O OBUSTAVI IZVRŠENJA

#vidjeti prilog: **HODOGRAM 5#**

Kao što je u predhodnim poglavljima navedeno da organ starateljstva ima svoju ulogu u postupanju prema maloljetniku od samog započinjanja postupka pa do izvršenja odgojnih mjera, tako isti imaju svoju ulogu i prilikom obustave izvršenja odgojnih/vaspitnih mjera ili izmjene sudske odluke.

Ako se poslije donošenja odluke o izricanju posebne obaveze, mjere upozorenja i usmjeravanja, mjere pojačanog nadzora ili zavodske mjere pojave okolnosti kojih nije bilo u vrijeme donošenja odluke ili se za njih nije znalo, a one bi značajno uticale na izbor mjere, ili se odluka ne može izvršiti usljed odbijanja maloljetnika i njegovih roditelja, usvojitelja odnosno staratelja da postupe po izrečenoj odgojnoj mjeri, ili prema nalogu onoga ko mjeru izvršava, ili druge okolnosti predviđene zakonom, a one bi bile od značaja za donošenje odluke, sud može obustaviti izvršenje mjere ili izrečenu mjeru zamijeniti drugom mjerom.

Odluku o izmjeni ili obustavi mjere donosi sudija na prijedlog tužitelja, maloljetnika, njegovih roditelja, staratelja, ustanove u kojoj se izvršava mjera, ili organa starateljstva kojem je povjeren nadzor nad maloljetnikom.

Prije donošenja odluke sudija će saslušati predstavnika organa starateljstva ili zatražiti da dostavi mišljenje ili izvještaj o ponašanju maloljetnika. Na sjednici obavezno prisustvuju maloljetnik i roditelj, staratelj, usvojitelj, tužitelj, branioc, predstavnik organa starateljstva, odnosno zavoda ili ustanove gdje se odgojna mjera izvršava.

Na osnovu navedenog može se konstatovati da organ starateljstva daje prijedlog prema tužitelju odnosno nadležnom sudiji za maloljetnike da izrečenu odgojnu mjeru zamijeni drugom mjerom ukoliko se ista ne može izvršiti, i da donese odluku o obustavi izvršenja izrečene mjere, ili obavještava nadležni sud da se mjera ne može izvršiti jer se maloljetnik ne odaziva na izvršenje iste.

Dakle, kada je u pitanju izvršenje mjera posebnih obaveza, organ starateljstva je u obavezi da izvještava nadležni sud o njihovom provođenju, a isto tako je dužan obavijestiti nadležni sud ukoliko se izrečene posebne obaveze ne provode ili ukoliko je istu nemoguće realizovati.

Kada je riječ o odgojnoj mjeri upućivanja u odgojni/vaspitni centar, organ starateljstva je dužan da obavijesti nadležni sud u slučaju nemogućnosti izvršenja navedene mjere odnosno ukoliko maloljetnik odbija da se odazove na poziv organa starateljstva.

Prekid izvršenja ove mjere se može izvršiti u skladu sa odlukom suda a po upućenoj molbi od strane maloljetnika, roditelja, usvojitelja, staratelja ili na prijedlog organa starateljstva. Uslovi pod kojima se podnosi prijedlog za obustavom od izvršenja mjere ili zamjene sa drugom mjerom definisani su kantonalnim zakonima o izvršenju sankcija u Federaciji BiH i to u Kantonu Sarajevo i Tuzlanskom kantonu. U entitetu Republika Srpska i Brčko distriktu nisu osnovani odgojni/vaspitni centri niti su zakonima o izvršenju sankcija utvrđene odredbe o postupanju organa u navedenim slučajevima.

Ukoliko organ starateljstva prilikom izvršenja mjere pojačanog nadzora od strane roditelja, staratelja ili usvojitelja utvrdi da roditelj, usvojitelj, staratelj ne postupa po uputama i ne sarađuje sa stručnom osobom dužan je obavijestiti tužitelja. U tom slučaju tužitelj će podnijeti prijedlog sudu, a koji se odnosi na obustavu od izvršenja izrečene mjere ili zamjene izrečene mjere sa drugom mjerom u ovisnosti od okolnosti koje su dovele do toga, a koje će jasno navesti organ starateljstva u svojoj obavijesti tužiocu.

Nadalje, kada organ starateljstva odnosno ovlaštena osoba navedenog organa koja je zadužena za provođenje mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici utvrdi da porodica u kojoj je maloljetnik smješten ne postupa po posebnim uputama i ne sarađuje sa stručnom osobom, dužna je o navedenom obavijestiti tužitelja koji će u tom slučaju sačiniti prijedlog prema sudu kako bi se postupilo u skladu sa članom zakona koji definiše način zamjene izrečene odgojne/vaspitne mjere drugom mjerom ili obustavom od izvršenja izreče mjere.

Sud koji je izrekao mjeru pojačanog nadzora u drugoj porodici može po službenoj dužnosti, prijedlogu tužitelja odnosno organa starateljstva odrediti smještaj maloljetnika u drugu porodicu ako se prilike u porodici u kojoj je maloljetnik smješten toliko izmjenile da otežavaju ili onemogućavaju izvršenje izrečene mjere.

Kada organ starateljstva odnosno ovlaštena stručna osoba koja je zadužena za provođenje mjere pojačanog nadzora utvrdi, da roditelj, usvojitelj, odnosno druga osoba koja je zadužena da brine o maloljetniku ne postupa po posebnim uputama stručne osobe niti sa istom sarađuje, ista je dužna obavijestiti tužitelja. Tužitelj će u skladu sa obrazloženjem koje mu je dostavio nadležni organ starateljstva sačiniti prijedlog prema nadležnom sudu za obustavom od izvršenja izrečene mjere, ili prijedlogom da se izrečena mjera zamjeni sa drugom odgojnom/vaspitnom mjerom.

Kad je riječ o zavodskim mjerama odnosno o prekidu izvršenja zavodskih mjera ista se realizuje na način da o prekidu odlučuje nadležni sud koji je izrekao navedenu mjeru, a na osnovu molbe maloljetnika, roditelja, usvojitelja ili staratelja, a na prijedlog organa starateljstva. Znači, sud donosi odluku na osnovu prijedloga organa starateljstva i molbe maloljetnika a shodno odredbama Zakona o izvršenju sankcija gdje je taksativno pobrojano u kojem slučaju se prekida izvršenje zavodskih mjera.

Znači prekid izvršenja odgojne/vaspitne mjere upućivanja u odgojni/vaspitni centar, zatim mjere pojačanog nadzora u drugoj porodici/obitelji, kao i prekid zavodske mjere upućivanja u odgojnu/vaspitnu ustanovu, odgojno/vaspitno-pravni dom ili drugu ustanovu za liječenje i osposobljavanje može se odgoditi na molbu maloljetnika, njegovog roditelja, staratelja, usvojitelja, bračnog druga ili na prijedlog organa starateljstva i to u slučaju:

- Ako je maloljetnik obolio od teže akutne bolesti;
- Ako se desio smrtni slučaj ili teška bolest u užoj porodici/obitelji maloljetnika;
- Ako se maloljetnik nalazi neposredno pred završetkom škole ili polaganja ispita za koje se pripremao, a izvršenje odgojne mjere u tom momentu bi moglo nepovoljno uticati na izvršenje tih obaveza;
- Ako trudnoj maloljetnici do porođaja ne preostaje više od pet mjeseci, kao i maloljetnici koja ima dijete mlađe od jedne godine života

Molba za odgodu izvršenja mjere se dostavlja općinskom sudu. Molba se podnosi u roku od tri dana od dana prijema poziva za izvršenje odgojne mjere.

U molbi se moraju navesti razlozi, činjenice, i dokazi na kojima se zasniva molba za odgodu ili prekid izvršenja mjere.

Organ starateljstva bez odlaganja obavještava sud i tužioca o razlozima koji otežavaju izvršenje mjere.

VRLO VAŽNO !!!

Znači organ starateljstva u svakom slučaju podnosi prijedlog tužitelju odnosno nadležnom sudu sa jasno definisanim dokazima i činjenicama kada je u pitanju obustava izvršenja mjere, a isključivo je sud nadležan da izmjeni odluku o izrečenoj mjeri, ili izvrši obustavu izrečene mjere i istu zamjeni drugom mjerom u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Izmjene odluke i obustava izvršenja:

- a) OŠe predlaže izmjenu odluke ili obustavu izvršenja
- b) OŠe prisustvuje sjednici
- c) OŠe također prisustvuje sjednici i povodom PRIJEDLOGA za uslovni otpust.

ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U SLUČAJEVIMA IZRICANJA “MJERA SIGURNOSTI/ BEZBJEDNOSTI”

*#vidjeti prilog: **HODOGRAM 5#***

Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu utvrđene su mjere sigurnosti/bezbjednosti koje se mogu izreći maloljetnom počiniocu krivičnog djela.

Jednu ili više mjera sigurnosti/bezbjednosti sud može izreći samostalno koja može trajati dok ne prestanu razlozi zbog kojih je izrečena ili uz neku od odgojnih/vaspitnih mjera (izuzev sudskog ukora i posebnih obaveza) ili kazne maloljetničkog zatvora koja može trajati najduže do isteka trajanja odgojne/vaspitne mjere ili kazne maloljetničkog zatvora ili dok traje odgođeno izvršenje ove kazne ili uvjetni otpust iz zavoda ili ustanove.

Prema maloljetniku se mogu izreći sljedeće mjere sigurnosti/bezbjednosti:

- obavezno psihijatrijsko liječenje;
- obavezno liječenje od ovisnosti;
- obavezno ambulantno liječenje na slobodi;
- zabrana upravljanja motornim vozilom i
- oduzimanje predmeta.

10.1.

OBAVEZNO PSIHIJATRIJSKO LIJEČENJE

Kad je god moguće mjere liječenja na slobodi imaju prednost nad smještajem maloljetnika u zdravstvenu ustanovu radi provođenja mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i obaveznog liječenja od ovisnosti.

Svrha mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja je da se njenom primjenom spriječi činjenje krivičnih djela i prekršaja otklanjanjem okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na činjenje novih krivičnih djela i prekršaja koji se čine pod djelovanjem psihičke bolesti ili poremećaja. Cilj izvršenja ove mjere je poboljšanje općeg zdravstvenog stanja maloljetnog počinitelja krivičnog djela ili prekršaja i njegove socijalne rehabilitacije i reintegracije.

Mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi izvršava se u posebnoj zdravstvenoj ustanovi osnovanoj samo za tu svrhu ili u posebnom odjeljenju zdravstvene ustanove.

Sigurnosna/bezbjednosna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja provodi se se u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju dijagnostiku i liječenje psihičkih bolesti i poremećaja koje su najbliže mjestu prebivališta ili boravišta maloljetnika i koje mogu pružiti potrebnu zaštitu i to na odjeljenjima namijenjenim liječenju djece i maloljetnika koji su odvojeni od odjeljenja za punoljetne bolesnike.

Upućivanje maloljetnika na izvršenje mjere sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi vrši sud.

Sudska policija provodi maloljetnika kojem je izrečena mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenu ustanovu. Nalog za provođenje izdaje sud koji je izrekao mjeru sigurnosti/bezbjednosti.

Ljekar, odnosno stručni tim zdravstvene ustanove koji provodi sigurnosnu/bezbjednosnu mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja, ovisno o kliničkoj slici i u skladu sa dobrom kliničkom praksom, izrađuje individualni terapijski tretman uz učestvovanje maloljetnika, odnosno njegovog roditelja/staratelja/usvojitelja ili zakonskog zastupnika.

Maloljetnik kojem je sud izrekao ovu mjeru sigurnosti/bezbjednosti obavezan je učestvovati u provođenju izrečene mjere koja se provodi u skladu sa pravilima zdravstvene struke.

Prema osobama koje su upućene u zdravstvenu ustanovu radi obaveznog psihijatrijskog liječenja mogu se primijeniti samo ona ograničenja kretanja i dodira sa ostalim osobama koja su neophodna radi njihovog čuvanja i liječenja ili radi održavanja kućnog reda i discipline u zdravstvenoj ustanovi ili u posebnom odjeljenju.

Zdravstvena ustanova u koju je upućena osoba radi obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi dužna je da najmanje jedanput godišnje obavještava o zdravstvenom stanju te osobe sud koji je izrekao mjeru.

Kad se završi liječenje maloljetnika upućenog u zdravstvenu ustanovu radi izvršenja mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi, zdravstvena ustanova obavijestit će o tome sud koji je izrekao mjeru.

Ako sud utvrdi da je dalje zadržavanje maloljetnika prema kojem se izvršava mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi nepotrebno, donijet će odluku o prestanku mjere, a zdravstvena ustanova nakon prijema odluke otpustit će odmah maloljetnika koji je bio smješten u zdravstvenu ustanovu.

Nadzor u pogledu izvršenja mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi, vrši Federalno ministarstvo zdravstva i nadležno ministarstvo u RS i Brčko distriktu BiH.

Nadzor u pogledu zakonitog i pravilnog postupanja prema osobama vrši sud koji je izrekao mjeru i sud na čijem području se nalazi posebna zdravstvena ustanova, odnosno posebno odjeljenje, u kome se izvršava mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi.

Ljekar, odnosno stručni tim zdravstvene ustanove, izvještava sud i centar za socijalni rad o datumu početka liječenja, mjestu i toku liječenja te o završetku liječenja.

Zdravstvena ustanova koja provodi ovu mjeru sigurnosti obavezna je voditi evidenciju o maloljetnicima koji su joj upućeni radi provođenja izrečene mjere.

Uloga organa starateljstva u pogledu izvršavanja sigurnosne mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja koja se provodi u zdravstvenoj ustanovi je da ostvaruje redovan kontakt sa zdravstvenom ustanovom, prati početak i tok provođenja ove izrečene mjere, da ostvaruje redovne kontakte sa roditeljom/starateljom/usvojiteljom maloljetnika i po potrebi u dogovoru sa stručnim timom zdravstvene ustanove iste uključuje u tretmanske aktivnosti, te po potrebi pruža istima materijalnu i stručnu pomoć i podršku.

Organ starateljstva će u skladu sa stručnim nalazom i preporukom lekara ostvariti saradnju sa školom koju maloljetnik pohađa te osigurati da maloljetnik ne izgubi redovan odgojno-obrazovni status kad god je to moguće u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja.

Organ starateljstva će odmah nakon početka izvršenja sigurnosne mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja koje se provodi u zdravstvenoj ustanovi vršiti pripreme za prihvatanje, zbrinjavanje i zaštitu maloljetnika nakon okončanja liječenja i otpusta iz zdravstvene ustanove.

Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje

Umjesto mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja maloljetniku se na osnovu nalaza i mišljenja vještaka može izreći odgojna/vaspitna mjera upućivanja u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje, ili mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog ambulantnog liječenja na slobodi ako se na takav način može osigurati liječenje i postići svrha sigurnosne mjere umjesto koje se izriče.

Mjera upućivanja u ustanovu za osposobljavanje izvršava se u odgovarajućim ustanovama socijalne zaštite invalidnih osoba i drugih osoba ometenih u psihofizičkom razvoju. Iste pružaju djeci i omladini ometenoj u psihofizičkom razvoju zbrinjavanje, odgoj i obrazovanje u posebnim uvjetima, usmjeravanje i osposobljavanje, te zdravstvenu zaštitu i odgovarajuće oblike stručne pomoći.

Kad je mjera upućivanja u drugu ustanovu za osposobljavanje izrečena umjesto mjere sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi osigurava se čuvanje maloljetnika u odgovarajućoj ustanovi u potrebnoj mjeri, kao i njegovo liječenje uz stalni nadzor ljekara.

Maloljetnik ostaje u ustanovi za liječenje i osposobljavanje dok je to potrebno radi njegovog liječenja ili osposobljavanja, ali ne duže od tri godine, s tim da će sud svaka tri mjeseca ispitati postoje li osnove za obustavu izvršenja ove mjere ili zamjene drugom mjerom. Ako maloljetnik u toku izvršenja ove mjere postane punoljetan, ispituje se potreba njegovog daljnjeg zadržavanja u toj ustanovi, a kada navrší 23 godine života izvršenje mjere se nastavlja u ustanovi u kojoj se izvršava mjera sigurnosti.

Organ starateljstva u skladu sa svojim nadležnostima osigurava da maloljetna ili mlađa punoljetna osoba kojoj je izrečena ova mjera sigurnosti ostvari pravo na zdravstvenu zaštitu ukoliko je isti nije ranije ostvario u skladu sa propisima kojima se reguliše zdravstvena zaštita.

Organ starateljstva ostvaruje redovan kontakt sa ovom ustanovom socijalne zaštite, prati početak i tok provođenja ove izrečene mjere, ostvaruje redovne kontakte sa roditeljom / starateljkom / usvojiteljom maloljetnika i po potrebi u dogovoru sa stručnim timom ustanove iste uključuje u tretmanske aktivnosti, te po potrebi pruža istima materijalnu i stručnu pomoć i podršku.

Organ starateljstva izvještava sud i tužilaštvo najmanje svakih šest mjeseci o toku izvršenja ove mjere a na zahtjev istih i u kraćem roku. Ustanova za liječenje i osposobljavanje dostavlja izvještaj o ponašanju maloljetnika sudu, tužilaštvu i centru za socijalni rad svaka dva mjeseca a izvještaj o psihičkom stanju maloljetnika svakih šest mjeseci a po potrebi i na zahtjev istih i ranije.

Organ starateljstva će odmah nakon početka izvršenja ove mjere vršiti pripreme za prihvát, zbrinjavanje i zaštitu maloljetnika nakon okončanja iste i otpusta maloljetnika iz ustanove.

Izvršavanje mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja uz odgojne mjere

Mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja izvršava se u odgojnom/vaspitnom centru, odgojnoj/vaspitnoj ustanovi i odgojno/vaspitno-popravnom domu ako je izrečena uz te odgojne/vaspitne mjere ili u maloljetničkom zatvoru ako je izrečena uz kaznu maloljetničkog zatvora.

Odgojni/vaspitni centar, odgojna/vaspitna ustanova, odgojno/vaspitno-popravni dom ili maloljetnički zatvor obavezni su osigurati njeno izvršavanje.

10.2.**OBAVEZNO LIJEČENJE OD OVISNOSTI/ZAVISNOSTI**

Kada su ispunjeni uvjeti/utvrđeni Krivičnim zakonima Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta), maloljetniku se izriče mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog liječenja od ovisnosti/zavisnosti u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Svrha mjere sigurnosti/bezbjednosti obaveznog liječenja od ovisnosti/zavisnosti je sprječavanje počinjenja krivičnih djela i prekršaja otklanjanjem okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novih krivičnih djela i prekršaja koji se čine pod neposrednim djelovanjem psihoaktivnih sredstava ili radi ovisnosti o istima (alkoholu, drogama ili psihoaktivnim lijekovima) u cilju poboljšanja općeg zdravstvenog stanja, ponašanja i socijalnog funkcioniranja maloljetnog počinitelja krivičnog djela i prekršaja i njegove socijalne rehabilitacije i reintegracije.

Mjera sigurnosti obaveznog liječenja od ovisnosti/zavisnosti izvršava se u zdravstvenoj ustanovi koju odredi Federalno ministarstvo zdravstva, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Pravosudna komisija Brčko distrikta, odnosno odjel za zdravstvo i ostale usluge.

Sigurnosna/bezbjednosna mjera obaveznog liječenja radi od ovisnosti/zavisnosti provodi se u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju dijagnostiku i liječenje bolesti ovisnosti.

Sigurnosna/bezbjednosna mjera obaveznog liječenja radi zloupotrebe sredstava ovisnosti može se provoditi u djelatnosti zaštite mentalnog zdravlja, prevencije i bolničkog liječenja ovisnosti, specijalnim bolnicama za psihijatriju, općim i kliničkim bolnicama te poliklinikama koje se bave zaštitom mentalnog zdravlja, liječenjem duševnih bolesti ili poremećaja i liječenjem bolesti ovisnosti.

Maloljetnik kojem je sud izrekao ovu mjeru sigurnosti obavezan je učestvovati u provođenju izrečene mjere koja se provodi u skladu sa pravilima zdravstvene struke.

Zdravstvena ustanova koja provodi ovu mjeru sigurnosti obavezna je voditi evidenciju o maloljetnicima koji su joj upućeni radi provođenja izrečene mjere.

Organ starateljstva u skladu sa svojim nadležnostima osigurava da maloljetna ili mlađa punoljetna osoba kojoj je izrečena ova mjera sigurnosti ostvari pravo na zdravstvenu zaštitu ukoliko je isti nije ranije ostvario u skladu sa propisima kojima se reguliše zdravstvena zaštita.

Uloga organa starateljstva u pogledu izvršavanja sigurnosne/bezbjednosne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti/zavisnosti koja se provodi u zdravstvenoj ustanovi je da ostvaruje redovan kontakt sa zdravstvenom ustanovom, prati po-

četak i tok provođenja ove izrečene mjere, da ostvaruje redovne kontakte sa roditeljom/starateljkom/usvojiteljkom maloljetnika i po potrebi u dogovoru sa stručnim timom zdravstvene ustanove iste uključuje u tretmanske aktivnosti, te po potrebi pruža istima materijalnu i stručnu pomoć i podršku.

Organ starateljstva će u skladu sa stručnim nalazom i preporukom ljekara ustanove ostvariti saradnju sa školom koju maloljetnik pohađa te osigurati da maloljetnik ne izgubi redovan odgojno-obrazovni status kad god je to moguće u skladu sa zapisima iz oblasti obrazovanja.

Organ starateljstva će odmah nakon početka izvršenja sigurnosne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti koje se provodi u zdravstvenoj ustanovi vršiti pripreme za prihvatanje, zbrinjavanje i zaštitu maloljetnika nakon okončanja liječenja i otpusta iz zdravstvene ustanove.

Izvršavanje mjere obaveznog liječenja od ovisnosti/zavisnosti uz odgojne/vaspitne mjere

Mjera obaveznog liječenja od ovisnosti izvršava se u odgojnom/vaspitnom centru, odgojnoj/vaspitnoj ustanovi i odgojno/vaspitno-popravnom domu ako je izrečena uz te odgojne/vaspitne mjere ili u maloljetničkom zatvoru ako je izrečena uz kaznu maloljetničkog zatvora.

Odgojni/vaspitni centar, odgojna/vaspitna ustanova, odgojno/vaspitno-popravni dom ili maloljetnički zatvor obavezni su osigurati njeno izvršavanje.

10.3.

OBAVEZNO AMBULANTNO LIJEČENJE NA SLOBODI

Umjesto mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja ili liječenja od ovisnosti/zavisnosti, maloljetniku se na osnovu nalaza i mišljenja vještaka može izreći mjera ambulantnog liječenja na slobodi ako postoji opasnost da će maloljetnik zbog ovisnosti od alkohola ili opojnih droga i ubuduće činiti krivična djela, a za otklanjanje te opasnosti je dovoljno njegovo ambulantno liječenje na slobodi.

Mjera obaveznog ambulantnog liječenja na slobodi može se izreći maloljetniku umjesto mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja i obaveznog liječenja od ovisnosti kada su ispunjeni uvjeti za njihovo izricanje i kada se na osnovu nalaza i mišljenja vještaka utvrdi da za provođenje tih mjera nije potrebno zadržavanje i liječenje u zdravstvenoj ustanovi i da je dovoljno ambulantno liječenje na slobodi.

Kada sud odluči da izrekne mjeru obaveznog ambulantnog liječenja, sud izriče krivičnopravnu sankciju u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Provođenje mjere sigurnosti traje u skladu sa odlukom suda a provodi se u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi.

Mjera sigurnosti/bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi izvršava se u psihijatrijskim zdravstvenim ustanovama.

U kojoj će se zdravstvenoj ustanovi izvršavati mjera sigurnosti određuju ministarstva zdravlja entiteta i Pravosudna komisija Brčko distrikta, odnosno odjel za zdravstvo i ostale usluge.

Sud je dužan je u roku od osam dana od dana pravosnažnosti presude, kojom je izrečena mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi, maloljetnika uputiti u zdravstvenu ustanovu.

Sud će istovremeno prepis pravosnažne sudske odluke dostaviti i organu starateljstva prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta te osobe.

Zdravstvena ustanova u koju je upućen maloljetnik radi obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi dužna je primiti tu osobu i svakih šest mjeseci obavještavati o stanju zdravlja te osobe sud koji je izrekao ovu mjeru.

Zdravstvena ustanova koja provodi izrečenu mjeru sigurnosti obavezna je u najkraćem mogućem roku osigurati početak provođenja ove mjere sigurnosti.

Maloljetnik je dužan u roku određenom odlukom suda javiti se u nadležnu zdravstvenu ustanovu u pratnji roditelja/staratelja/usvojitelja ili zakonskog zastupnika.

Ljekar, odnosno stručni tim zdravstvene ustanove izvještava sud i centar za socijalni rad o datumu kada se maloljetnik javio na liječenje, datumu početka liječenja, mjestu liječenja te o završetku liječenja.

Ukoliko se maloljetnik kojem je sud izrekao mjeru nije javio u nadležnu zdravstvenu ustanovu u roku određenom odlukom suda, stručni tim obavezan je odmah izvijestiti o tome nadležni sud i centar za socijalni rad.

Ako maloljetnik ne dolazi na liječenje u skladu sa sačinjenim individualnim programom liječenja, ili kad stručni tim koji provodi liječenje procijeni da redovno liječenje neće dovesti do promjene u ponašanju maloljetnika, ljekar odnosno stručni tim zdravstvene ustanove o tome izvještava roditelja/staratelja/usvojitelja maloljetnika odnosno zakonskog zastupnika, tužilaštvo, sud i centar za socijalni rad.

Maloljetniku kojem je odgođeno izricanje kazne maloljetničkog zatvora ili je uvjetno otpušten iz zavoda ili ustanove može se izreći mjera sigurnosti obaveznog liječenja na slobodi.

Ako se maloljetnik bez opravdanog razloga tokom trajanja odgođenog izvršenja kazne maloljetničkog zatvora ili uvjetnog otpusta iz zavoda ili ustanove ne

podvrgne ambulantnom liječenju na slobodi, sud može na prijedlog tužitelja ili na prijedlog ustanove ili ambulante u kojoj se maloljetnik liječio ili imao liječiti, organa starateljstva ili po službenoj dužnosti, odrediti da se mjera sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja ili obaveznog liječenja od ovisnosti prinudno izvrši u zdravstvenoj ili nekoj drugoj specijaliziranoj ustanovi ili će obustaviti izvršenje mjere sigurnosti ako utvrdi da je prestala potreba za liječenjem maloljetnika.

Prije donošenja odluke sud, ako je potrebno, pribavlja i mišljenje odgovarajućeg ljekara - vještaka.

Zdravstvena ustanova koja provodi ovu mjeru sigurnosti/bezbjednosti obavezna je voditi evidenciju o maloljetnicima koji su joj upućeni radi provođenja izrečene mjere.

Organ starateljstva u skladu sa svojim nadležnostima osigurava da maloljetna ili mlađa punoljetna osoba kojoj je izrečena ova mjera sigurnosti/bezbjednosti ostvari pravo na zdravstvenu zaštitu ukoliko je isti nije ranije ostvario u skladu sa propisima kojima se reguliše zdravstvena zaštita.

Organ starateljstva u pogledu izvršavanja sigurnosne/bezbjednosne mjere obaveznog ambulantnog liječenja na slobodi koja se provodi u zdravstvenoj ustanovi osigurava pomoć i podršku roditelju/staratelju/usvojitelju prilikom odvođenja maloljetnika na zakazane zdravstvene kontrole i tretman, ostvaruje redovan kontakt sa zdravstvenom ustanovom, prati početak i tok provođenja ove izrečene mjere, ostvaruje redovne kontakte sa roditeljom/starateljom/usvojiteljom maloljetnika i po potrebi u dogovoru sa stručnim timom zdravstvene ustanove iste uključuje u tretmanske aktivnosti, te po potrebi pruža istima materijalnu i stručnu pomoć i podršku.

Organ starateljstva će u skladu sa stručnim nalazom i preporukom ljekara ustanove ostvariti saradnju sa školom koju maloljetnik pohađa te osigurati da maloljetnik ne izgubi redovan odgojno-obrazovni status kad god je to moguće u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja.

Kada se završi liječenje zdravstvena ustanova obavijestit će o tome sud koji je izrekao mjeru sigurnosti.

10.4.

ZABRANA UPRAVLJANJA MOTORNIM VOZILOM

Prema maloljetniku i mlađoj punoljetnoj osobi sud može izreći mjeru sigurnosti zabrane upravljanja motornim vozilom u skladu sa odredbama Krivičnog zakona. Ako učinilac krivičnog djela kojem je zabranjeno upravljanje motornim vozilom ne postupi po toj zabrani, mjera sigurnosti se zamjenjuje jednom ili više posebnih

obaveza iz Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Sigurnosna/bezbjednosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom može se izreći učinitelju krivičnog djela protiv sigurnosti prometa kad postoji opasnost da će upravljajući motornim vozilom ponovno učiniti takvo krivično djelo.

Zabrana upravljanja motornim vozilom može se odnositi samo na određenu vrstu ili na sve vrste motornih vozila.

Sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom može se izreći u trajanju koje ne može biti kraće od tri mjeseca ni duže od pet godina računajući od pravosnažnosti sudske odluke, s tim da se vrijeme izvršenja kazne zatvora ne uračunava u vrijeme trajanja ove mjere. Prema učinitelju krivičnog djela kojem je zabranjeno upravljanje motornim vozilom uz zamjenu za kaznu zatvora ili uvjetnu osudu, ako ne postupi po toj zabrani, primijenit će se odredbe Krivičnog Zakona.

10.5.

ODUZIMANJE PREDMETA

Prema maloljetniku može se izreći i mjera sigurnosti oduzimanja predmeta u skladu odredbama Krivičnog zakona.

Predmeti koji su upotrijebljeni ili su bili namijenjeni za učinjenje krivičnog djela ili koji su nastali učinjenjem krivičnog djela oduzet će se, kad postoji opasnost da će biti ponovo upotrijebljeni za učinjenje krivičnog djela ili kad se radi zaštite opće sigurnosti ili iz razloga morala lišenje čini prijeko potrebnim, ako su vlasništvo učinitelja.

Predmeti se mogu oduzeti i ako nisu vlasništvo učinitelja kad to zahtijevaju interesi opće sigurnosti i razlozi morala, ali se time ne dira u prava trećih osoba na naknadu štete od učinitelja.

ULOGA ORGANA STARATELJSTVA U OKVIRU POSTPENALNOG TRETMANA

Svaki maloljetnik u sukobu sa zakonom ima pravo da bude tretiran na način koji uzima u obzir promicanja njegove reintegracije sa preuzimanjem aktivne uloge u društvu, kao i da sva nastojanja budu skrojena podrškom za svakog maloljetnika nakon penalnog postupanja.

Stoga je neophodno pripremiti maloljetnika za izlazak odnosno napuštanje institucije. Priprema za napuštanje uključuje rad ne samo s maloljetnikom već nastojanje da se osiguraju uvjeti za prihvrat odnosno povrat maloljetnika u društvo. Proces resocijalizacije maloljetnika ne provodi se samo u ustanovi u kojoj se mjera ili kazna služi već je vrlo bitno kakva vrsta podrške i programa je na raspolaganju maloljetnicima nakon njihovog izvršenja mjere ili kazne, odnosno nakon izlaska na slobodu u takozvanom postpenalnom (prihvatnom) periodu. Postpenalni tretman predstavlja završnu fazu resocijalizacije i to je skup mjera i postupaka koji se primjenjuju prema maloljetniku nakon što je svoju sankciju izvršio. Ovaj period je bitna završna karika u procesu reintegracije jer bi trebalo da spriječi povratak maloljetnika najprije u kriminalnu strukturu, a zatim i u zavode ili zatvore i time smanji rizike od povratništva.

Znači, resocijalizacija maloljetnika ne završava se u kazneno-popravnoj ustanovi sa izdržavanjem kazne ili izvršenjem mjere. Ona se nastavlja i poslije izlaska maloljetnog lica na slobodu, a sastoji se u pružanju pomoći maloljetniku da se uključi u društvene životne tokove. To je u stvari, postpenalna pomoć. U nekim zemljama postoje specijalni državni organi za pružanje postpenalne pomoći dok je u drugim to prepušteno dobrotvornim udruženjima i organizacijama, nevladinom sektoru i sl. U našoj zemlji poslovima pružanja pomoći maloljetnicima nakon penalnog tretmana bave se nadležni organi starateljstva. Organ starateljstva je centar za socijalni rad, a tamo gdje centra za socijalni rad nema to je odgovarajuća općinska služba socijalne zaštite koja ima ista prava i dužnosti prema djeci u sukobu sa zakonom i sprječavanju društveno neprihvatljivog ponašanja.

Shodno navedenom organ starateljstva je nezaobilazna karika u svim fazama postupanja i rada sa maloljetnicima, a samim tim njegova uloga u postpenalnom tretmanu je ključna.

Postupajući u skladu sa legislativom nadležni organ starateljstva dužan je tokom trajanja zavodske mjere i kazne maloljetničkog zatvora održavati stalni kontakt odnosno vezu sa maloljetnikom, njegovom porodicom i ustanovom u

koju je maloljetnik smješten. Kontakt je neophodan zbog same pripreme maloljetnika i porodice za njegovo vraćanje u raniju socijalnu sredinu i njegovo uključivanje u dalje tokove društvenog života.

Stoga su Ustanove, Zavodi u kojima se izvršavaju zavodske mjere ili kazna maloljetničkog zatvora dužni najmanje 90 dana prije planiranog otpuštanja maloljetnika da obavijeste o tome roditelje, usvojitelja, bliske srodnike maloljetnika i nadležni organ starateljstva sa prijedlogom mjera koje je neophodno poduzeti za sam prihvata maloljetnika. Nadležni organ starateljstva mora raspolagati informacijama kada maloljetnik izlazi iz zavoda ili ustanove iz razloga pružanja brige, pomoći i podrške maloljetniku nakon izvršenja sankcije, a sve u svrhu olakšavanja njegove reintegracije.

Shodno navedenom, nadležni organ starateljstva u kontaktu sa nadležnim ministarstvima, vladinim i nevladinim organizacijama, institucijama, preduzećima ili pak pojedincima pruža pomoć maloljetniku u vezi iznalaženja prostora za smještaj i sredinu u kojoj će živjeti. Zatim navedeni organ pruža pomoć maloljetniku da isti dovrši svoje obrazovanje ili stručno osposobljavanje, ili ukoliko je to neophodno maloljetnika uputi na liječenje radi zaštite njegovog fizičkog i duševnog zdravlja. Također organ starateljstva će pružiti pomoć maloljetniku pri pronalaženju zaposlenja, osigurati ishranu, odjevne predmete, finansijska sredstava za druge nužne potrebe, a sve u svrhu lakšeg i boljeg snalaženja maloljetnika prilikom njegove integracije u društvenu zajednicu.

Organ starateljstva posebnu brigu posvećuje maloljetnicima bez ikakvog staranja i porodičnog okruženja, odnosno onih maloljetnika koji su bez odgovarajućeg roditeljskog staranja kao i maloljetnika koji pripadaju osjetljivim odnosno rizičnim grupama. Nadležni organ starateljstva je dužan da poslije otpuštanja maloljetnika sa izvršenja zavodske mjere ili kazne maloljetničkog zatvora vodi brigu o maloljetniku bez roditelja, kao i maloljetniku čije su porodične i materijalne prilike nesredene. Posebna briga se odnosi prvenstveno na obezbjeđenje osnovnih životnih potreba kao što su smještaj, ishrana, nabavka odjeće, liječenje, a zatim i saniranje porodičnih prilika kao i pomoć pri stručnom osposobljavanju ili školovanju maloljetnika kao i zapošljavanju istih.

Stoga, izlaskom iz penološke ustanove, ne treba prekidati rad i pomoć maloljetniku. Pomoć, saradnju, naročito, trebaju lica koja su kao maloljetnici došli na izdržavanje kazne. Nekoliko mjeseci prije završetka trajanja zatvorske kazne, potrebno je raditi sa njima intenzivno na pripremi za izlazak iz zavoda. Saradnja je potrebna između porodice i ustanove, kao i centara za socijalni rad.

Uloga postpenalne pomoći i saradnja je neophodna jer omogućava maloljetniku koji je izvršio sankciju da poboljša svoj materijalni položaj, ujedno olakšava njegovu adaptaciju na život van zatvora ili ustanove, i pomaže mu da se odvoji od izazova ponovnog kriminalnog ponašanja, odnosno recidiva. Potrebno je, ukoliko

maloljetnik nema sredstava za život, posredovati i pomoći mu u zapošljavanju, pronalasku adekvatnog smještaja, obezbeđenja zdravstvene zaštite, moralne i svake druge podrške.

Ključno obilježje uspješne strategije prevencije kriminaliteta je usmjerena pažnja na društvenu reintegraciju maloljetnika u zajednicu i razvoj intervencija za smanjenje razine recidivizma.

Ove intervencije predstavljaju široku lepezu napora organa starateljstva odnosno resornog ministarstva koji je dužan istima obezbjediti uslove u kojima bi organ starateljstva mogao efikasno izvršavati ulogu koja mu je zakonom dodjeljena. Stoga je neophodno koncipirati postpenalne programe u ovisnosti od potreba maloljetnika. Također organu starateljstva je neophodna podrška i drugih subjekata i sektora kako bi svoju ulogu na što adekvatniji način realizirali.

Postpenalni programi se obično razvijaju na temelju trenutnog razumijevanja dinamičkih faktora rizika povezanih s povratom, tipičnim potrebama prijestupnika, odnos maloljetnika naspram izazova s kojima se susreće nakon izlaska iz institucije ili zatvora. Programi se razlikuju prema faktorima rizika recidivizma i vrsti integracije koja je dizajnirana za rješavanje društvenih izazova. Mnogi programi usredotočeni su na specifične izazove maloljetnika, poput ovisnosti- zloupotrebe psihoaktivnih supstanci, nezaposlenosti i sl. Znači programi se dizajniraju za rješavanje određene kategorije prijestupnika, kao što su hronični prijestupnici, maloljetni prijestupnici ovisnici od droge, maloljetni prijestupnici koji imaju psihičkih poteškoća, ili opasni seksualni prijestupnici. Shodno navedenom i sistem intervencija koje pruža organ starateljstva ovisi o tome.

Postpenalni programi ili programi reintegracije su dio strategije prevencije kriminaliteta koji su dizajnirani da pružaju sveobuhvatan pristup javne sigurnost.

Zajednička crta tih inicijativa i aktivnosti je razvijanje isplativog programa koji će spriječiti nastavak kriminala i poboljšati javnu sigurnost. Nije iznenađujuće, da se programi temelje na dokazima koji se koriste za vođenje, dizajn i opravdavaju različite intervencije.

Intervencije dizajnirane za rješavanje dinamičkih faktora rizika za maloljetne počinitelje imaju veće šanse za uspjeh ako postoji pridržavanje "načelima efikasnog odgojnog tretmana" kako je to propisano od strane Andrews i Bonta (1998). Za maloljetnike postpenalni program je efikasan ako su intervencije:

- fokusirane na određenu ciljnu skupinu maloljetnika i njihovih specifičnih izazova;
- oslanjaju na zdravim metodama za procjenu potreba i faktori rizika od prijestupnika;
- ako se maloljetnicima ukazuje da su odgovorni za svoje izbore i svoje postupke;

- započeti dok je maloljetnik u zatvoru, u odgojnoj ustanovi i nastaviti tokom maloljetnikovog prijelaza i stabilizacije u zajednicu;
- postići ravnotežu između nadzora i kontrole s jedne strane, te podršku i pomoć sa druge strane;
- nude pomoć na integriran i sveobuhvatan način i rješavanje mnogih međusobno povezanih izazova s kojima se suočavaju maloljetnici;
- saradnja svih institucija sa organom starateljstva, škole, zdravstvo, NVO sektor i da su jasno definisane obaveze i odgovornosti svakog subjekta uključenog u program;
- Uključivanje lokalne zajednice kako u planiranje tako i u isporuci određenih intervencija;

U osmišljavanju i provedbi intervencija kako bi se pomoglo maloljetniku da se uspješno reintegrira u zajednicu i kako bi se izbjeglo dalje činjenje krivičnih djela, postoje brojne stvarnosti koje organ starateljstva ne smije izgubiti iz vida.

- Bivši maloljetni počinioci krivičnih djela su suočeni sa bezbroj izazova koji mogu dovesti do recidiva.
- Mnogi maloljetni prijestupnici imaju više potreba koje se moraju riješiti na holistički način, kao što su pitanja zloupotrebe opojnih droga, te izostanak potpore od strane porodice i zajednice. Važno je da institucionalne usluge budu kooperativni partneri s organizacijama u zajednici i nevladinim organizacijama da razviju mješavinu intervencija koje će mobilizirati sve raspoložive resurse kako bi pomogli, i kada je to potrebno nadzirali maloljetnike.
- Neki od poznatijih postpenalnih programa koji se provode u Engleskoj, Kanadi, Americi su: Postpenalni reintegrativni program inicijative, Programi intenzivni nadzor, Maryland – program tretmana vezan za ovisnost, Skillman- Intenzivna kontrola projekta, Michigan Program izazova.

VRLO VAŽNO !!!

Imajući u vidu predhodno navedeno, kao i način na koji se realizuju postpenalni programi u drugim zemljama, organ starateljstva mora razviti mrežu potencijalnih partnera koji će im biti na raspolaganju prilikom provođenja postpenalnih programa koji su isti dužni da provode u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku. Organ starateljstva bi morao imati kontinuiranu saradnju sa terapijskim zajednicama i komunama, centrima za mentalno zdravlje, zavodima za detoksikaciju, nevladinim sektorom, kao i obrazovnim sektorom ukoliko žele da program bude efikasan i reintegracija maloljetnika uspješna.

Post-penalni prihvata:

- OŠt je DUŽAN tokom trajanja zavodske mjere i kazne, ODRŽAVATI KONTAKT sa:
 - o Maloljetnikom
 - o Porodicom maloljetnika
 - o Ustanovom u kojoj je maloljetnik smješten

OŠt je DUŽAN PRUŽITI POTREBNU POMOĆ poslije izdržane krivične sankcije (ovo vrijedi za maloljetnike bez ikakvog staranja i porodičnog okruženja ali i za druge osjetljive grupe):

- o Pronaći mu smještaj
- o Pomoći mu da dovrši započeto obrazovanje (da se stručno osposobi)
- o Pomoći mu u liječenju
- o Pomoći mu u pronalasku zaposlenja
- o Osigurati mu ishranu i odjeću
- o Osigurati mu finansije za osnovne potrebe

- OŠt MORA voditi POSEBNU BRIGU o maloljetnicima bez roditelja i onima čije su materijalne i porodične prilike nesređene.

12 GLOSARIJ STRUČNIH POJMOVA KORIŠTENIH U SVAKODNEVNOJ PRAKSI ZAŠTITE DJECE U KONTAKTU SA ZAKONOM

Adolescencija

Adolescencija je period razvoja i odrastanja čovjeka. Označava prijelaz iz djetinjstva u svijet odraslih i uobičajeno traje od 15. do 20. godine života. Ta životna faza odlikuje se konsolidiranjem mentalnog života, kristalizacijom stavova i mišljenja, a posebno racionalnim mentalnim sazrijevanjem. Tada se posebno razvijaju **samopoštovanje, povjerenje, samostalnost** i osobnost. Tokom adolescencije čovjek doseže sam vrh svojih intelektualnih sposobnosti učenja.

Agresivnost (kod djece)

Djeca se ne rađaju agresivna, ona to nauče biti. Kako izgleda agresivnost u djece različitih uzrasta? U prvoj godini života plaču i grizu. Mala djeca iskazuju agresiju kroz igračke. Pratite koja aktivnost je podstiče. Predškolci, od dvije do pet godina, učenjem govora, uz roditeljsku podršku smanjuju nivo agresivnosti. Bitno je i znati koje ponašanje je normalno: Normalno je da su predškolci ego-centrični i ne mogu sagledati neke veze i s drugog stajališta; Mala djeca vide sve ili ništa, ne vide da neko nije skroz loš ili dobar; Ne mogu planirati budućnost, trebaju konkretne smjernice, kao slike, da bi zapamtili kako se ponašati; Ne razlikuju stvarnost i maštu i zbunjuje ih šta je stvarno na TV-u; Djeca problematičnog temperamenta teško čitaju namjere drugih pa želju drugog djeteta da mu se pridruži u igri može shvatiti kao neprijateljsku namjeru. Školska djeca, između prvog i trećeg razreda, gube potrebu da napadaju druge. Agresivno dijete će prije udariti brata ili sestru nego prijatelja. Kod kuće će češće zalupiti vratima ili lupati nogama dok će se u školi više kontrolirati. Neka djeca nastave s agresivnim ponašanjem i dalje. Dječaci traže više fizičkih konflikata a djevojčice ismijavaju i vrijeđaju druge. Starija djeca naoko prerastu agresivne načine ponašanja ali mogu biti izazvana okolinom ili situacijom. Djeca koja su tretirana grubo i bezobzirno mogu uzvratiti takvim ponašanjem. Često agresivci postaju vođe grupe vršnjaka koji onda podržavaju takvo ponašanje bilo vlastitom agresivnošću, bilo nekritiziranjem, tj. prešutnim odobravanjem.

Alternative (lišavanju slobode ili pritvoru)

Mjere koje se mogu odrediti djeci koja su formalno procesuirana u sistemu krivičnog pravosuđa, a koje ne uključuju lišavanje slobode. Alternative se mogu primjenjivati od momenta hapšenja do donošenja konačne odluke za djecu koja nisu preusmjerena iz formalnog pravosudnog sistema. Pojmovi “alternative pritvaranju” i “alternative lišavanju slobode”, koriste se kao sinonimi.

Antisocijalni čin/djelo/ponašanje

Naziv kojim se pravi razlika između ponašanja koje je štetno po zajednicu i krivičnog djela definisanog zakonom. Definicije su različite od države do države i vremenom se mijenjaju.

Apatija (grč. *apatheia*, *neosjetljivost*)

Stanje poremećene, bitno smanjene afektivnosti, koje se manifestira kao potištenost, bezvoljnost, utučenost, ravnodušnost. Stanje može da varira od prolazne, kratkotrajne tuposti, indiferentnosti usljed umora, preko relativno duge afektivne neosjetljivosti nastale kao reakcija na stres, pa sve do dugotrajne, duboke patološke osjećajne utrnulosti, potištenosti i klonulosti u depresiji i melanholiji.

Centri za privremeni smještaj

Institucije koje pružaju hitnu skrb i kratkotrajan smještaj za djecu bez roditeljskog staranja, uključujući i djecu koja su zatečena u skitnji, prosjačenju i drugim slučajevima gdje postoji potreba za hitnim smještajem. Djeca u ovim ustanovama se ili vraćaju porodici ili se upućuju prema socijalnim službama.

Depresija

Težak psihički (afektivni) poremećaj koji obuhvata opće sniženje životnog tonusa, gubitak apetita i interesovanja, neprestanu zabrinutost, nesanicu, usporenost mišljenja, zatim bezvoljnost, obeshrabrenost, potištenost, umor, osjećaj snažne tuge, beznadežnosti, manje vrijednosti i osjećaj praznine. Smatra se da može nastati bez jasno vidljivog uzroka iz unutrašnjih konstitutivnih razloga (endogena), ali i kao odgovor na nepovoljne, traumatske vanjske okolnosti (reaktivna).

Dijete

U skladu sa Konvencijom o pravima djeteta (Član 1), pojam ‘dijete’ odnosi se na svaku osobu mlađu od 18 godina. Naglašavajući potrebu korištenja terminologije koja uvažava dijete izbjegava se korištenje pojmova kao što su ‘maloljetan’, ‘maloljetnik’ i ‘maloljetni delinkvent’ zbog njihovih negativnih i pristrasnih konotacija, koje omalovažavaju činjenicu da su pojedinci o kojima je riječ prije svega djeca ili adolescenti. No, zbog praktične primjene Priručnika i stečenih navika profesionalaca u tekstu ćemo ipak (za sada) zadržati termin “maloljetnik”.

Dijete svjedok

Ovaj pojam odnosi se na dijete koje je svjedok u odnosu na krivično djelo.

Dijete u kontaktu sa zakonom

Bilo koje dijete koje dođe u kontakt sa sistemom maloljetničkog pravosuđa, bilo kao žrtva/preživjeli, svjedok ili dijete u sukobu sa zakonom, i/ili svako dijete koje dođe u kontakt sa građanskim i/ili upravnim pravosudnim sistemom. Ovo je širi pojam od pojma "dijete u sukobu sa zakonom".

Dijete u sukobu sa zakonom

Bilo koje dijete koje dođe u kontakt sa organima za provođenje zakona jer je navedeno da je optuženo ili da je formalno potvrđeno da je prekršilo krivični zakon. U tom smislu, neophodno je imati na umu da djelo za koji se smatra da je protuzakonito ne znači nužno da je osoba kriva za prijestup. Da bi bila kriva, osoba je morala djelovati s punom sviješću o tome šta radi, s namjerom i bez prisile ili protuzakonitog uticaja.

Dijete žrtva

Ovi termini se odnose na djecu nad kojom su počinjena krivična djela.

Djeca s hronično iritabilnim temperamentom

Sindrom iritabilnosti označava prekomjernu razdražljivost. Takva su djeca nemirna, na najmanji podražaj plaču, često su nezadovoljna i plačljiva i češće imaju dojenačke grčeve. Takva djeca imaju i isprekidan san. Svi ti znakovi prekomjerne razdražljivosti utiču da su ta djeca nemirnija i naprosto se ne znaju opustiti i zaspiti. Preporučuje se održavanje ustaljenih rituala njege, hranjenja i blagog umirujućeg odnosa kako bi se umanjili ili reducirali simptomi prekomjerne iritabilnosti.

Djeca s poremećajima u razvoju

U djecu s poremećajima u razvoju ubrajaju se djeca sa: (1) usporenim kognitivnim razvojem koji intelektualno funkcioniraju ispod prosjeka (lako, umjereno i teže, te teška mentalna oštećenja); (2) senzornim oštećenjima (djeca sa oštećenjem vida-sljepoća i sluha-gluhoća i naglušost); (3) organski uslovljenim poremećajima u ponašanju, emocionalna neuravnoteženost (hiperaktivnost i sl.); (4) tjelesnom invalidnošću i hroničnim bolestima; (5) oštećenjima govora i glasa (mucanje, tapanje, smetnje artikulacije); (6) višestrukim oštećenjima, postojanje dvije ili više smetnji istovremeno. Najvažnije u radu s takvom djecom je poštivanje principa individualnosti i uska saradnja s roditeljima takve djece kao i saradnja profesionalaca i stručnjaka kako unutar institucije, tako i između institucija.

Ekonomsko zlostavljanje djeteta

Ekonomsko zlostavljanje djeteta odnosi se na izlaganje djece poslovima koji otežavaju njihov prirodni rast i razvoj i zbog kojih oni ne mogu ostvariti svoja osnovna prava na igru, obrazovanje i druga osnovna prava djeteta. Postoje tri osnovna vida ekonomskog eksploatacija koja sadrže sve pojedinačne načine ekonomskog zlostavljanja. Jedan od vidova ekonomskog zlostavljanja predstavljaju svi oblici ropstva kao što su prodaja i trgovina djece, prisilni rad, tjeranje na prosjačenje. Drugi vid predstavlja korištenje, izlaganje i ponuda djece u ilegalnim radnjama kao što su prostitucija, pornografska produkcija i pornografske predstave. Ekonomsko zlostavljanje predstavlja i svaki oblik aktivnosti koji sadrži okolnosti u kojima je dijete zanemareno i preopterećeno, gdje je narušeno njegovo zdravlje i sigurnost.

Fizičko nasilje (nad djetetom)

Fizičko nasilje je odnos ili ponašanje kojim se uz primjenu fizičke sile, uz ili bez upotrebe drugih sredstava nanose povrede, ozljede ili rane djeci. U fizičko nasilje ubrajaju se: udaranje, šamaranje, davljenje, gađanje raznim predmetima, nanošenje opekotina, bacanje na pod ili niz stepenice, vezivanje uz radijator ili ormar, uskraćivanje hrane, zatvaranje u tavanjskim ili podrumskim prostorijama, davanje otrovnih supstanci, alkohola ili neodgovarajućih lijekova, ujedanje, pokušaji utapanja ili gušenja djeteta, izlaganje opasnostima. Fizičko kažnjavanje djeteta u djetinjstvu ima dalekosežne posljedice na skladan razvoj ličnosti te se na taj način krše osnovne norme dječijih prava tj. poštivanje njihovog fizičkog integriteta i ljudskog dostojanstva. Sistematsko fizičko kažnjavanje djece stvara poremećaje kod djece te traume u ranom djetinjstvu onemogućavaju skladno, harmonično i svestrano prilagođavanje u kasnijem životu.

Hapšenje

Stavljanje osobe pod nadzor (osoba ne može svojevolarno otići) policije, vojske, obavještajne službe ili drugih snaga sigurnosti, uslijed stvarnog, pretpostavljenog ili navodnog sukoba sa zakonom.

Individualni plan rehabilitacije/reintegracije

Dokument u kojem se nalazi pregled posebnih karakteristika djetetovog sukoba sa zakonom koji je sačinjen da rehabilitaciju/reintegraciju prilagodi prema svakom djetetu. Plan treba obuhvatiti rizike u djetetovom životu koji su doveli do sukoba sa zakonom. Ako su neophodne usluge kao što su savjetovanje o zloupotrebi supstanci, porodično savjetovanje ili podrška u obrazovanju, sve navedeno se uvrštava u individualni plan za dijete.

Informacioni sistemi

Procedure i strukture koje omogućavaju tijelima koja se bave djecom u sukobu sa zakonom da sistematično evidentiraju, ažuriraju i čuvaju informacije o toj djeci.

Izolacija

Obuhvata aktivnosti koje sprečavaju dijete da učestvuje u normalnim socijalnim aktivnostima kojima se djeci neprekidno osporava ostvarenje potrebe za interakcijom i komuniciranjem s vršnjacima ili odraslim osobama u kući ili van nje. Izolacija uključuje ponašanje odraslih kao što su zatvaranje djeteta ili postavljanje nerealnih granica, ograničavanje djetetove slobode kretanja, postavljanje nerealnih zabrana ili granica djetetove socijalne interakcije s vršnjacima ili odraslim osobama u zajednici. Dešava se da se dijete kažnjava zato što se upušta u sticanje normalnih iskustava.

Izrazito “zahtjevna” djeca

Djeca koju označavamo kao izrazito zahtjevnu imaju obilježja specifične emocionalne osobenosti koje ih prate, a to su:

- Osjetljivost - takvo dijete je često inteligentno, kreativno i pronicljivo. Ali isto tako može biti sklono zapovijedanju i postavljanju velikih zahtjeva i može da ima duge izljeve bijesa zbog naizgled malih stvari. Roditelji ovakve djece često se osjećaju frustrirano, ljuto čak i bespomoćno zbog hirovitih “ispada” ovakve djece.
- Povlačenje - djeca koja su sklona povlačenju na početku se roditeljima čine kao mirna, djeluju zadovoljno te se obično ne primijeti problem dok ne krenu u vrtić i ne pokažu nikakav interes za igru s drugom djecom.
- Tvrdoglavost, negativizam, sklonost kontroliranju - ovakva prkosna djeca mogu i da najjednostavnije aktivnosti preobrate u zahtjevno ubjeđivanje i neslaganje. Sklona su negativnosti i odbijanju svega onoga što se traži od njih i više su okrenuta negativističkom ponašanju.
- Nepažljivost - ovakva djeca su neprestano u pokretu, trče okolo, zadirkuju drugu djecu, u školi nisu pažljiva te ih roditelji opisuju kao pomalo “rasijanu”.
- Impulsivnost, agresivnost - ovakva djeca su neprestano u pokretu, stalno prelaze iz jednog iskustva u drugo, postaju frustrirana i ljuta ako nije onako kako oni žele, nepromišljena su. Ako uspiju da konstruktivno koriste svoju veliku energiju, mogu biti energični, kreativni i entuzijastični.

Izvještaj službe za zaštitni nadzor

Ovo je ocjena socijalnih okolnosti optuženika, kako trenutnih tako i onih iz prošlosti, i njihove potrebe i motivacije za liječenje ili druge alternativne oblike nezatvorske skrbi (na primjer, naredba o radu u zajednici, uslovno puštanje na slobodu). Izvještaj, također, razmatra koliko su druge mjere, koje priznaje pravni sistem, odgovarajuće.

Kazna

Zakonska kazna određena zbog počinjenja krivičnog djela.

Kazneno-popravna ustanova

Ustanova za pritvaranje lica osuđenih za kriminalnu aktivnost, na primjer: zatvor, odgojno-popravni zavod ili određeni centri za “preodgoj djece”.

Krajnja mjera

Znači da se “lišavanje slobode ne određuje osim ako je maloljetnik osuđen za teško krivično djelo, uključujući i nasilje nad drugom osobom, ili ako ustrajava u činjenju drugih teških krivičnih djela te ako nema drugog odgovarajućeg odgovora (Pravilo 17(c), UN Pravila o djelovanju pravosuđa za maloljetnike).

Kriteriji za pritvor djece prije suđenja

Osnovni uslovi koji se moraju ispuniti kako bi se opravdalo pritvaranje djece prije i tokom suđenja i koji se moraju utvrditi zakonom. Takvi kriteriji mogu uključivati:

- potrebu sprečavanja daljnjeg prijestupništva,
- potrebu sprečavanja uticaja na svjedoke i/ili žrtve/preživjele,
- rizik od bijega ili rizik od donošenja odluke da se ne pojavi pred sudom.

Ako se traži pritvor, mora postojati dokaz koji dokazuje jedan ili više ovih uslova.

Krivično pravo (kazneno pravo)

Zakonska regulativa kojom se definiraju krivična djela, regulira hapšenje, optuživanje i sudski postupak osumnjičenih lica te utvrđuje kazne i način postupanja osuđenih počinitelja.

Lišavanje slobode

Podrazumijeva “bilo koji oblik pritvaranja ili zatvorske kazne ili smještanja osobe u javnu ili privatnu pritvorsku ustanovu, iz koje toj osobi nije dopušten svojevolumen odlazak (putem donošenja naredbe od strane bilo kojeg sudskog, upravnog ili drugog državnog organa).”

Malnutricija

Prema svjetskim podacima, malnutricija (pothranjenost) je vodeći uzrok smrti i teških bolesti kod djece. Pothranjenost može biti posljedica nedovoljnog ili neprimjerenog unosa hrane, ali i nesposobnosti apsorpcije hrane ili iskorištavanja njenih metabolita. Malnutricija se može razviti i kada je značajno povećana potreba za esencijalnim metabolitima, kao npr. za vrijeme stresa, teških infekcija, ranjavanja ili teških bolesti. Jedan od najozbiljnijih oblika malnutricije jeste proteinsko-energijska malnutricija. Razvija se u novorođenčadi i dojenčadi ako je prehrana na prsima ili drugim mliječnim proizvodima neodgovarajuća. Taj tip malnutricije je relativno čest u zemljama u razvoju, u industrijskim zemljama može se razviti blaži oblik a teži oblik malnutricije javlja se u siromašnim slojevima stanovništva.

Maloljetnik

Pojam se odnosi na svu djecu starosti između 14 i 17 godina. Dok Konvencija o pravima djeteta pokriva sve osobe ispod 18 godina starosti, "osim ako se, prema zakonu primjenjivom na dijete, punoljetstvo ne postiže ranije" (Član 1), i koristi generički termin "djeca" da ih opiše, definicija koju koriste (pred-CRC) Pekinška pravila je otvorenija te navodi da je, bez utvrđenog fiksnog uzrasta i za svrhe tog instrumenta, "[a] maloljetnik, dijete ili mlada osoba kojoj, prema odgovarajućim pravnim sistemima, može biti suđeno za prekršaj na način koji se razlikuje od načina suđenja odraslim osobama" (Pravilo 2.2.a)

Medijacija/posredovanje između žrtve i počinitelja

Proces u kojem neutralna osoba pomaže dva ili više lica da razriješe konflikt i dođu do rješenja prihvatljivog za obje strane. To se obično koristi u procesima restorativne pravde kao mjera preusmjeravanja ili alternativa sudskom postupku. Posredovanje između žrtve i počinitelja okuplja žrtvu/preživjelog i počinitelja krivičnog djela u svrhu medijacije, pod uslovom da je počinitelj priznao krivnju za krivično djelo (bez pritiska) i da se obje strane slažu da učestvuju u procesu medijacije.

Minimalan uzrast za krivičnu odgovornost

To je najniža starosna granica za koju sistem krivičnog pravosuđa smatra da dijete može biti odgovorno za svoje ponašanje te, stoga, biti i proglašeno krivim na sudu. Smatra se da djeca mlađa od te starosne granice ne mogu biti sposobna kršiti krivično pravo.

Nadležni organ

Dio pravosudnog sistema za djecu u sukobu sa zakonom koji je odgovoran za donošenje proceduralnih i sudskih odluka u pogledu djetetovog slučaja.

Nasilje u porodici

Nasilje u porodici može se definirati kao ponašanje kojim jedan član porodice namjerno ugrožava tjelesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo nekog drugog člana porodice. Nasilje u porodici je pojam koji se obično odnosi na nasilje između supružnika a može se odnositi i na nevjenčane partnere ili pak ljude koji žive zajedno. Nasilje u porodici je fenomen koji je prisutan u svim zemljama svijeta i u svim kulturama. Nasilje u porodici pojavljuje se u različitim oblicima i uključuje fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko nasilje.

Nerezidencijalni program

Program koji pruža usluge djeci koja žive kod svoje kuće ili u zajednici, a javljaju se u program na dnevnoj osnovi, prema utvrđenom rasporedu (nasuprot 'rezidencijalnom' programu – vidi ispod). Djeca u takvom programu zahtijevaju više pažnje nego što se pruža u okviru službi za uslovno puštanje na slobodu i postpenalnu skrb. Ovaj program često primjenjuje vlastiti obrazovni program putem lokalnog školskog sistema.

Odgojne preporuke

Zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, pod određenim uslovima, predviđaju primjenu odgojnih preporuka, kao alternativu sudskom postupku. Njih ima 6, a to su:

- lično izvinjenje oštećenom;
- naknada štete oštećenom;
- redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao;
- uključivanje u rad, bez naknade, u humanitarne organizacije ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja;
- liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (bolničko ili ambulantno);
- uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman vaspitnih, obrazovnih, psiholoških ili drugih savjetovališta.

Odgovarajuća evidencija

Vođenje evidencije o svakom djetetu treba uključivati: ime, spol, datum rođenja, detalje o roditeljima i članovima porodice (ili starateljima), nacionalnost, mjesto rođenja, navodni prijestup ili razlog dolaska u kontakt sa sistemom krivičnog pravosuđa, datum izvršenja navodnog prijestupa, hapšenja i pritvora (ako je relevantno), mjesto/mjesta pritvora (ako je relevantno), datum i razlog premještanja iz jedne u drugu instituciju (ako je relevantno) i sudski istorijat (ako je relevantno). Prilikom evidencije mora se primjenjivati stroga tajnost podataka.

Odvođenje u pritvor

Status maloljetnika kada je uspostavljena privremena fizička kontrola nad njim od strane osobe ovlaštene zakonom, u iščekivanju oslobađanja, zatvora, dodjele skrbništva ili drugih odredbi ovlaštenih zakonom. Slično je hapšenju odraslih osoba.

Okvir zaštitnog okruženja (*Protective Environment Framework - PEF*)

UNICEF-ov konceptualni okvir za analizu i programiranje koji definira osam elemenata koji su ključni za stvaranje zaštitnog okruženja za djecu. "Zaštitno okruženje" je okruženje u kojem su djevojčice i dječaci slobodni od nasilja, izrabljivanja i nepotrebnog razdvajanja od porodice, i u kojem zakoni, usluge, ponašanja i prakse svode na minimum ugroženost djece, rješavaju poznate rizične faktore i jačaju vlastitu otpornost djece. Ovih osam međusobno povezanih elemenata PEF-a djeluju i pojedinačno i zajedno, kako bi se ojačala zaštita i smanjila ugroženost djece. To su:

- Vladina predanost ispunjavanju prava na zaštitu,
- Zakonodavstvo i njegova primjena,
- Stavovi, tradicija, običaji, ponašanje i praksa,
- Otvorena diskusija, uključujući angažiranje medija i civilnog društva,
- Životne vještine djece, njihovo znanje i učestvovanje,
- Kapacitet onih u kontaktu sa djetetom,
- Osnovne i ciljne usluge,
- Praćenje i nadzor.

Opomena/upozorenje

Službeno upozorenje dato djeci u sukobu sa zakonom koja priznaju svoj prijestup. Opomena izdata od strane policije ima formu "prvog nivoa" ili preusmjerenja i može spriječiti da djeca koja su počinila manji prekršaj provode vrijeme u pritvorskim ustanovama. Kao uslov za dobijanje opomene ili upozorenja, dijete se može izviniti žrtvi/preživjelom, obaviti neki društveno koristan rad u zajednici ili neki drugi oblik obeštećenja.

Optuženo dijete

Dijete se optužuje za prijestup kada ga policija, organi za provođenje zakona, javni tužilac ili nadležni organ formalno optuži za počinjenje određenog prijestupa.

Oslobađanje

Dijete se oslobađa kada nadležni organ utvrdi da nije krivo za krivično djelo.

Osuđeno dijete

Dijete se osuđuje kada nadležni organ odlukom utvrdi da je krivo za počinjenje prijestupa.

Otvorena ili poluotvorena ustanova

Ustanova u koju se djeca smještaju prema naredbi nadležnog tijela (suda ili drugih službenih tijela), i odakle djetetu može biti dozvoljeno otići na određeni period, pod određenim okolnostima ili na osnovu posebnih dozvola, ali ne svojom voljom.

Policijsko upozorenje

Mjera policijskog upozorenja primjenjuje se ukoliko je maloljetni učinilac krivičnog djela počinio krivično djelo za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine, ako su ispunjeni uslovi iz člana 88. Zakona i ako je to srazmjerno okolnostima i težini učinjenog krivičnog djela u skladu sa članom 9. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH i BDBiH. Da bi se primijenila ova mjera, potrebno je da su kumulativno ispunjeni sljedeći uslovi:

- da maloljetnik priznaje krivično djelo;
- da je priznanje dato slobodno i dobrovoljno;
- da postoji dovoljno dokaza da je maloljetnik učinio krivično djelo;
- da prema maloljetniku nije ranije izricano policijsko upozorenje, vaspitna preporuka ili druga krivična sankcija.

Postpenalni tretman

Kontrola, nadzor i skrb o djeci, obično nakon kazne zatvora. Može uključivati: zaštitni nadzor, uslovno puštanje na slobodu, savjetovanje, uključivanje u programe u zajednici ili druge oblike tretmana. Postpenalne usluge su osmišljene s ciljem pružanja podrške povratku djece u njihove porodice i zajednice.

Pozitivna kazna

Utvrđivanje konstruktivne mjere čije se komponente smatraju načinom na koji će najvjerovatnije učinkovito odgovarati djetetovim specifičnim potrebama i okolnostima, s ciljem da se izbjegne njegovo daljnje pribjegavanje ponašanju koje rezultira sukobom sa zakonom.

Pravno zastupanje/pravna podrška/pravna pomoć

“Pravno zastupanje” je zastupanje na sudu od strane kvalificiranog i certificiranog branioca (ili osobe koja ima adekvatnu stručnu spremu iz oblasti prava i koja je ovlaštena da se pojavi na sudu – pružaoci besplatne pravne pomoći sa certifikatom za rad s djecom). To nije isto što i “pravna podrška” ili savjet koji može dati pravnik, NVO ili parappravno lice u bilo kojoj fazi sudskog postupka.

Termin “pravna pomoć” se, uopćeno, odnosi na finansiranje i šeme finansiranja koje država ili drugi daju na raspolaganje kako bi se obezbijedilo “pravno zastupanje” svim ugroženim grupama u kontaktu sa pravosudnim sistemom, bilo da je riječ o optuženicima, žrtvama/preživjelim ili svjedocima, kako bi se osigurala njihova učinkovita pravna zaštita.

Pravosuđe naklonjeno djeci

Pristup cjelokupnog sektora koji ima za cilj unapređenje svih politika i praksi pravosudnog sistema prema djeci. To uključuje: zakonodavstvo, norme, standarde, smjernice, politike, procedure, mehanizme, klauzule, institucije i tijela koja se posebno primjenjuju na djecu koja na bilo koji način dolaze u kontakt sa krivičnim, građanskim ili upravnim pravosudnim sistemom, bilo kao žrtve/preživjeli, svjedoci ili kao djeca u sukobu sa zakonom.

Pravosuđe za djecu

Ovaj termin odnosi se na politike i programe čiji je cilj osigurati da pravosudni sistem djeci pruža bolje usluge i bolje ih štiti, a sve kroz punu primjenu međunarodnih normi i standarda za svu djecu koja dođu u kontakt sa pravosudnim sistemom, bilo kao žrtve/preživjeli, bilo kao svjedoci i navodni počinitelji, ili iz nekih drugih razloga koji zahtijevaju pravosudnu intervenciju. Na primjer, u pogledu skrbi za djecu, stavljanja pod nadzor ili zaštitu. Zakonska regulativa, norme, standardi, smjernice, politike, procedure, mehanizmi, odredbe, institucije i tijela koji se posebno primjenjuju na djecu u sukobu sa zakonom koja podliježu krivičnoj odgovornosti. Ovi aspekti mogu ali ne moraju biti uokvireni unutar posebnog sistema za djecu.

Prekršaj

Djelo kažnjivo po zakonu datog pravnog sistema.

Presuda

Konačna odluka, bez ikakvog prava žalbe, koju donosi nadležni organ u predmetu koji se vodi protiv djeteta i kojom se određuje da se dijete podvrgava određenim mjerama. (Vidi, također, “sudska odluka”).

Preusmjeravanje

Preusmjeravanje djece u sukobu sa zakonom od sudskog postupka, kroz razvoj i primjenu procedura ili programa koji omogućavaju mnogima – a moguće i većini djece – da izbjegnu negativne efekte formalnog sudskog postupka. Pod uslovom da se u potpunosti poštuju ljudska prava i pravna jamstva. Preusmjeravanje se može pokrenuti u svakom trenutku od momenta hapšenja (prije zatvaranja) do rasprave o konačnoj sudskoj odluci (uključujući pritvor prije suđenja).

Princip oportuniteta

U skladu sa principom legaliteta krivičnog gonjenja tužilac je dužan da preduzme krivično gonjenje ako postoje dokazi da je učinjeno krivično djelo, osim ako zakonom nije drugačije propisano. Izuzetak od ovog principa je načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u postupku prema maloljetnicima koje tužiocu za maloljetnike daje pravo da ne preduzme krivično gonjenje iako su ispunjeni stvarni i pravni razlozi za gonjenje. Prema ovom načelu, tužilac prvo cijeni postojanje stvarnih i pravnih razloga za pokretanje postupka pa tek onda cjelishodnost krivičnog gonjenja. Princip oportuniteta ne daje pravo tužiocu da proizvoljno odlučuje da li će preduzeti krivično gonjenje.

Pritvor

Set principa za zaštitu svih osoba u bilo kojem obliku pritvora ili zatvora (1988.) definira pritvaranje na sljedeći način:

- “pritvorena osoba” znači svaka osoba lišena slobode, osim ako nije osuđena zbog prijestupa;
- “pritvor” znači stanje pritvorene osobe kako je prethodno definisano.

Termin se obično odnosi samo na pritvaranje prije suđenja. Međutim, u nekim državama taj termin se više koristi kao sinonim za lišavanje slobode. U slučaju djece, pritvor uvijek treba biti krajnja mjera i trajati najkraći vremenski period, prema članu 37 b) Konvencije o pravima djeteta. (Vidi “krajnja mjera”).

Pritvor prije suđenja

Period za vrijeme kojeg je dijete lišeno slobode, a koji počinje od trenutka kada je okrivljeno i traje do momenta kada mu se izrekne kazna. Takvom lišavanju slobode se mora pribjegavati samo kao krajnjoj mjeri, mora biti najmanje restriktivno u okolnostima i mora ga narediti nadležni organ.

Pritvorske ustanove

Uključuju policijske stanice/policijske ćelije, ustanove za pritvor maloljetnika, institucije za rehabilitaciju/obrazovanje maloljetnika, zatvor (zatvorska institucija u koju su smješteni i odrasli i djeca, čak i ako su odvojeni jedni od drugih).

Proporcionalno

Održavanje pravednog, ispravnog, uravnoteženog i uporednog odnosa. U pravosuđu se ovo obično koristi kada se govori o odnosu između krivičnog djela i odgovora na to krivično djelo – drugim riječima, osigurati da je odgovor razuman, a ne pretjerana ili nedovoljna reakcija. Prema Konvenciji o pravima djeteta (Član 40.4): “Niz odluka, kao što su naredbe o brizi, vođenju i nadzoru, zatim savjetovanje, uslovno puštanje na slobodu, hraniteljstvo, programi obrazovanja i obuke, i druge alternative institucionalnom zbrinjavanju trebaju biti na raspolaganju kako bi se osiguralo da se sa djecom postupa na način koji odgovara njihovoj

dobrobiti i koji je proporcionalan i njihovim okolnostima i krivičnom djelu.”
Prema Pekinškim pravilima (Pravilo 17.1(a)): “Poduzeta reakcija uvijek je proporcionalna ne samo okolnostima i težini prekršaja, već i okolnostima i potrebama maloljetnika kao i potrebama društva”.

Psihološko nasilje (*nad djetetom*)

Psihološko nasilje nad djetetom obuhvata destruktivna ponašanja odraslih prema djeci na način da se ona ugrožavaju, zapostavljaju, potcjenjuju, vrijeđaju ili da se verbalno napada njihova ličnost. Oblici psihološkog zlostavljanja su: uskraćivanje roditeljske ljubavi i emocionalne podrške, odbacivanje u formi ravnodušnosti i odsustva pažnje, odbacivanje putem vike, pripisivanje krivice djetetu za probleme, prenošenje negativnih poruka kojima se vrijeđa dostojanstvo djeteta i sl. Emocionalno nasilje ostavlja najviše traga na žrtvi nasilja. Ako je dugotrajnije, ono je destruktivnije od tjelesnog nasilja jer ostavlja višestruke posljedice na ličnost djeteta.

Recidivizam

Ponavljanje prekršaja u okviru određenog vremenskog perioda. Recidivizam je ključni indikator u procjeni nivoa “uspjeha” preusmjeravanja i alternativnih mjera u poređenju sa pritvorom, kao i prilikom procjene uspjeha ili promašaja programa rehabilitacije u zatvorima.

(Re)integracija

(Ponovno) uspostavljanje mjesta u društvu za djecu koja su bila u sukobu sa zakonom, i to tako da se osjećaju dijelom zajednice i prihvaćeni od iste. To uključuje proces socijalne, ekonomske i političke reintegracije. Na primjer: putem ponovnog uspostavljanja porodičnih odnosa, odnosa sa vršnjacima i zajednicom, kao i kroz učešće u edukativnim, radnim, kulturnim i aktivnostima koje se provode u slobodno vrijeme te procesima odlučivanja.

Regresivno ponašanje

Predstavlja vraćanje na oblike ponašanja koji su bili karakteristični za ranije periode razvoja i života. Naprimjer: sisanje palca kod sedmogodišnjeg djeteta koje ukazuje na vrijeme ranog djetinjstva ili nastojanje dvanaestogodišnjeg djeteta da plačem dobije ono što želi a što je svakako bilo karakteristično za raniji period kada je plačem dobivao ono što želi.

Rehabilitacija

Vraćanje osobe u dobro zdravstveno stanje ili konstruktivno mjestu u društvu, često putem terapije i edukacije. Termin “reintegracija” se, općenito, radije koristi nego “rehabilitacija”, jer se za ovaj drugi smatra da odvlači pažnju od vanjskih faktora i odgovornosti koje dovode dijete u sukob sa zakonom. Član 40 Konvencije o pravima djeteta utvrđuje da svako dijete u sukobu sa zakonom ima

pravo da se s njim/njom postupa na način koji u obzir uzima poželjnost promoviranja djetetove reintegracije i preuzimanja konstruktivne uloge u društvu. (Vidi “reintegracija”).

Restorativna pravda

Osnovni principi UN-a o korištenju programa restorativne pravde u krivičnim postupcima definiraju je kao pristup u kojem žrtva/preživjeli i počinitelj krivičnog djela, a u nekim slučajevima i osobe pogođene tim krivičnim djelom, “učestvuju aktivno i zajednički u rješavanju stvari prouzrokovanih krivičnim djelom, obično uz pomoć osobe zadužene za pomaganje u takvim slučajevima.” Međutim, ponekad može biti korisnija šira definicija, na primjer: restorativna pravda je način na koji se reagira na kriminalno ponašanje koje naglašava popravak štete nastale počinjenjem krivičnog djela i “ponovnog uspostavljanja” sklada, koliko god je to više moguće, između počinitelja, žrtve/preživjelog i društva. To, uglavnom, uključuje neke obilke medijacije i rješavanja sukoba i često rezultira izvinjenjem, popravkom, kompenzacijom i radom u zajednici. Nasuprot “retributivne pravde” koja se fokusira na kažnjavanje počinioca kroz dvosmjerni odnos (počinilac i država), “restorativna pravda” se bavi štetom, potrebama i obavezama kroz tro-smjerni odnos (počinitelj, žrtva/preživjeli i društvo). Restorativna pravda čini počinitelja odgovornim za popravak štete uzrokovane krivičnim djelom, daje počinitelju priliku da dokaže svoje pozitivne kapacitete i kvalitete, bavi se osjećajem krivnje na pozitivan način i uključuje druge koji imaju ulogu u rješavanju sukoba, uključujući žrtve/preživjele, roditelje, članove šire porodice, škole i vršnjake.

Retributivna pravda

Forma pravde koja tvrdi je legitiman moralni odgovor na krivično djelo proporcionalno kažnjavanje, bez obzira na to da li to ima pozitivne socijalne posljedice.

Rezidencijalni program

Program u kojem djeca žive u smještaju kojeg osigurava sam program. Rezidencijalni program nema sigurnosne ograde niti sigurnosnu opremu koja se obično povezuje sa vaspitno-popravnim ili pritvorskim ustanovama. Rezidencijalni program, na primjer, može biti smješten u preuređenu stambenu zgradu ili porodičnu kuću. Ako dijete ne može otići svojevrijedno, onda se to smatra lišavanjem slobode.

Seksualno nasilje (*nad djetetom*)

Seksualno nasilje nad djecom predstavlja niz aktivnosti od zajedničkog gledanja pornografskih časopisa i filmova, posmatranje odraslih pri masturbaciji, spolno obojenoj igri, dodirivanje te oralnog, analnog i genitalnog odnosa. Kod seksualnog nasilja nad djetetom odrasla osoba koristi dijete za zadovoljavanje svojih seksualnih potreba. Dijete u toku seksualno nasilnog odnosa može biti aktivno i pasivno. Najčešće djeca u početku o svemu šute te često nisu svjesna šta im

se, ustvari, dešava. Često se dešava da ih nasilnik podmićuje ili obavezuje pa i zastrašuje čuvanjem “tajne” kako ne bi nikome o tome govorila. Za dijete su zastrašujući i zbunjujući aspekti seksualnog nasilja tajnovitost i saučesništvo. Razlikujemo seksualno nasilje bez kontakta i seksualno nasilje s kontaktom.

Separacijski strah

Strah djeteta od odvajanja od neke osobe koja je za dijete od vitalnog značaja. Po Frojdu, jedan od prvih i najstarijih strahova jeste strah od odvajanja od majke. Za odojče kao i za malo dijete ostati bez majke koja štiti, hrani, miluje, ravno je potpunom uništenju, pa je zato strah od odvajanja tako snažan.

Sindrom pretučenog djeteta (eng. Battered Child Syndrome)

Ova pojava detektira se kada je na djetetu primijećeno niz ozljeda koje je doživjelo i one se prepoznaju na osnovu sljedećih tragova: modrica koje su najraniji i najvidljiviji znak, i imaju oblik šake, prstiju ili predmeta (pojas, kaiš); opekotina, koje mogu biti nanesene grijalicom, cigaretom ili drugim vrućim predmetima; tamnih očiju i podočnjaka kod djeteta; znakova ljudskih ugriza; znakova udaraca kajišem; znakova gušenja oko vrata, znakova ozljede unutrašnjih organa, znakova krvarenja u pozadini oka. Posebno se može istaći tzv. shaken-baby syndrome -tresenje djeteta kod neutješnog, neprekidnog plača gdje za posljedicu imamo djetetov oštećen mozak i krvne žile. Na sindrom pretučenog djeteta treba uvijek sumnjati kad primijećene ozljede kod djeteta ukazuju na mogućnost namjernog nanošenja ili pak sumnjamo da nisu nastale slučajno. Sumnju može izazvati neuvjerljivo objašnjenje roditelja ili staratelja, ponavljanje ozljeda te izostanak hitnog odvođenja djeteta ljekaru, npr. primjećivanje starih povreda koje nisu medicinski tretirane.

Sistem krivičnog pravosuđa

Zakoni, procedure, djelatnici, organi i institucije koji se primjenjuju na svjedoke i žrtve/preživjele, optužene, ili za koje je (formalno) potvrđeno da su počinile krivični prekršaj (bez obzira da li su djeca ili odrasle osobe).

Socijalna anamneza

Nalaz i mišljenje organa starateljstva koji sadrži podatke o identitetu i ličnosti maloljetnika, analizi prikupljenih podataka, podatke o porodici, socijalnu dijagnozu i prognozu, kao i prijedlog mjera koje treba preduzeti. Podaci o ličnosti maloljetnika odnose se na njegov identitet, duševnu razvijenost, lična svojstva i sklonosti, zdravstveno stanje, njegov dosadašnji život s akcentom na događaje koji su u uzročnoj vezi sa sadašnjim ponašanjem, eventualne promjene sredine, tok školovanja, školski uspjeh, odnos prema drugovima i vršnjacima. Podaci o porodici obuhvataju podatke o roditeljima, bračnim, porodičnim i roditeljskim odnosima, procesu vaspitanja, ekonomskom statusu porodice, eventualnim sociopatološkim pojavama u porodici i recidivizmu.

Sudska odluka

Odluka donesena u vezi sa djetetovim predmetom. Primjeri uključuju, ali nisu ograničeni na, sudiju suda za maloljetnike/djecu koji odlučuje o odbacivanju slučaja, ili o naredbi djetetu da učestvuje u programu liječenja ovisnosti o narkoticima, ili o obavljanju rada u zajednici. Termin “sudska odluka” pokriva široku lepezu mogućnosti. To nije sinonim terminu “kazna” jer “sudska odluka” uključuje i odbacivanje slučaja, dok “kazna” uvijek uključuje primjenu određenih mjera.

Vođenje slučaja (eng. Case Management)

“Vođenje slučaja” od 70-ih godina XX stoljeća postaje sve značajnije u anglosaksonskim zemljama kao odgovor na visoko složene, ali fragmentirane, duplicirajuće i nekoordinirane usluge koje se pružaju pojedinom korisniku. To je pristup koji osigurava da korisnik koji ima složene, višestruke probleme i ograničenja dobije sve potrebne usluge na vremenski usklađen i primjeren način. Odnosi se na postupak planiranja i praćenja usluga koje različite službe i institucije pružaju korisniku. U pravilu, jedna služba ili institucija preuzima primarnu nadležnost za korisnika i određuje voditelja slučaja koji koordinira usluge i zastupa korisnika. Koncept *case management* odnosno “vođenja slučaja” se prvo pojavio u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) kao način koordiniranja raznolikih usluga (javnog i privatnog sektora) namijenjenih raznolikoj populaciji. U SAD-u vođenje slučajeva nikad nije imalo za cilj razvoj koherentne i složene nacionalne socijalne politike, već se razvilo kao odgovor na intenzivne potrebe za pomoći relativno malog dijela populacije. Ovaj pristup vrlo često je neophodan kako bi se kvalitetno pružila usluga zaštite djeteta žrtve nasilja.

Vršnjačko nasilje (eng. Bullying)

Vršnjačko nasilje je pojava da jedno ili više djece uzastopno i namjerno uznemirava verbalno, fizički, psihički, emocionalno ili čak fizički napada ili ozljeđuje drugo dijete koje se ne može odbraniti. Kod vršnjačkog nasilja razlikujemo direktno nasilje koje podrazumijeva otvorene napade na dijete uključujući ruganje, ponižavanje, naređivanje, kritiziranje, prozivanje, naguravanje, prijetnje, iznudivanje, zahtjev za podređenošću i davanje podrugljivih imena. Indirektno vršnjačko nasilje koje je teže uočljivo (kojem su sklonije djevojčice) ispoljava se kroz oblik društvene izolacije, namjernim isključivanjem iz grupe i grupnih igara kao i ogovaranjem. Vršnjačko nasilje se najčešće događa u školskim WC-ima, hodnicima i ostalim prostorijama izvan kontrole nastavnika i drugih odraslih osoba. Za djecu koja su žrtve vršnjačkog nasilja svaki dolazak u školu predstavlja opasnost s kojom se ne mogu i ne umiju izboriti te može da dobije opasne dimenzije, može da prouzrokuje veliku patnju kao i negativne psihološke posljedice. Vlastita slika o sebi kod te djece je narušena jer biti žrtva nije samo bolno i ponižavajuće. Stalna zabrinutost, strah i osjećaj bespomoćnosti i poniženja ugrožavaju

dijete te mogu imati trajno loše posljedice. Kod djece koja su dugo bila izložena vršnjačkom nasilju postoji visok stepen rizika da će kada odrastu i sami biti loše prilagođene osobe.

Zakonito postupanje (“propisani zakonski postupak”)

Označava jedan set garancija za pošteno i nepristrasno suđenje na sudu, obično uključujući – ali se nikako ne ograničavajući samo na to – pravo optuženog da razumije navode optužnice, uloži prigovor na hapšenje i pritvor (ako je potrebno), da ga se smatra nevinim sve dok se ne dokaže krivica, da ga se upozna sa dokazima protiv njega te da ospori te dokaze, da bude zastupan i da ima pristup sudskoj kontroli odluke.

Zanemarivanje (djeteta)

Zanemarivanje djeteta predstavlja pasivnost, propuste i nedostatak brige usljed koje dolazi do nezadovoljavanja osnovnih djetetovih potreba u pogledu odgovarajuće hrane, odjeće, brige, školovanja i medicinskog tretmana. Razlikuje se nekoliko oblika zanemarivanja koje zavisi od dobi i razvojnih potreba djeteta. Tjelesno zanemarivanje podrazumijeva propuštanje roditelja da zaštiti djeteta od opasnosti kao i izostajanje zadovoljavanja osnovnih tjelesnih potreba uključujući smještaj, hranu i odjeću. Zdravstveno zanemarivanje je propuštanje roditelja ili staratelja da djetetu osigura neophodan medicinski tretman (vakcinacija, lijekovi, neophodan operativni zahvat itd.). Emocionalno zanemarivanje ogleda se kroz emocionalnu nedostupnost roditelja, te izostajanje interesa za osjećanja djeteta. Također kod emocionalnog zanemarivanja imamo neprihvatanje i/ili odbacivanje djeteta, roditeljsku hladnoću, izoliranje djeteta od vršnjaka i nebrige za napredovanje. Emocionalno zanemarivanje određuje se kao nesposobnost da se uspostave pozitivne emocionalne veze s djetetom, odnosno nesposobnost da se primijete potrebe djeteta.

Zatvorska kazna

Sudska odluka koja uključuje lišavanje slobode.

Žalbeni mehanizam

Svaki sistem koji omogućava djetetu (u sukobu sa zakonom) da bilo koji aspekt postupanja s njim, uključujući povredu njegovih prava, stavi na znanje organu koji je nadležan za mjesto pritvaranja, ili bilo kojem drugom službenom tijelu osnovanom u tu svrhu.

13 BIBLIOGRAFIJA

- Berger, L., Slack, K., Waldfogel, J., Bruch, S. (2010), Caseworker-Perceived Caregiver Substance Abuse and Child Protective Services Outcomes, Child Maltreatment, August 2010; vol. 15, 3: pp. 199-210.
- Budimlić, M., Datzer, D. i Muratbegović, E. i sur (2010). Izvršenje alternativnih mjera za maloljetnike: pravni, institucionalni i praktični problemi, Sarajevo: Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, Sarajevo.
- Buljan- Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003), Zlostavljanje i zanemarivanje djece, Marko M usluge d.o.o. Zagreb.
- Cigler, S. (1992), "Načelo legaliteta i oportuniteta krivičnog gonjenja" (magistarski rad), Pravni fakultet, Novi Sad.
- Chan, K. (2012), Evaluating the Risk of Child Abuse: The Child Abuse Risk Assessment Scale (CARAS), Journal of Interpersonal Violence, March 2012; vol. 27, 5: pp. 951-973.
- DeKeseredy W. S. i Perry B. (2006). Advancing Critical Criminology: Theory and Application, 20:1-4.
- Jones, L., Cross, T., Walsh, W., Simone, M. (2005), Criminal Investigations of Child Abuse: The Research Behind "Best Practices" Trauma, Violence, & Abuse, July 2005; vol. 6, 3: pp. 254-268.
- Lazin, Đ. (2008) Pravni fakultet u Beogradu, "Princip oportuniteta u pokretanju krivičnog postupka prema maloljetnicima", Međunarodni naučni skup "Krivičnopravna pitanja maloljetničke delikvencije", Beograd.
- Levi, B., Crowell, K. (2011), Child Abuse Experts Disagree About the Threshold for Mandated Reporting, Clinical Pediatrics, April 2011; vol. 50, 4: pp. 321-329.
- Muratbegović, E. (2014), Analiza usklađenosti zakonodavstva o maloljetničkom prestupništvu u Bosni i Hercegovini sa međunarodnim standardima (primjena alternativnih mjera u okviru postojećeg zakonskog okvira o maloljetnicima u odnosu na međunarodne standarde i praksu), Save the Children International Sarajevo.
- Muratbegovic, E. (2011), Aplikacija alternativnih mjera za maloljetnike, Centar za istraživanje politika suprotstavljanju kriminalitetu (CPRC) - Sarajevo.
- Roj, N, & Wong, M. (2004) "Maloljetničko pravosuđe, savremeni koncepti rada sa djecom u sukobu sa zakonom" Save the Children UK.

- Uredba o primjeni odgojnih preporuka prema maloljetnicima, (Službene novine Federacije BiH, 11/15)
- Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH (Službene novine Federacije BiH, 07/14)
- “Zbirka odabranih preporuka Savjeta Evrope”, Savjet Evrope, Beograd, 2004. god., str.9-20.

PRILOZI

Prilog 1: Poziv maloljetniku

Broj:

Datum:

Ime i prezime i adresa maloljetnikovih roditelja	
---	--

Poštovani,

Kantonarno tužilaštvo _____ je donijelo odluku o provođenju postupka posredovanja radi primjene odgojne preporuke (naziv vasp. preporuke), obzirom da ste prema podacima iz spisa Tužilaštva dali pisanu saglasnost za njenu primjenu.

Posrednik organa starateljstva u postupku izvršavanja ove obaveze ovlašten je obaviti s Vama i Vašim djetetom razgovor i nadzirati izvršenje dogovorenih obaveza.

Molimo Vas da se dana _____ u _____ sati zajedno sa Vašim sinom/kćerkom javite u Centar za socijalni rad, soba broj _____, stručnom radniku _____.

Ukoliko ste toga dana spriječeni molimo da nas o tome obavijestite na broj _____, kako bismo dogovorili vrijeme koje Vama odgovara.

Molimo Vas da prije nego dođete na zakazani razgovor pročitate letak koji smo Vam poslali uz poziv i na taj se način ukratko upoznate sa postupkom posredovanja u primjeni odgojne preporuke, te mogućnostima koje Vam u tom postupku stoje na raspolaganju.

S poštovanjem!

Stručni radnik: _____ Direktor: _____

Prilog 2: Poziv oštećenom

Broj:

Datum:

Ime i prezime oštećenog	

Poštovani,

Kantonalno tužilaštvo _____ je donijelo odluku o provođenju postupka posredovanja radi primjene odgojne preporuke (naziv vasp. preporuke) prema mljt. (ime i prezime), obzirom da ste prema podacima iz spisa Tužilaštva dali pisanu saglasnost za njenu primjenu.

Posrednik u postupku izvršavanja ove obaveze ovlašten je na osnovu navedenog zakonskog propisa obaviti s Vama razgovor i nadzirati izvršenje dogovorenih obaveza.

Molimo Vas da se dana _____ u _____ sati javite u Centar za socijalni rad, soba broj _____, stručnom radniku _____.

Ukoliko ste toga dana spriječeni molimo da nas o tome obavijestite na broj telefona _____, kako bismo dogovorili vrijeme koje Vama odgovara.

Molimo Vas da prije nego dođete na zakazani razgovor pročitate letak koji smo Vam poslali uz poziv i na taj se način ukratko upoznate sa postupkom provođenja izrečene odgojne preporuke, te mogućnostima koje Vam u tom postupku stoje na raspolaganju.

S poštovanjem!

Stručni radnik: _____ Direktor: _____

Prilog 3: Sporazum o ličnom izvinjenju oštećenom

SPORAZUM O LIČNOM IZVINJENJU OŠTEĆENOM

Maloljetnik:

Primjer:

(U ovom trenutku ne mogu pronaći prave riječi kojima bih izrazio svoje kajanje, jer mi je neprijatno što sam to uradio vama. Žao mi je što se desila ta krađa, odnosno žao mi je što se desio taj događaj. Ovim putem vam se izvinjavam i nadam se da će biti manje neprijatnosti između nas. Pružam vam ruku pomirenja i potrudicu se da se u budućnosti ne ponovi ništa slično.)

Oštećeni:

Primjer:

(Prihvatamo tvoje izvinjenje, želimo ti sve najbolje u životu, te se nadamo da se nešto slično neće više ponoviti.)

Oštećeni:

Maloljetnik:

Posrednik:

Roditelji:

Prilog 4: Sporazum o naknadi štete oštećenom

U skladu sa članom 22. Uredbe o primjeni odgojnih preporuka prema maloljetnicima ("Službene novine Federacije BiH" broj:11/15) i člana 24. Zakona o postupku medijacije ("Službeni glasnik BiH" broj: 37/04) stranke

Oštećena osoba: _____

Maloljetnik : _____

sklopili su dana _____, u _____, sljedeći

SPORAZUM O NAKNADI ŠTETE OŠTEĆENOM

Maloljetnik (ime i prezime), zastupan po ocu/majci _____, obavezuju se isplatiti oštećenom (ime i prezime) na ruke iznos od _____ KM na ime naknade materijalne štete nastale krivičnim djelom, a prema odštetnom zahtjevu (ime i prezime oštećenog), od _____ godine.

Oštećeni (ime i prezime) izjavljuje da će ovom isplatom od ukupno _____ KM biti u potpunosti izmirena šteta koju je pretrpio dana _____ godine i odriče se bilo kakvih daljih potraživanja po drugom osnovu, a u vezi spornog događaja.

U skladu sa članom 25. Zakona o postupku medijacije ovaj sporazum ima snagu izvršne isprave.

Ovaj sporazum je sačinjen u pet istovjetnih primjeraka, od kojih svaka strana potpisnika Sporazuma zadržava po jedan, dok se preostali dostavlja Okružnom tužilaštvu _____.

oštećeni

maloljetnik

roditelj

posrednik

Prilog 5: Izvršenje sporazuma o naknadi štete oštećenom

IZVRŠENJE SPORAZUMA O NAKNADI ŠTETE OŠTEĆENOM

Dana _____ u _____ sati u prostorijama _____, mlljt.(ime i prezime), uz prisustvo oca (ime) isplatio je dogovoreni iznos u visini od _____ KM na ruke oštećenog (ime i prezime) čime je u cjelosti nadoknađena materijalna šteta nastala spornim krivičnim djelom.

oštećeni

maloljetnik

roditelj

Prilog 6:

Obrazac broj 1

Član 8 stav (2)

Bosna i Hercegovina

Federacija Bosne i Hercegovine

(Naziv kantona)

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

UPRAVA POLICIJE

POLIJSKA UPRAVA

Broj: _____

Dana: _____

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD

PREDMET: Zahtjev za dostavljanje socijalne anamneze, traži se:

Na osnovu člana 87. stav 2. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupl ("Službene novine Federacije BiH", broj 7/14), potrebno je da nam dostavite socijalnu anamnezu za maloljetni _____ (ime i prezime) i ostale podatke, kako bismo prema tom licu u skladu sa navedeni zakonom poduzeli određene mjere i radnje.

OVLAŠTENO SLUŽBENO LICE

(ime i prezime)

Prilog 7:

Bosna i Hercegovina Federacija Bosne i Hercegovine (Naziv kantona) MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UPRAVA POLICIJE POLICIJSKA UPRAVA Broj: _____ Dana: _____ KANTONALNO TUŽILAŠTVO PREDMET: Prijedlog za izricanje mjere policijsko upozorenje, t r a ž i s e- Na osnovu člana 88. stav 4. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku predlažemo da se maloljetniku _____ (ime i prezime) izrekne mje policijsko upozorenje s obzirom na to da su ispunjeni uvjeti iz člana 23. stav 2. navedenog zakona. Obrazloženje: _____ _____ _____ _____	Obrazac broj 2 Član 10. stav (1)
OVLAŠTENO SLUŽBENO LICE _____ (ime i prezime)	

Prilog 9:

Obrazac broj 4 Član 11. stav (5)
Bosna i Hercegovina Federacija Bosne i Hercegovine _____ (Naziv kantona) MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UPRAVA POLICIJE POLICIJSKA UPRAVA
Broj: _____ Dana: _____
PREDMET: Odluka o izricanju mjere policijsko upozorenje, d o s t a v l j a s e. -
Na osnovu člana 23. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, a nakon š su ispunjeni uvjeti iz člana 88. istog zakona i po pribavljenom odobrenju tužioca i s obzirom na to da djelo ni dovelo do težih posljedica, opasnosti ili veće materijalne štete maloljetniku: _____ _____ (ime i prezime), rođen/a _____ (datum i mjesto rođenja) zb učinjenog krivičnog djela iz člana _____ izriče se mjera policijsko upozorenje.
<i>Ovom mjerom je maloljetniku _____ ukazano na neprihvatljivost i štetnost njegovog ponašanja, kao i na posljedice koje mogu proizaći iz takvog ponašanja te mogućnost vođenja krivičnog postupka i izricanja krivične sankcije u slučaju ponavljanja krivičnog djela.</i>
OVLAŠTENI SLUŽBENO LICE _____ <i>(ime i prezime)</i>

Prilog 10:

Bosna i Hercegovina Federacija Bosne i Hercegovine _____ (Naziv kantona) MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA UPRAVA POLICIJE POLICIJSKA UPRAVA Broj: _____ Dana: _____ KANTONALNO TUŽILAŠTVO CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BRANITELJ RODITELJ MALOLJETNIKA PREDMET: Obavještenje o izrečenoj mjeri policijsko upozorenje, dostavlja se:- Na osnovu člana 88 stav 7. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku maloljetniku _____ (ime i prezime) izrečena je mjera policijsko upozorenje. Obrazloženje: _____ _____ _____ _____	Obrazac broj 5 Član 11. stav (6)
OVLAŠTENO SLUŽBENO LICE _____ (ime i prezime)	

Prilog 11:

Naziv Ustanove ili institucije koja provodi program

Primjer: Izvještaj

Broj dosijea mldb.:

Datum:

Izvještaj stručnog tima o izvršenju odgojne/vaspitne mjere za mldb. N.N.**1. Podaci o mldb.:**

Ime i prezime	
JMBG:	
Imena roditelja ili staratelja	
Datum rođenja	
Mjesto rođenja	
Adresa stanovanja	
Telefon	
Nadležna Služba socijalne zaštite	Služba socijalne zaštite_____
Rješenje Općinskog suda	Broj i datum pravosnažnog sudskog rješenja_____
Krivično djelo	
Oblik/vrsta odgojne mjere	
Početak izvršenja mjere	

2. Podaci o izrečenoj vaspitnoj mjeri:

Znači osnovni podatci u smislu broja sudskog rješenja, perioda na koji se maloljetnik upućuje. Da li je mjera započela kada je i određeno ili je bilo određenih poteškoća. Kada i s kim se maloljetnik odazvao na izvršenje mjere. Da li je maloljetnik priveden od strane sudske policije. U kome periodu se mjera izvršavala. Da li je ista bila usklađena sa školskim obavezama .

3. Interpretacija rezultata izvršene vaspitne mjere:

U ovom dijelu se navodi kakvo je ponašanje maloljetnika bilo za vrijeme izvršenja mjere da li je isti poštovao pravila kućnog reda ili ne, da li se program izvršenja mjere u potpunosti realizovao ili se ukazala potreba za mijenjanjem istog i iz kojeg razloga. U navedenoj interpretaciji se navodi i ukoliko je bila neophodna saradnja sa drugim institucijama onda se navodi koje su to institucije i u koju

svrhu, odnosno navodi se sve ono što su odgovaratelji u svojoj evidenciji zabilježili kao bitno.

Za vrijeme izvršenja mjere sa mldb. su realizovana sljedeća područja rada:

Odnos prema porodici

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja, odnosno zašto se realiziralo navedeno područje. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

Odnos prema obrazovanju

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

Ponašanje i ličnost (odnos prema KD)

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

Socijalno okruženje

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

4. Zaključak/Mišljenje/Preporuke

U ovom dijelu izvještaja se sublimira na kratak i sažet način o efektima izrečene mjere, kao i navodi da li je ista bila dostatna, da li se mldb. kaje ili ne, kakav je njegov odnos prema izrečenoj i izvršenoj mjeri i u kom pravcu bi se eventualno trebalo djelovati nakon izvršenja izrečene mjere.

Stručni tim:

Šef stručne službe _____

Pedagog: _____

Socijalni radnik: _____

Psiholog: _____

Prilog 12:

Naziv Ustanove ili institucije koja provodi program:

Primjer: IPP

Broj dosijea maloljetnice:

Datum:

**INDIVIDUALNI PLAN I PROGRAM REALIZACIJE ODGOJNE/VASPIITNE
MJERE ZA mlđb. N.N.**

1. Podaci o mlđb.

Ime i prezime	
JMBG:	
Imena roditelja ili staratelja	
Datum rođenja	
Mjesto rođenja	
Adresa stanovanja	
Telefon	
Nadležna Služba socijalne zaštite	Služba socijalne zaštite_____
Rješenje Općinskog suda	Broj i datum pravosnažnog sudskog rješenja_____
Krivično djelo	
Oblik/vrsta odgojne mjere	
IPP tretmana važi za period	
Početak izvršenja mjere	

2. Obavljena ispitivanja:

- Socijalna procjena
- Psihološka procjena
- Pedagoška procjena
- Procjena zdravstvenog stanja
- Psihijatrijska procjena
- Ostalo

☒☐☒☒☐☐**3. Cilj realizacije odgojne disciplinske mjere**

4. Zadaci i intervencije:

Zadatak 1: Stručni rad sa maloljetnikom

Intervencije:

- Kroz individualne kontakte odnosno rad stručnih zaposlenika sa maloljetnikom bit će obrađene sljedeće teme:
 - Utvrđivanje stavova prema obrazovanju i radu
 - Komunikacija i modeli učenja u porodici
 - Uloga porodice u interakciji sa širim soc. okruženjem
 - Rad i zadovoljavanje potreba
 - Uloga slobodnog vremena u procesu obrazovanja
 - Agresivnost i samokontrola
 - Uticaj moralnih vrijednosti na izbor oblika ponašanja
 - Uticaj vršnjaka pri izboru oblika ponašanja
 - Nenasilno rješavanje konflikta
 - Odnos prema disciplini i autoritetu
 - Posljedice društveno neprihvatljivog ponašanja
 - Profesionalno savjetovanje
 - Socijalne i komunikacijske prilike u porodici
 - Socijalna interakcija i internalizacija
 - Obaveze i odgovornosti u porodici
 - Emocije
 - Odnos krivične sankcije i krivičnog djela
 - Odnos prema legalno stečenim materijalnim dobrima
 - Socijalne potrebe

Zadatak 2: Saradnja sa roditeljima

- Kontakti stručnih saradnika i odgajatelja sa roditeljima maloljetnice odvijat će se po potrebi.

Zadatak 3: Pripreme za otpust maloljetnika

- Izlazni intervju, završni razgovor (prema Operativnom planu rada sa maloljetnikom)

5. Operativni plan rada sa mldb. N.N.

No	Tema/aktivnost	Realizator	Datum	Termin
1.	Upoznavanje / uvodni razgovor Radnookupaciona / aktivnost			
2.	Socijalne i komunikacijske prilike u porodici Radno-okupaciona aktivnost			

3.	Emocije Sportska aktivnost			
4.	Odnos prema roditeljskom autoritetu Edukativna aktivnost			
5.	Agresivnost i samokontrola Radno-okupaciona aktivnost			
6.	Modeli učenja u porodici Radno-okupaciona			
7.	Obaveze i odgovornosti u porodici Radno-okupaciona			
8.	Uloga porodice u interakciji sa širim soc. okruženjem Edukativna aktivnost			
9.	Socijalne potrebe Radno-okupaciona aktivnost			
10.	Posljedice društveno neprihvatljivog ponašanja Radno-okupaciona aktivnosti			
11.	Uloga moralnih načela u životu pojedinca Radno-okupaciona			
12.	Odnos krivičnog djela i krivične sankcije Edukativna aktivnost			
13.	Odnos prema legalno stečenim materijalnim dobrima Sportska aktivnost			
14.	Odnos prema obrazovanju i radu Radno-okupaciona aktivnost			
15.	Rad i zadovoljavanje potreba Radno-okupaciona			
16.	Uloga slobodnog vremena u procesu obrazovanja Edukativna aktivnost			
17.	Permanentno obrazovanje i obrazovne potrebe Radno-okupaciona			
18.	Profesionalno savjetovanje Radno-okupaciona			
19.	Uloga vršnjaka pri izboru oblika ponašanja Sportska aktivnost			
20.	Konflikti u komunikaciji Radno-okupaciona aktivnost			
21.	Nenasilno rješavanje konflikata Edukativna aktivnost			

22.	Odnos krivičnog djela i krivične sankcije Sportska aktivnost			
23.	Agresivnost i samokontrola Radno-okupaciona aktivnost			
24.	Odnos prema obrazovanju i radu Sportska aktivnost			
25.	Psihološke potrebe Radnookupaciona aktivnost			
26.	Odnos prema autoritetu i disciplini Edukativna aktivnost			
27.	Posljedice durštveno neprihvatljivog ponašanja Radno-okupaciona			
28.	Samopoštovanje / samopouzdanje Sportska aktivnost			
29.	Vršnjačka identifikacija Edukativna aktivnost			
30.	Završni razgovor / izlazni intervju Radno-okupaciona aktivnost			

6. Model spoljne saradnje

Ustanova / Institucija	Ime i prezime saradnika	Kontakt tel.
Porodica	Otac: _____ Majka: _____	
Nadležna služba socijalne zaštite	dipl. scr. _____	
Općinski sud Sarajevo	Sudija : _____	
Sportski klub	Trener: _____	

6. Komentar i reagovanje malodobne i članova porodice/staratelja na Individualni plan i program izvršenja/realizacije mjere:

roditelj/staratelj: _____

mldb.: _____

Stručni tim:

Šef stručne službe _____

Pedagog: _____

Socijalni radnik: _____

Psiholog: _____

Naziv Ustanove ili institucije koja provodi program:

Broj dosijea mldb.:

Datum:

Izvršetak stručnog tima o realizaciji Odgojne/vaspitne mjere za mldb. N.N.

1. Podaci o maloljetniku/ici:

Ime i prezime:	
JMBG:	
Imena roditelja ili staratelja:	
Datum rođenja:	
Mjesto rođenja:	
Adresa stanovanja:	
Telefon:	
Nadležna Služba socijalne zaštite:	
Upućen rješenjem Općinskog suda	
Oblik mjere:	
Plan mjere važi za period:	

2. Podaci o izrečenoj vaspitnoj mjeri:

Znači osnovni podatci u smislu broja sudskog rješenja, perioda na koji se maloljetnik upućuje. Da li je mjera započela kada je i određeno ili je bilo određenih poteškoća. Kada i s kim se maloljetnik odazvao na izvršenje mjere. Da li je maloljetnik priveden od strane sudske policije. U kome periodu se mjera izvršavala. Da li je ista bila usklađena sa školskim obavezama .

3. Interpretacija rezultata izvršene vaspitne mjere:

U ovom dijelu se navodi kakvo je ponašanje maloljetnika bilo za vrijeme izvršenja mjere da li je isti poštovao pravila kućnog reda ili ne, da li se program izvršenja mjere u potpunosti realizovao ili se ukazala potreba za mijenjanjem istog i iz kojeg razloga. U navedenoj interpretaciji se navodi i ukoliko je bila neophodna saradnja sa drugim institucijama onda se navodi koje su to institucije i u koju svrhu, odnosno navodi se sve ono što su odgovaratelji u svojoj evidenciji zabilježili kao bitno.

Za vrijeme izvršenja mjere sa mldb. su realizovana sljedeća područja rada:

Odnos prema porodici

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja, odnosno zašto se realiziralo navedeno područje. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike

su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

Odnos prema obrazovanju

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

Uzrok – posljedica

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

Socijalno okruženje

Navesti cilj rada u sklopu navedenog područja. Način na koji se realizirao rad odnosno koje metode i tehnike su korištene i na koji način se realizovao rad. Dali su postignuti određeni rezultati na osnovu postavljenog cilja. Ako jesu u kom omjeru ili ako nisu iz kojeg razloga nisu.

4. Zaključak

U ovom dijelu izvještaja se sublimira na kratak i sažet način o efektima izrečene mjere, kao i navodi da li je ista bila dostatna, da li se mlđb. kaje ili ne, kakav je njegov odnos prema izrečenoj i izvršenoj mjeri i u kom pravcu bi se eventualno trebalo djelovati nakon izvršenja izrečene mjere.

Stručni tim:

Šef stručne službe _____

Pedagog: _____

Socijalni radnik: _____

Psiholog: _____

Prilog 13:**Evaluacioni list broj 1.**

Evaluacioni list se popunjava na osnovu podataka iz službene evidencije i dokumentacije stručnih zaposlenika; prije započinjanja programa tretmana.

Odgovori na pitanja su pretstavljeni na četverostepenoj skali i to:

1. Odsutnost pojave, ponašanja, situacije (Nikad)
2. Slaba prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Rijetko)
3. Umjerena prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Ponekad)
4. Česta prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Često)

Ime i prezime korisnika	Ime i prezime stručnog zaposlenika	Broj matične evidencije korisnika	Period provođenja mjere

PRIJE POČETKA TRETMANA

1. Rizik pred isključenjem iz škole	1	2	3	4
2. Nezadovoljavajući školski uspjeh	1	2	3	4
3. Krši pravila ponašanja u nastavi	1	2	3	4
4. Neopravdano izostajanje sa nastave	1	2	3	4
5. Nemotiviranost za učenje	1	2	3	4
6. Neusvojenost navika za učenje	1	2	3	4
7. Problemi komunikacije u porodici	1	2	3	4
8. Roditelji ne kontrolišu boravak izvan porodice	1	2	3	4
9. Roditelji ne daju zaduženja (obaveze) maloljetniku	1	2	3	4
10. Popustljivost roditelja u zahtjevima prema maloljetniku	1	2	3	4
11. Roditelji ne pružaju podršku maloljetniku u odgoju i obrazovanju	1	2	3	4
12. Druženje sa vršnjacima neprihvatljiva ponašanja	1	2	3	4
13. Neplansko korištenje slobodnog vremena (nestruktuiranost)	1	2	3	4
14. Izlasci na rizična mjesta	1	2	3	4
15. Interesi neprimjereni njegovom uzrastu	1	2	3	4
16. Verbalna agresivnost	1	2	3	4
17. Nasilno rješavanje konflikata	1	2	3	4
18. Neusvojenost radnih navika	1	2	3	4
19. Neusvojenost higijenskih navika	1	2	3	4
20. Nepostojanje osjećaja kajanja zbog neprimjerenog ponašanja	1	2	3	4
21. Neprihvatanje odgovornosti za loše postupke	1	2	3	4
22. Činjenje krivičnih djela/prekršaja	1	2	3	4

Evaluacioni list broj 2.

Evaluacioni list se popunjava na osnovu podataka iz službene evidencije i dokumentacije stručnih zaposlenika; u toku provođenja programa tretmana.

Odgovori na pitanja su pretstavljeni na četverostepenoj skali i to:

1. Odsutnost pojave, ponašanja, situacije (Nikad)
2. Slaba prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Rijetko)
3. Umjerena prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Ponekad)
4. Česta prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Često)

Ime i prezime korisnika	Ime i prezime stručnog zaposlenika	Broj matične evidencije korisnika	Period provođenja mjere

U TOKU TRETMANA

1. Rizik pred isključenjem iz škole	1	2	3	4
2. Nezadovoljavajući školski uspjeh	1	2	3	4
3. Krši pravila ponašanja u nastavi	1	2	3	4
4. Neopravdano izostajanje sa nastave	1	2	3	4
5. Nemotiviranost za učenje	1	2	3	4
6. Neusvojenost navika za učenje	1	2	3	4
7. Problemi komunikacije u porodici	1	2	3	4
8. Roditelji ne kontrolišu boravak izvan porodice	1	2	3	4
9. Roditelji ne daju zaduženja (obaveze) maloljetniku	1	2	3	4
10. Popustljivost roditelja u zahtjevima prema maloljetniku	1	2	3	4
11. Roditelji ne pružaju podršku maloljetniku u odgoju i obrazovanju	1	2	3	4
12. Druženje sa vršnjacima neprihvatljiva ponašanja	1	2	3	4
13. Neplansko korištenje slobodnog vremena (nestruktuiranost)	1	2	3	4
14. Izlasci na rizična mjesta	1	2	3	4
15. Interesi neprimjereni njegovom uzrastu	1	2	3	4
16. Verbalna agresivnost	1	2	3	4
17. Nasilno rješavanje konflikata	1	2	3	4
18. Neusvojenost radnih navika	1	2	3	4
19. Neusvojenost higijenskih navika	1	2	3	4
20. Nepostojanje osjećaja kajanja zbog neprimjerenog ponašanja	1	2	3	4
21. Neprihvatanje odgovornosti za loše postupke	1	2	3	4
22. Činjenje krivičnih djela/prekršaja	1	2	3	4

Evaluacioni list broj 3.

Evaluacioni list se popunjava na osnovu podataka iz službene evidencije i dokumentacije stručnih zaposlenika; na završetku programa tretmana.

Odgovori na pitanja su pretstavljani na četverostepenoj skali i to:

1. Odsutnost pojave, ponašanja, situacije (Nikad)
2. Slaba prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Rijetko)
3. Umjerena prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Ponekad)
4. Česta prisutnost (pojave, ponašanja, situacije) (Često)

Ime i prezime korisnika	Ime i prezime stručnog zaposlenika	Broj matične evidencije korisnika	Period provođenja mjere

NA ZAVRŠETKU TRETMANA

1. Rizik pred isključenjem iz škole	1	2	3	4
2. Nezadovoljavajući školski uspjeh	1	2	3	4
3. Krši pravila ponašanja u nastavi	1	2	3	4
4. Neopravdano izostajanje sa nastave	1	2	3	4
5. Nemotiviranost za učenje	1	2	3	4
6. Neusvojenost navika za učenje	1	2	3	4
7. Problemi komunikacije u porodici	1	2	3	4
8. Roditelji ne kontrolišu boravak izvan porodice	1	2	3	4
9. Roditelji ne daju zaduženja (obaveze) maloljetniku	1	2	3	4
10. Popustljivost roditelja u zahtjevima prema maloljetniku	1	2	3	4
11. Roditelji ne pružaju podršku maloljetniku u odgoju i obrazovanju	1	2	3	4
12. Druženje sa vršnjacima neprihvatljiva ponašanja	1	2	3	4
13. Neplansko korištenje slobodnog vremena (nestruktuiranost)	1	2	3	4
14. Izlasci na rizična mjesta	1	2	3	4
15. Interesi neprimjereni njegovom uzrastu	1	2	3	4
16. Verbalna agresivnost	1	2	3	4
17. Nasilno rješavanje konflikata	1	2	3	4
18. Neusvojenost radnih navika	1	2	3	4
19. Neusvojenost higijenskih navika	1	2	3	4
20. Nepostojanje osjećaja kajanja zbog neprimjerenog ponašanja	1	2	3	4
21. Neprihvatanje odgovornosti za loše postupke	1	2	3	4
22. Činjenje krivičnih djela/prekršaja	1	2	3	4

PRATEĆI HODOGRAMI

Hodogram 1:

Policijsko upozorenje 143

Hodogram 2:

Obrazovne institucije - redovno pohađanje škole 144

Hodogram 3:

OST u provedbi mjere policijskog upozorenja i slučajevima primjene principa oportuniteta. 145

Hodogram 4:

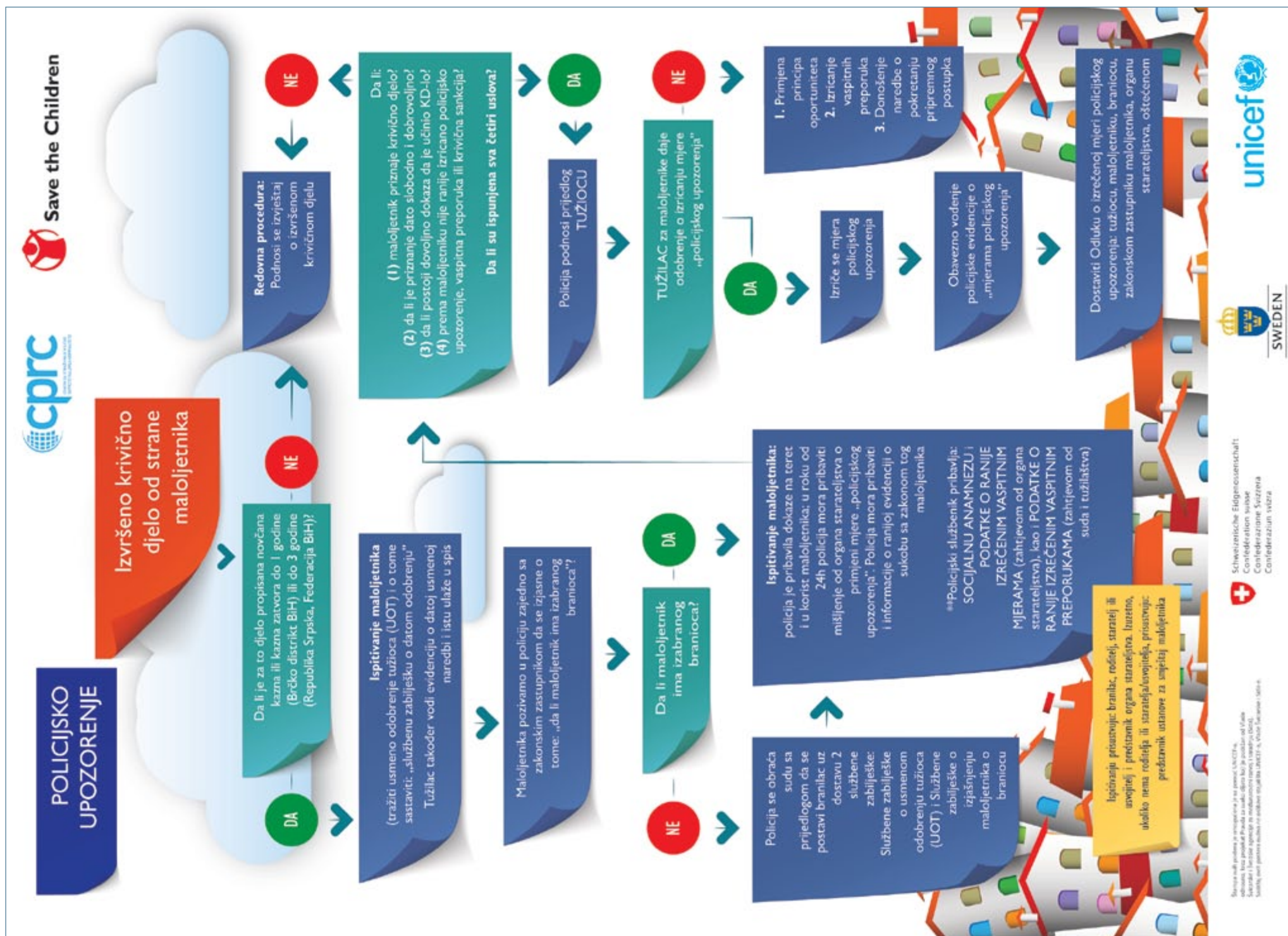
OST u slučajevima izricanja odgojnih/vaspitnih preporuka 146

Hodogram 5:

OST u slučajevima “naredbe o provođenju pripremnog postupka” i praćenju provedbi “odgojnih mjera”. 147

Hodogram 6:

OST u fazi izmjene “odluke o obustavi izvršenja”, u slučajevima izricanja “mjera bezbjednosti” i u okviru “post-penalnog prihvata” . . 148

Odgovorno stručno lice u školi (pedagog, psiholog ili socijalni radnik...) prati izvršenje vaspitne preporuke ili posebne obaveze koja predviđa REDOVNO POHAĐANJE ŠKOLE

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** redovnost prisustva nastavi od strane maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka/ vaspitna mjera (posebna obaveza) i o tome vodi posebnu dnevnu evidenciju

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** i analizira poštivanje autoriteta nastavnika i pravila škole od strane maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka/ vaspitna mjera (posebna obaveza) i sve to unosi u **MJESEČNI IZVJEŠTAJ**

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** ponašanje i vladanje maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka/ vaspitna mjera (posebna obaveza) i svoja zapažanja na sedmičnoj bazi (svakih 7 dana) unosi u **MJESEČNI IZVJEŠTAJ**

Odgovorno stručno lice u školi **PRATI** savlađavanje nastavnog gradiva maloljetnika (učenika) kome je izrečena ova vaspitna preporuka/ vaspitna mjera (posebna obaveza) i u tu svrhu razgovara sedmično sa razrednim stariješinom učenika

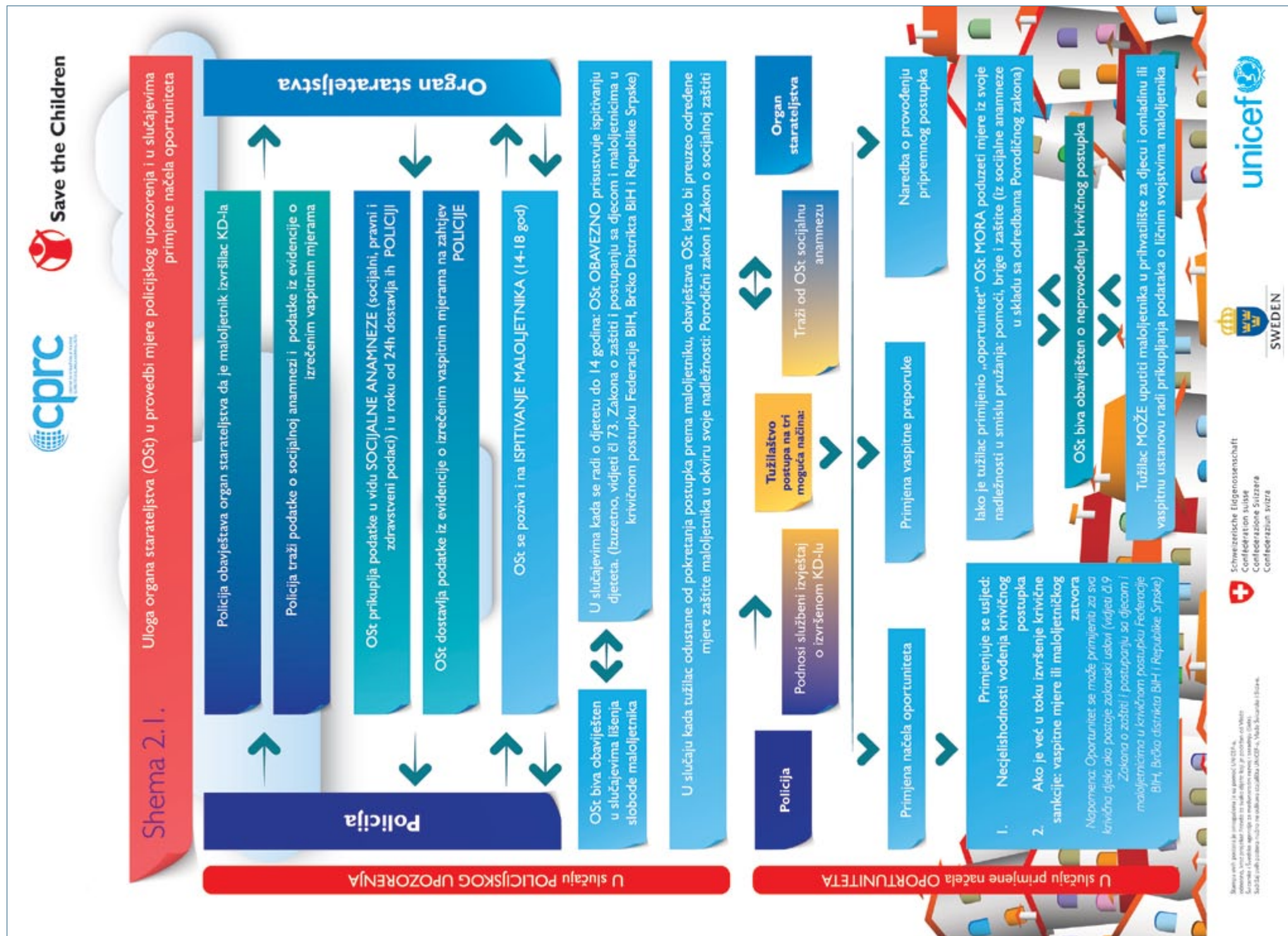
VRLO VAŽNO!

U cilju osiguranja najboljeg interesa djeteta i sprečavanja stigmatizacije djeteta za provedbu ove preporuke / mjere u školi mogu znati samo: direktor, pedagog (psiholog, socijalni radnik i sl.) i razredni starijšina

Odgovorno stručno lice u školi u kontekstu provođenja ove vaspitne preporuke / vaspitne mjere (posebne obaveze) pruža i **SAVJETODAVNE USLUGE** nadležnom organu starateljstva

Jednput mjesečno **OBAVJEŠTAVA** nadležni organ starateljstva o **PROVODENJU** ove vaspitne preporuke / vaspitne mjere (posebne obaveze) putem **STRUČNOG MIŠLJENJA** koji potpisuje direktor škole

Odgovorno stručno lice u školi ima **OBAVEZU SARADNJE SA ORGANOM STARATELJSTVA** u provođenju vaspitne preporuke/mjere (posebne obaveze) „Redovno pohađanje škole“ (d. 147 u vezi sa d. 1. Zakona o zaštiti i poskupljenju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku BiH; Zakon o zaštiti i poskupljenju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srbije i d. 148 u vezi sa d. 1. Zakona o zaštiti i poskupljenju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije BiH)

Uloga organa starateljstva u slučajevima izricanja „vaspitnih preporuka“

Shema 2.3.

Uloga organa starateljstva (Ost) u slučajevima „Naredbe o pokretanju pripremnog postupka“ i praćenju provedbe vaspitnih mjera

Naredba o pokretanju pripremnog postupka:
Tužilac traži od Ost „socijalnu anamnezu“; a Ost učestvuje u radnjama pripremnog postupka i **PREDLAŽE DOKAZE.**

Prijedlog tužioca za izricanje krivične sankcije prema SUDU (aloga Ost):
Ost prisustvuje sjednici/roditelju i glavnom presredu i predlaže dokaze u toku postupka

VASPITNE MJERE

MJERE UPOZORENJA I USMJERAVANJA

A. Disciplinski /vaspitni centar

Nadležan za provođenje vaspitnih mjera. Disciplinski centar donosi izvještaj prema sudu ili sudu

Važno!!! – Ost poziva maloljetnika na izvršenje i OSIGURAVA DOLAZAK

B. Posebne obaveze

B1. Redovno pohađanje škole

Ost se stara o izvršenju i podnosi izvještaj sudu

B2. Neizostojanje s posla

Ost se stara o izvršenju i podnosi izvještaj sudu

B3. Oposobljavanje za zanimanje

Ost daje mišljenje o vrsti posla i izvještava sudu o tome

B4. Uključivanje u humanitarni rad

(u Beču Distriktu Freiwirtschaftsprojekte) komisije saziva listu organizacija a sam izbor vrši Ost koji i zahtijeva sporazume)

Ost daje mišljenje o vrsti aktivnosti i izvještava sudu o tome

B5. Sadržavanje od posjećivanja lokala i ložeg društva

Ost SAMOSTALNO PRATI izvršenje ove obaveze te daje mišljenje i izvještava sudu o tome

B6. Podvrgavanje stručnom medicinskom postupku

Ost SAMOSTALNO PRATI izvršenje ove obaveze te daje mišljenje i izvještava sudu o tome

B7. Pojedinačni ili grupni tretman u savjetovašću

Ost SAMOSTALNO PRATI izvršenje ove obaveze te daje mišljenje i izvještava sudu o tome

B8. Pohađanje kurseva

Ost SAMOSTALNO i preko drugog stručnog lica PRATI izvršenje ove obaveze te daje mišljenje i izvještava sudu o tome

B9. Uključivanje u sportske i rekreativne aktivnosti

Ost SAMOSTALNO PRATI izvršenje ove obaveze te daje mišljenje i izvještava sudu o tome

B10. Zabrana napuštanja mjesta boravka

Ost SAMOSTALNO PRATI izvršenje ove obaveze i izvještava o tome sudu i policiju

ZAVODSKE MJERE

A. Upućivanje u vaspitnu ustanovu

- Ost ima obaveznu dnevni maloljetnika u vaspitnu ustanovu radi izvršenja zavedne mjere

- Ako se izvršenje vaspitne mjere ne može započeti ili nastavi zbog odbijanja maloljetnika, Ost obavještava POLICIJU koja dovodi maloljetnika u vaspitnu ustanovu

- Vrlo važno!!! – ovo vrijedi naročito kada maloljetnik „ode iz ustanove“ i ne vrati se u nju

- Ost predlaže premještanje u drugu ustanovu iz zakonskih razloga

B. Upućivanje u vaspitno popravni dom

Ost – nema obaveza

C. Upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje

- Ost **UPUĆUJE** MALOLJETNIKA u ovakvu ustanovu

- Ost **OBAVJEŠTAVA** sud i policiju kada izvršenje ove mjere ne može započeti ili kada se ne može nastaviti zbog odbijanja maloljetnika ili zbog bijekova maloljetnika

MJERE POJAČANOG NADZORA

A. Pojačan nadzor od strane roditelja, usvojlaca ili staroca

- Ost se stara o provedbi ove mjere i dostavlja izvještaj tužilaštva i suda

- Ost daje uputstva i nalaze određene dužnosti koje se odnose na:

o Vaspitanje maloljetnika

o Liječenje maloljetnika

o Održavanje ličnih uloga na maloljetnika

- Određuje se stručno lice (vođaš postupka) iz reda zaposlenih u Ost

B. Pojačan nadzor u drugoj porodici

- Ost se stara o provedbi ove mjere i dostavlja izvještaj tužilaštva i suda

- Ost **IZVRŠAVA** mjera pojačanog nadzora

- Ost sklapa ugovor sa porodicom u koju se smjelja maloljetnik

C. Pojačan nadzor nadležnog Ost

- Ost bježe od:

o Sklapanju

o Zapošljavanju

o Održavanju iz sredine koja lično utiče na maloljetnika

o Posrednom ličnosti

o Srednjavju prilika u kojima maloljetnik živi

- Stručno lice u Ost sprovodi individualni program za maloljetnika

- Ost daje uputstva i nalaze određene dužnosti koje se odnose na:

o Vaspitanje maloljetnika

o Liječenje maloljetnika

o Održavanje ličnih uloga na maloljetnika

Schema 2.4.

Uloga organa starateljstva u fazi izmjene odluke o obustavi izvršenja vaspitne mjere, u slučajevima izricanja „mjera bezbjednosti“ i u okviru „post-penalnog prihvata“

Izmjene odluke i obustava izvršenja:

- Ost predlaže izmjenu odluke ili obustavu izvršenja
- Ost prisustvuje sjednici
- Ost također prisustvuje sjednici i povodom **PRJEDLOGA** za uslovni otpust.

Mjere bezbjednosti (uloga Ost):

Samo u jednoj mjeri:

- Obavezno ambulantno liječenje na slobodi
- Ost **PREDLAŽE** ambulanu za liječenje
- Ost **PRATI** izvršenje ove mjere
- Ost **PODNOŠI IZVJEŠTAJ** (svaka tri mjeseca):
 - Tužiocu
 - Sudiji
 - Roditelju, usvojiocu ili staratelju
 - Maloljetniku

Post-penalni prihvata:

- Ost je **DUŽAN** tokom trajanja završne mjere i kazne, **ODRŽAVATI KONTAKT** sa:
 - o Maloljetnikom
 - o Porodicom maloljetnika
 - o Ustanovom u kojoj je maloljetnik smješten

Ost je **DUŽAN PRUŽITI POTREBNU POMOĆ** poslije izdržane krivične sankcije (ovo vrijedi za maloljetnike bez ikakvog staranja i porodičnog okruženja ali i za druge osjetljive grupe):

- o Pronaći mu smještaj
- o Pomoći mu da dovrši započeto obrazovanje (da se stručno osposobi)
- o Pomoći mu u liječenju
- o Pomoći mu u pronalasku zaposlenja
- o Osigurati mu ishranu i odjeću
- o Osigurati mu finansijske za osnovne potrebe
- Ost **MORA** voditi **POSEBNU BRIGU** o maloljetnicima bez roditelja i onima čije su materijalne i porodične prilike nesređene.

PRAVDA ZA SVAKO DIJETE

Publikacija je omogućena uz pomoć UNICEF-a i Save the Children, odnosno, kroz projekat Pravda za svako dijete koji je podržan od Vlade Švicarske i Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Sadržaj publikacije nužno ne oslikava stajališta UNICEF-a, Vlade Švicarske i Sida-e.

Izradu i objavu Priručnika za vanpravosudne organe o primjeni odredbi Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH i BD je podržalo Federalno ministarstvo pravde i Pravosudna komisija Brčko Distrikta BiH.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

SWEDEN

unicef

